นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา
แสงสว่าง เสมอด้วยปัญญา ไม่มี

เอกสารวิชาการ โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน

[5]
2549/2006

เมืองไทย: หลังทักษิณ? 5
Thailand: Post Thaksin? V

แลไปข้างหน้า:
ปฏิวัติ รัฐประหาร "ปฏิรูป" การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย

เสน่ห์ จามริก
รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์
จาตุรนต์ ฉายแสง
ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์
วรเจตน์ ภาคีรัตน์
กนกรัตน์ เลิศชูสกุล
ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
พิภพ อุดร
ทรงยศ แววหงษ์ / อัครพงษ์ ค่ำคูณ *พิธีกร*
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ *บรรณาธิการ*

"100 ปีปริทัศน์: รัฐธรรมนูญและรัฐประหาร กับการเมืองสยาม/ไทยสมัยใหม่"
Constitutions and Coups in Modern Siamese/Thai politics: A Centennial Review

เอกสารวิชาการหมายเลข 5/2549/2006
โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน

"100 ปีปริทัศน์: รัฐธรรมนูญและรัฐประหาร กับการเมืองสยาม/ไทยสมัยใหม่"
Constitutions and Coups in Modern Siamese/Thai politics:
A Centennial Review

แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร "ปฏิรูป" การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย

ศ. เสน่ห์ จามริก
ศ. รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์
ฯพณฯ จาตุรนต์ ฉายแสง
ดร. ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์
รศ. ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์
อ. กนกรัตน์ เลิศชูสกุล
ผศ. ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
รศ. ดร. พิภพ อุดร
อ. ทรงยศ แววหงษ์ | อ. อัครพงษ์ ค่ำคูณ *พิธีกร*

ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ *บรรณาธิการ*

ChangeFusion สสส. TRRM เครือข่ายจิตอาสา VolunteerSpirit Network

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

เอกสารวิชาการ โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน หมายเลข 5/2549/2006

แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร "ปฏิรูป" การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
กองบรรณาธิการ : กิตสุนี รุจิชานันทกุล
ชนารี ธรรมาทิตย์
สุริยาพร โสกันต์
ถอดเทป : กานติมา วัฒนวาณิชย์

พิมพ์ครั้งแรก : เมษายน 2550
จำนวนพิมพ์ : 2,000 เล่ม
ราคา : 190 บาท

ออกแบบปกและรูปเล่ม : DREAM CATCHER GRAPHIC CO., LTD.
โทร. 0 2455 3932, 0 2455 3995

ISBN : 978-974-7713-87-9

จัดพิมพ์โดย
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
The Foundation for The Promotion of Social Science and Humanities Textbooks Project
413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
โทร/โทรสาร 0 2433 8713
413/38 Arun-amarin Road, Bangkoknoi, Bangkok 10700
Tel./Fax. 0 2433 8713
http://www.textbooksproject.com

สารบัญ

ปาฐกถานำ
แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร "ปฏิรูป" การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย 21
ศ. เสน่ห์ จามริก

แนะนำหนังสือ "การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ" 36
ผศ. ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

วัฏจักรรัฐธรรมนูญไทย 47
ศ. รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

การเมืองเรื่อง "อารยะ" 55
ฯพณฯ จาตุรนต์ ฉายแสง

โศกนาฏกรรมการเมืองไทย หลังรัฐประหาร 19 กันยา 67
ดร. ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์

รัฐธรรมนูญกับ "ความเป็นไทย" 81
ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์

แลไปข้างหน้า ให้พ้นฝันร้าย 94
อ. กนกรัตน์ เลิศชูสกุล

คำแถลง
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมแรงร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคลในหมู่ผู้มีความรักในภารกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่างๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิฯ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเล่อร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องแรกของมูลนิธิโครงการตำราฯ ก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพเฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในขั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้ มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่างๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่งๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้นๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปลเรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่งและงานวิจัย ในช่วงแรกๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่นๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่างๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่นๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังได้ขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น "ชุด" ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น "ชุดชีวิตและงาน" ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราฯ ในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่างๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือรวบรวมตำราสาขาวิชาต่างๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รายนามคณะกรรมการบริหาร มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปี 2550

(ก่อตั้ง พ.ศ. 2509 โดยนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ นายเสน่ห์ จามริก ฯลฯ)

นายเสน่ห์ จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายธเนศ อาภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์	กรรมการ
นายวิทยา สุจริตธนารักษ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นางสาวศรีประภา เพชรมีศรี	กรรมการ
นายวีระ สมบูรณ์	กรรมการ
นายประจักษ์ ก้องกีรติ	กรรมการ
นายพิภพ อุดร	กรรมการ
นางสาวอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายทรงยศ แววหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

เนื่องในโอกาสครบรอบ 74 ปี "รัฐธรรมนูญไทย" 2475-2549

และ

ครบรอบการสถาปนา 40 ปี 2509-2549

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ขอเรียนเชิญร่วมสัมมนาและชมนิทรรศการ

"แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร 'ปฏิรูป' การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย"

วันศุกร์ที่ 15 ธันวาคม 2549 เวลา 12.30-17.00 น.

ณ ห้องประชุมใหญ่ ชั้น 4 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ตลิ่งชัน ธนบุรี

12.30-13.00	ลงทะเบียน
13.00-13.30	ปาฐกถานำ โดย ศ. **เสน่ห์ จามริก**
13.30-13.45	แนะนำหนังสือ "การเมืองไทย กับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ" โดย ผศ. **ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์**
13.45-14.15	พักรับประทานอาหารว่างร่วมกัน
14.15-16.30	สัมมนา **"แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร 'ปฏิรูป' การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย"**
	โดย ศ. **รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์** (เศรษฐศาสตร์ มธ.)
	ฯพณฯ **จาตุรนต์ ฉายแสง**
	ดร. **ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์** (รัฐศาสตร์ จุฬา)
	รศ. ดร. **วรเจตน์ ภาคีรัตน์** (นิติศาสตร์ มธ.)
	อ. **กนกรัตน์ เลิศชูสกุล** (รัฐศาสตร์ จุฬา)
	รศ. ดร. **พิภพ อุดร** (พาณิชย์ มธ.) ดำเนินรายการ
16.30-17.00	ปัจฉิมกถาโดย อ. **สุลักษณ์ ศิวรักษ์**

พิธีกรประจำวัน อ. **ทรงยศ แววหงษ์** และ อ. **อัครพงษ์ ค่ำคูณ**

หมายเหตุ

จัดโดยมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ไม่มีค่าลงทะเบียน และโปรดงดดอกไม้กับของขวัญทุกชนิด หากท่านต้องการสนับสนุนวิชาการตามรอย ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผู้สถาปนา โปรดสนับสนุนโครงการตำราฯ ส่งหนังสือ อภินันทนาการให้โรงเรียน/สถาบันการศึกษาเก่าของท่าน

เส้นทางเดินวิชาการ: 4 ทศวรรษ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2509-2549

ปัญหาใหญ่ของมหาวิทยาลัยไทยในสมัยทศวรรษ 2500 คือ ไม่มีตำราเรียนให้นักศึกษาอ่าน อาจารย์สอนโดยวิธีให้นักศึกษาจดตามคำบอก หรือไม่ก็ไปซื้อคำสอนมาอ่าน อาจารย์มหาวิทยาลัยไม่มีเวลาและแรงจูงใจที่จะเขียนตำรา เพราะอาจารย์ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์พิเศษ เป็นข้าราชการประจำเป็น *นักวิชาการขุนนาง* ซึ่งมีบทบาทและสถานะสูงกว่าอาจารย์ประจำ

ปี พ.ศ. 2507 มีการสัมมนา *ปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย* ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ เพื่อกอบกู้บทบาทของอาจารย์ประจำ และมีการพูดถึงปัญหาการขาดแคลนตำรา (บางเล่มใช้เรียนมา 20-30 ปีไม่มีการเปลี่ยนแปลง)

ผลจากการสัมมนาปี 2507 เป็นเหตุให้ปี พ.ศ. 2509 เกิดโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีอาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ และอาจารย์เสน่ห์ จามริก เป็นผู้ก่อตั้ง ประชุมคณะกรรมการเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2509 ที่ห้องคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มธ.

ปี พ.ศ. 2512 หนังสือเล่มแรกของโครงการคือ *ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ. 1494-1789*

ปี พ.ศ. 2514 หนังสือชุด *วรรณไวทยากร* ออกพร้อมกัน 10 เล่ม (หนึ่งในนี้คือ *พุทธธรรม* ของ พระศรีวิสุทธิโมลี ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นหนังสือวิชาการทางสังคมศาสตร์ที่ออกพร้อมกันมากที่สุด โดยคณาจารย์ทางสังคมศาสตร์ที่สำคัญๆ เขียน เป็นที่จดจำ และยังเป็นการเปิดพื้นที่การรับรู้ต่อสาธารณชนในเรื่องราวของวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์แขนงต่างๆ

ปี พ.ศ. 2516 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม ยุคของเสรีภาพเบิกบาน หนังสือพ็อกเก็ตบุ๊คออกมามากมาย หนังสือของโครงการตำราฯ ถูกกลืนหายไป

ปี พ.ศ. 2519 โครงการตำราฯ ได้รับมอบต้นฉบับและตีพิมพ์ *ความเป็นมาของคำสยามฯ* ของ จิตร ภูมิศักดิ์ เมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร 6 ตุลา หนังสือถูกกวาดเก็บโดยข้าราชการของรัฐ เสียหายไปนับแสน และเข้าสู่ยุคของความเสื่อมถอย ขาดเงินทุน หนังสือที่ออกไม่เป็นที่รับรู้ของสังคม แต่ก็พยายามรักษาองค์กรเพื่อเป็นการรำลึกถึงอาจารย์ป่วย ในฐานะผู้ก่อตั้ง

ปี พ.ศ. 2521 ก่อตั้งเป็นมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ได้ที่ตั้งของมูลนิธิเป็นการถาวร โดยซื้อตึกแถวที่ถนนอรุณอมรินทร์ ทำเป็นสำนักงาน

ปี พ.ศ. 2523 อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ รับหน้าที่กรรมการและเลขานุการมูลนิธิโครงการตำราฯ และเริ่มเคลื่อนงานมูลนิธิอย่างจริงจัง

ปี พ.ศ. 2537 มูลนิธิโครงการตำราฯ ร่วมมือกับมูลนิธิโตโยต้าประเทศญี่ปุ่น ทำ *โครงการแปลไทย-ญี่ปุ่น* และ *โครงการรู้จักเพื่อนบ้าน* ผลิตหนังสือ และยังมีการจัดสัมมนาระดับชาติที่จังหวัดหนองคาย ในหัวเรื่อง *วัฒนธรรมกับสังคมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง*

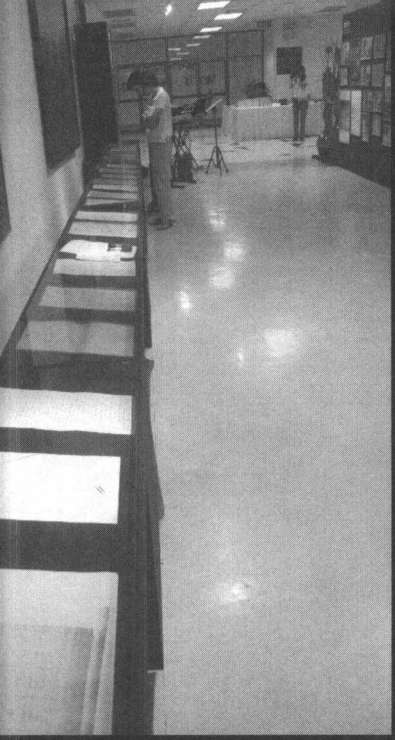
ปี พ.ศ. 2542 มูลนิธิโครงการตำราฯ ร่วมมือกับมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย จัดงานสัมมนาและตีพิมพ์หนังสือวิชาการอย่างจริงจัง โดยมีการสัมมนาเป็นประจำปี

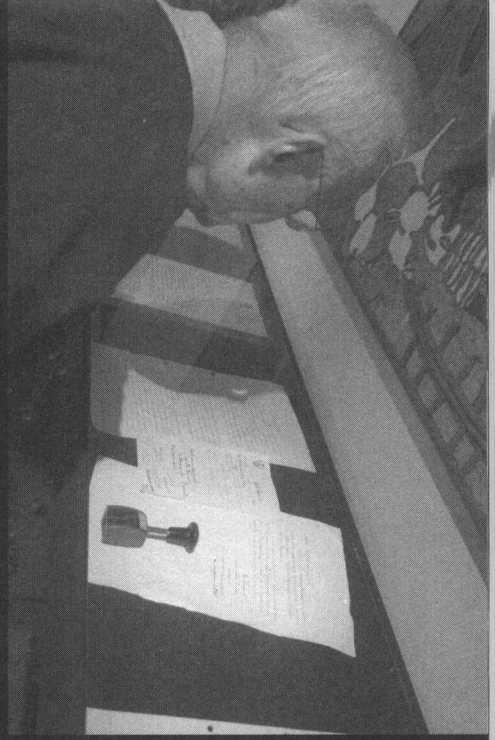
ปี พ.ศ. 2549 มูลนิธิโครงการตำราฯ มีอายุครบ 4 ทศวรรษ

40 ปีของการก่อตั้งมูลนิธิโครงการตำราฯ ได้จัดพิมพ์หนังสือออกมารวม 235 รายการ

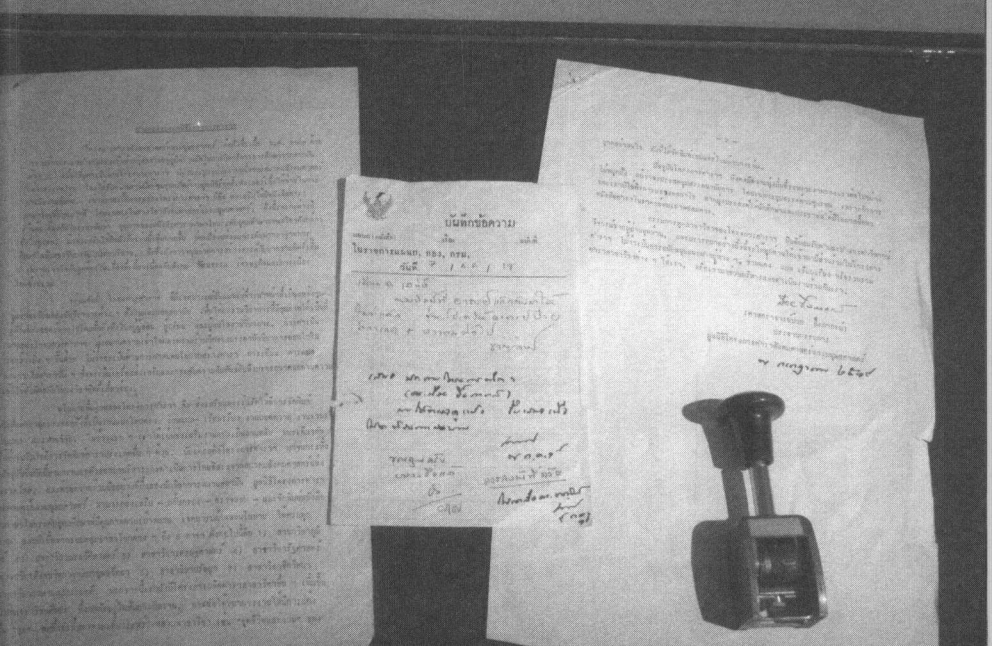

• นิทรรศการจัดแสดงเนื่องในงานสัมมนา
"แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร 'ปฏิรูป' การเมืองและรัฐธรรมนูญ" •

• นิทรรศการจัดแสดงเนื่องในงานสัมมนา
"แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร 'ปฏิรูป' การเมืองและรัฐธรรมนูญ" •

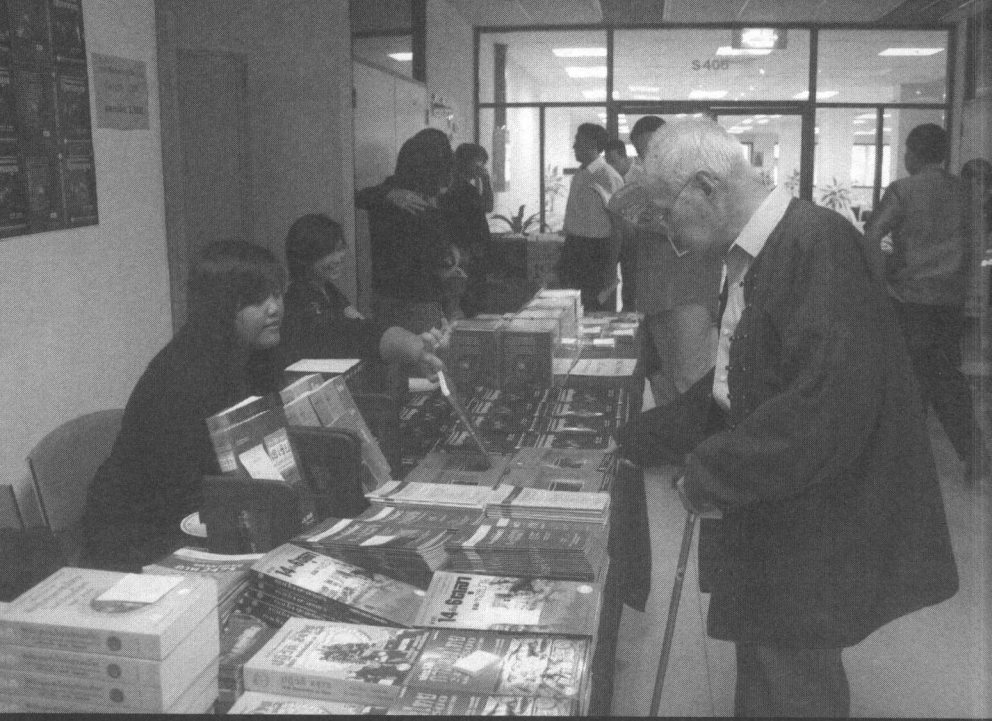

• ผู้เข้าร่วมสัมมนาลงทะเบียนและรับเอกสาร •

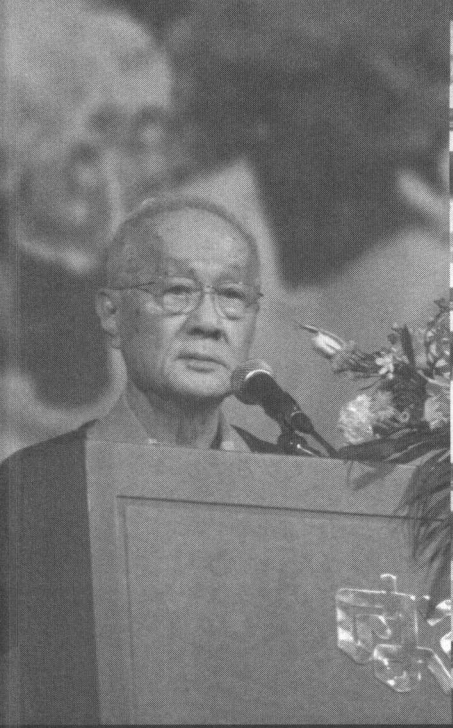
• ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ร่วมพูดคุยกับผู้เข้าร่วมเสวนา •

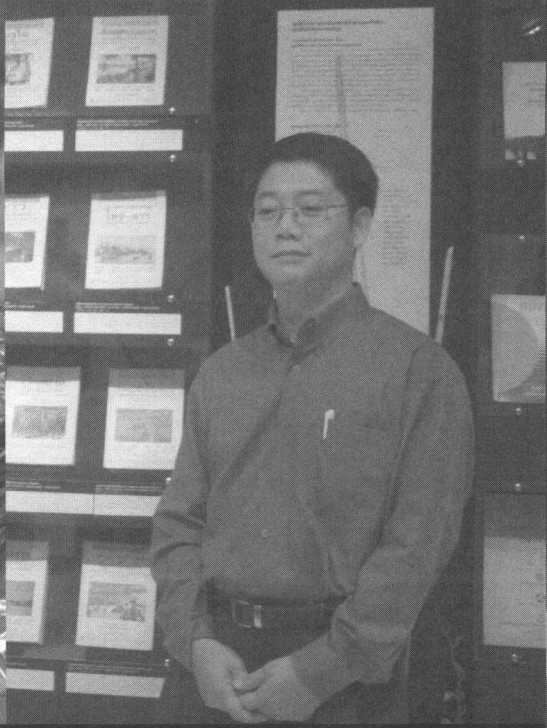
• บรรยากาศภายในงานสัมมนา •

• ศ. เสน่ห์ จามริก เดินชมร้านจำหน่ายหนังสือของมูลนิธิโครงการตำราฯ •

• ผู้เข้าร่วมสัมมนาเดินชมร้านจำหน่ายหนังสือของมูลนิธิโครงการตำราฯ •

• ศ. เสน่ห์ จามริก กล่าวปาฐกถานำ •

• ผศ. ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ วิทยากร •

• อ. อัครพงษ์ ค่ำคูณ และ อ.ทรงยศ แววหงษ์ พิธีกรประจำวัน •

• รศ. ดร. พิภพ อุดร ผู้ดำเนินรายการ •

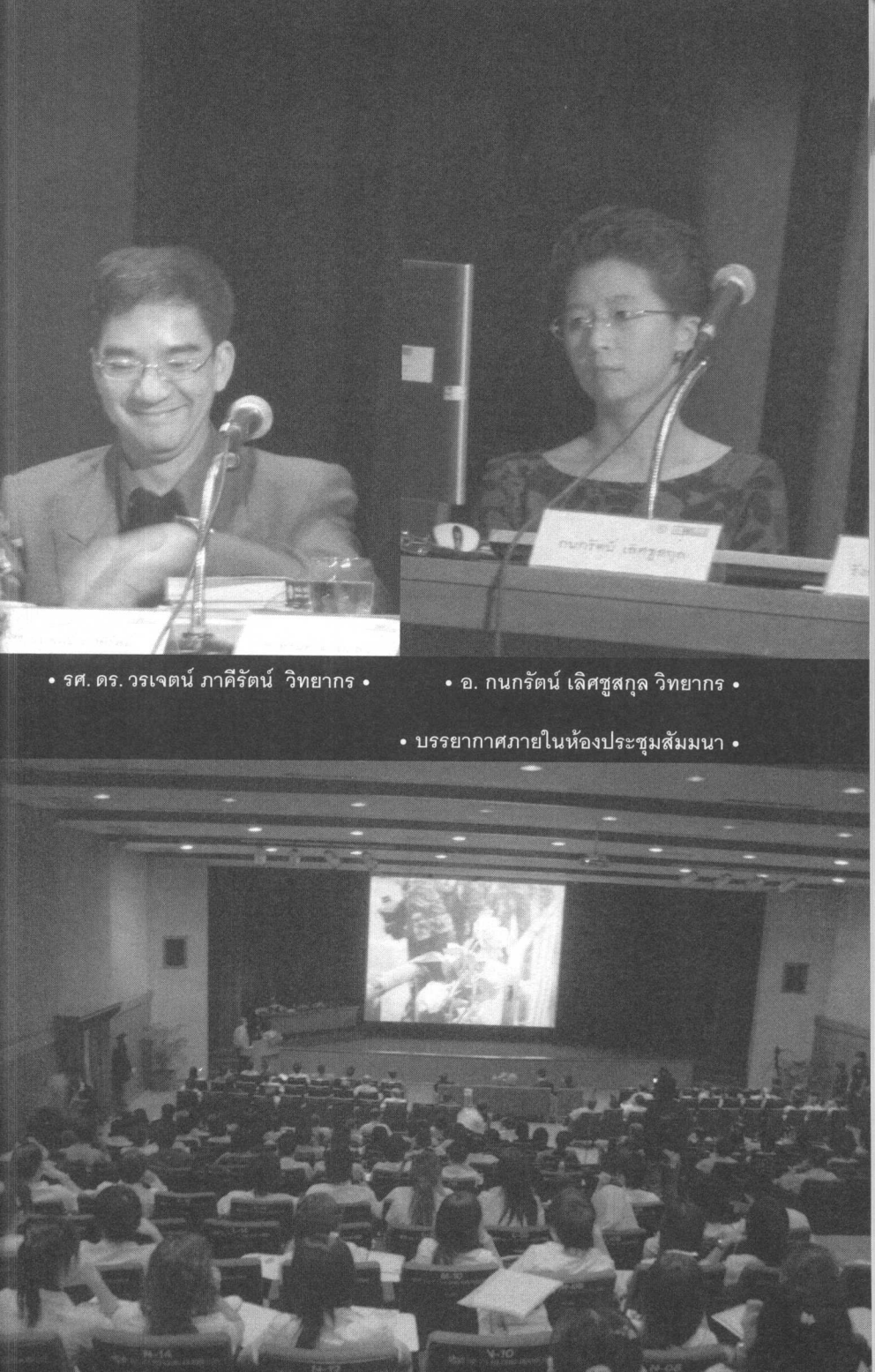
• ศ. รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ วิทยากร •

• ฯพณฯ จาตุรนต์ ฉายแสง วิทยากร •

• ดร. ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ วิทยากร •

• รศ. ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์ วิทยากร •

• อ. กนกรัตน์ เลิศชูสกุล วิทยากร •

• บรรยากาศภายในห้องประชุมสัมมนา •

• บรรยากาศภายในห้องประชุมสัมมนา •

การสัมมนา

แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร "ปฏิรูป" การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย

ศ. เสน่ห์ จามริก
ศ. รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์
ฯพณฯ จาตุรนต์ ฉายแสง
ดร. ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์
รศ. ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์
อ. กนกรัตน์ เลิศชูสกุล
ผศ. ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
รศ. ดร. พิภพ อุดร
อ. ทรงยศ แววหงษ์ | *อ. อัครพงษ์ ค่ำคูณ* **พิธีกร**

พิธีกร (อ. ทรงยศ):

นมัสการพระคุณเจ้า เรียนศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก คณาจารย์ นักศึกษา และท่านผู้มีเกียรติ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ขอต้อนรับทุกท่านเข้าสู่การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร 'ปฏิรูป' การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย"

ที่เราจัดรายการสัมมนาในคราวนี้ ก็เนื่องในวาระครบรอบ 74 ปี ของรัฐธรรมนูญไทย แล้วก็ในขณะเดียวกันก็เป็นการครบวาระของการสถาปนา 40 ปีของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ด้วย

ที่ได้ชมไปแล้วนั้น (วิดีทัศน์ลำดับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475–การปฏิรูป 2549) อันนั้น ก็เป็นงานวิดีทัศน์ในเชิงศิลปะในเชิงการเมืองของคุณสุชาติ

สวัสดิ์ศรี สำหรับรายการของเราในวันนี้ ผมขอเกริ่นเรียนเกี่ยวกับมูลนิธิโครงการตำราฯ สักนิดหนึ่ง ก่อนที่เราจะเข้าไปถึงรายการสัมมนาจริงๆ

อยากจะเรียนอย่างนี้ว่า มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์นั้น ได้ถือกำเนิดมาตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน ปี 2509 เพราะฉะนั้นปีนี้ก็ถือกันว่าเป็นปีที่ 40 ของมูลนิธิฯ

การก่อตั้งนั้นก็ก่อตั้งภายใต้การนำของศาสตราจารย์ป๋วย อึ้งภากรณ์ และก็อาจารย์เสน่ห์ จามริก ซึ่งอยู่ในที่นี้ด้วย และก็อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ รวมถึงคณาจารย์ นักวิชาการอีกหลายๆ ท่าน

มูลนิธิโครงการตำราฯ นั้น ทำหน้าที่หลักของเราก็คือ การผลิตตำราทางวิชาการ ซึ่งในระยะต้นนั้นก็มีความขาดแคลน เพราะฉะนั้น มูลนิธิฯ นั้นทำหน้าที่หลักในการผลิตตำราทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

และในขณะเดียวกันนั้น เราก็ค่อยๆ ขยายบทบาทของเราไปสู่การจัดสัมมนา การเสวนาทางวิชาการ การอบรมในทางวิชาการ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ก็ดี ในด้านการเมือง แล้วก็เรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน คู่ขนานไปกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยตลอด 40 ปีที่ผ่านมา

ในวาระปีที่ 40 นี้ มูลนิธิฯ ก็ได้จัดการสัมมนาในเรื่อง "แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร 'ปฏิรูป' การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย" ขึ้น

ก่อนที่เราจะไปถึงรายการดังกล่าว ผมอยากจะใคร่ขอเรียนเชิญศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ในฐานะประธานมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์นั้น ได้เป็นผู้กล่าวปาฐกถานำ

ขอเรียนเชิญครับ

ปาฐกถานำ

แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร "ปฏิรูป" การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย

ศ. เสน่ห์ จามริก

พระคุณเจ้า เพื่อนๆ ร่วมวิชาชีพ ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ วันนี้นับว่าเป็นวันที่เราได้มาร่วมกันรำลึกถึงปีครบรอบ 40 ปี ของการจัดตั้งมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในฐานะที่มูลนิธิโครงการตำราฯ นี้ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อได้ทำงานในด้านวิชาการในรูปของหนังสือ

แต่ในขณะเดียวกัน เราก็จัดในรูปของการสัมมนา การประชุมทางวิชาการไปด้วย อันนี้จึงเป็นโอกาสที่เราได้จัดงานในวันนี้อย่างที่อาจารย์ทรงยศได้พูดถึง

ผมรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มีโอกาสมาเสวนากับท่านผู้มีเกียรติ รวมทั้งเพื่อนร่วมวิชาชีพ ในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญไทย โดยมีสร้อยนำหน้าว่า "แลไปข้างหน้า"

ผมคิดว่า ในการปฏิวัติรัฐประหารที่แล้วๆ มา อย่างที่ภาพยนตร์ของคุณสุชาติได้เสนอให้เห็น จะเห็นได้ว่ามีข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับการรัฐประหารในครั้งนี้ กับครั้งที่เป็นมาในอดีต

ครั้งที่เป็นมาในอดีตไม่ว่าจะเป็นในช่วงของ 14 ตุลาคม (2516), 6 ตุลาคม (2519), พฤษภาทมิฬ เห็นได้ชัดว่า สังคมไทยได้แบ่งแยกเป็น 2 ฝากชัดเจน ระหว่างเผด็จการทหารกับประชาธิปไตย

ที่แล้วมานั้น ประชาธิปไตยไม่เคยเป็นที่ตั้งข้อสงสัยหรือขัดแย้งกันในเรื่องของประชาธิปไตย เพราะว่าในการรัฐประหารครั้งก่อนๆนั้น เผด็จการทหาร ทำให้ประชาชน นักวิชาการมีการรวมตัวในทางความคิดอย่างน้อยที่สุด

แล้วเวลาที่เราเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เราก็ชัดเจนว่ากำลังเรียกร้องในเรื่องอะไร นี่ค่อนข้างเป็นหนึ่งในขบวนประชาธิปไตยที่เป็นมาในอดีต

แต่มาในครั้งนี้เป็นครั้งแรก เป็นปรากฏการณ์ที่ควรแก่การศึกษาสังเกตเป็นอย่างยิ่งว่า เมื่อมีรัฐประหารเกิดขึ้น เห็นได้ชัดเจนว่ามีการแบ่งแยกในฟากของนักประชาธิปไตย รวมทั้งในแวดวงของวิชาการด้วย ดังที่ท่านผู้มีเกียรติจะได้เห็นข้อถกเถียงในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือในการเสวนาในครั้งนี้ อันนี้เป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ

เพราะฉะนั้น ความคิดอ่านในการปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้ จึงเป็นเพียงความคิดที่จะจัดทำรัฐธรรมนูญเพื่อสยบเผด็จการเท่านั้น แต่ว่าในขณะนี้ เรากำลังแสวงหาว่า "เราจะจัดรูปแบบอย่างไร ให้บ้านเมืองได้บรรลุถึงความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง"

ความขัดแย้งในเชิงของปัญหาทางความคิดในเชิงวิชาการ ก็เป็นผลสืบเนื่องจากลักษณะของการรัฐประหารในครั้งนี้ ซึ่งเป็นสถานการณ์ เป็นบริบทที่แตกต่างออกไป ตามที่ผมจะได้ถือโอกาสได้ขยายความต่อไปในที่นี้

ในความขัดแย้งเรื่องของความคิดประชาธิปไตยนี่ มีอยู่มากมายหลายประการ แต่ว่าผมอยากจะถือโอกาสนี้ได้นำเอาคำกล่าวของผู้รู้ ซึ่งผมได้เขียนไว้ในหนังสือของผมและนำมาอ้างเอาไว้

บุคคลแรกที่ผมอยากจะนำมาพูดถึงความหมายของประชาธิปไตย คือท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านกล่าวดังนี้

"ประชาธิปไตยต้องมีศีลธรรมเป็นรากฐาน ไม่อย่างนั้นจะเป็นประชาธิปไตยไม่ได้ ที่พูดกันว่าประชาธิปไตยดีกว่าระบบใดนั้น หลับตาพูด คนไทยนับถือฝรั่งเป็นอาจารย์ เมื่อฝรั่งเขาว่าอย่างไร ก็พูดตามกันไปอย่างนั้นว่า ประชาธิปไตยนี้ เพื่อประชาชน

ของประชาชน โดยประชาชน แต่ลืมพูดไปว่า ที่มีศีลธรรม เมื่อไม่มีศีลธรรมเป็นพื้นฐานแล้ว ระบบประชาธิปไตยนั่นแหละ จะเป็นระบบที่เลวร้ายที่สุดแห่งระบบทั้งหลาย มีผลดีจการเสียดีกว่า"
นี่ก็เป็นข้อคิดอีกแง่หนึ่ง

อีกอันหนึ่ง ท่านผู้มีเกียรติคงจะจำได้ ในวันที่คุณสุวรรณ วลัยเสถียร ได้มาอธิบายเรื่องปัญหาภาษีเกี่ยวกับการซื้อหุ้นในชินคอร์ป

ในวันนั้นก็มีผู้ที่มาร่วมชี้แจง มีกรมสรรพากร เจ้าหน้าที่หลายท่าน รวมทั้งเลขาธิการ กลต. (คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์) ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า การซื้อขายนั้นทำอย่างโปร่งใส ถูกต้องทุกประการ ไม่มีปัญหาเรื่องภาษี

ผมอยากจะนำเอาคำพูดของคุณสุวรรณมาพูดถึงในที่นี้ตอนหนึ่ง ผมนั่งฟังโทรทัศน์อยู่ ผู้สื่อข่าวถามคุณสุวรรณว่า *"ที่พูดมาทั้งหมดนี้ นี่แสดงว่าในแง่กฎหมาย ขอให้ถูกกฎหมายเท่านั้นก็พอ ไม่ต้องพูดถึงจริยธรรมใช่หรือไม่"*

คุณสุวรรณตอบว่า *"คือผมวันนี้ ไม่ได้มาพูดเรื่องจริยธรรม ต้องขออภัยจริงๆ ไม่ได้มาโฟกัสตรงนี้ ผมมั่นใจว่าทุกอย่างตรงไปตรงมา"*

เมื่อกี้ท่านคงจะได้นึกถึงท่านพุทธทาสภิกขุพูดเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม

แต่ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในทางการเงิน การภาษีอากร บอกว่าไม่ได้มาพูดเรื่องจริยธรรม แสดงว่าจริยธรรม ศีลธรรม กับเศรษฐกิจ กับกฎหมายเป็นคนละเรื่องกัน อันนี้คือเป็นเครื่องวัดถึงความเป็นประชาธิปไตยภายใต้ระบอบทักษิณ

ในขณะนี้ บ้านเมืองของเราอยู่ในยุคที่เรียกว่า"ยุคเศรษฐกิจเสรีนิยม" ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเศรษฐกิจการค้าเสรีเป็นเป้าหมาย และได้ก่อให้เกิดปัญหามากมาย

แล้วก็เป็นปัญหาที่บรรดานักเศรษฐศาสตร์ นักการเงิน การคลัง มักจะอ้างถึงเสมอ ว่าเรียนรู้ตำรับนี้มาจากบิดาของลัทธิเศรษฐกิจเสรี คือ อดัม สมิธ

แต่ผมอยากจะนำเอาถ้อยคำส่วนหนึ่งของอดัม สมิธ มาพูดถึงตรงนี้

อดัม สมิธได้พูดถึง บอกว่า *"รัฐบาลที่มีแต่กลุ่มพวกพ่อค้าวาณิช บางทีจะเลวที่สุดในบรรดารัฐบาลทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าของประเทศใดๆ"*

อันนี้คือความเป็นจริงในหลักคิดของอดัม สมิธ ซึ่งถือเป็นต้นตำรับของการอ้างอิงถึงนโยบายการค้าเสรีในทุกวันนี้

ทั้งหมดนี้ เป็นประเด็นที่อยากจะให้เราได้มองประชาธิปไตยอย่างรอบด้าน มีมิติที่ครบถ้วน อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ผมได้นำมาเสนอในที่นี้ ก็เพื่อเป็นข้อคิดให้เพื่อนๆ นักวิชาการ แล้วก็ท่านผู้มีเกียรติ ได้ลองพิเคราะห์ดูว่าเราจะวินิจฉัยปัญหาเรื่องความหมาย ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยอย่างไร

เราพูดกันมากเรื่องการมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง นั่นเป็นสุดยอดของประชาธิปไตย อันนี้ก็เป็นข้อคิด ผมจะไม่มีข้อคิดเห็นอีกมากไปกว่านี้ เป็นแต่เพียงว่าได้นำมาให้ท่านผู้มีเกียรติได้ลองเอามาคิดตรองกันดู

ในความขัดแย้งทางความคิดอันนี้ จึงทำให้ปัญหาเรื่องที่เราเรียกกันว่าการปฏิรูปการเมือง และการจัดทำรัฐธรรมนูญนั้นมีข้อคิดเห็นหลากหลายบนพื้นฐานของความไม่ตรงกันเรื่องความหมายของประชาธิปไตย และในการปฏิรูปการเมืองครั้งนี้ ประชาธิปไตยได้ขึ้นมาเป็นประเด็นหลักของการยึดอำนาจ ถึงกับคณะผู้ยึดอำนาจตั้งชื่อตัวเองว่า "คณะปฏิรูป"

ในขณะเดียวกัน ก็มีเรื่องของการจัดทำรัฐธรรมนูญตามมาด้วย จะเห็นได้ว่าในขณะนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิรูปการเมืองกับการจัดทำรัฐธรรมนูญนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างมีความสับสนมากๆ ในขณะนี้เมื่อพูดกันไปพูดกันมาแล้ว กลายเป็นว่าการจัดทำรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญสูงสุด

แล้วก็เมื่อพูดถึงเฉพาะรัฐธรรมนูญนี้ ก็ไม่พ้นหรอกที่เราจะได้นักนิติศาสตร์ ต้องขออภัยท่านคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย ไม่พ้นหรอกที่จะต้องมีผู้เชี่ยวชาญที่จะมานั่งพูดว่า ควรจะจัดทำรัฐธรรมนูญอย่างไร แล้วก็มักจะพูดว่าในการจัดทำรัฐธรรมนูญนั้น จัดทำในนามของการปฏิรูปการเมือง

สิ่งที่ผมจะพูดต่อไปนี้ จะเห็นได้ว่าในขณะนี้ ในขณะที่เราได้ผ่านพ้นการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาการเมืองมายาวนาน เราจะเห็นว่าในขณะนี้เรา

มาถึงจุดๆ หนึ่งที่กำลังจะต้องคิดให้มากว่า ระหว่างการปฏิรูปการเมืองกับการจัดรัฐธรรมนูญนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องมีความสัมพันธ์กัน แต่ไม่ใช่เอาเรื่องของรัฐธรรมนูญมาเป็นตัวหลัก แล้วก็ลืมในเรื่องของการปฏิรูปการเมือง

เราไม่เคยตั้งโจทย์ตั้งคำถามว่าในขณะนี้ โจทย์ของการปฏิรูปการเมืองนั้นคืออะไร ถ้าเราชัดเจนแล้วก็หมายความว่า การร่างรัฐธรรมนูญจะต้องสนองเป้าหมายของการปฏิรูปการเมือง ไม่ใช่พูดเรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลัก

เมื่อพูดกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักแล้ว ก็ไม่พ้นหรอกที่มานั่งเถียงบอกว่า นายกฯ มาจากการเลือกตั้ง จะมีกี่สภาฯ ดี จะเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง อะไรพวกนี้ ไม่พ้นพวกนี้ จะให้สภาผู้แทนฯ มีอำนาจแค่ไหน สมาชิกสภาฯ ควรจะมีโอกาสเป็นอิสระ จะจัดวินัยพรรคการเมืองอย่างไร

อันนี้ก็เป็นปัญหาที่ผมคิดว่า เป็นเพียงปัญหาวิธีการที่จะต้องสนองเป้าหมายของการปฏิรูปการเมือง อันนี้เป็นข้อคิดเห็นความรู้สึกของผมว่าในขณะนี้ เรากำลังหลุดมาอยู่ในสถานการณ์ที่เราจะต้องทำความชัดเจนกับเรื่องของการปฏิรูปการเมืองและการจัดทำรัฐธรรมนูญ อะไรมาก่อนมาหลัง

ในทัศนะของผมนั้น การปฏิรูปการเมืองนั้นต้องมาก่อน แต่ในการที่เราจะเข้าใจว่า เราจะปฏิรูปอะไรนั้น เราคงต้องศึกษาประสบการณ์ในประวัติศาสตร์ของเราพอสมควร เพราะฉะนั้น โจทย์ในขณะนี้ก็คือว่า ***"เราจะปฏิรูปการเมือง ปฏิรูปอะไร อย่างไร เพื่ออะไร"*** อันนี้เป็นโจทย์ที่ผมอยากจะนำเสนอในวันนี้

ทีนี้ ในการที่เราจะตีปัญหาตรงนี้ให้แตก ผมขอเสนอว่าเราคงต้องทำความรู้จักกับสังคมการเมืองไทยและพัฒนาการ ที่มีมายาวนานในประวัติศาสตร์ อาจารย์ชาญวิทย์เคยตั้งข้อสังเกตว่า หนังสือที่ผมจับอยู่นี่ **(การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ)** เป็นเรื่องที่ย้อนไปถึงประมาณ 100 กว่าปีที่ผ่านมา

ในการนำเสนอในโอกาสนี้ ผมจะขอให้ท่านได้ย้อนไปในอดีต เพราะฉะนั้น ในการเสวนาเรื่อง "แลไปข้างหน้า" ผมขอเสนอว่าขอให้เราเหลียวหลังสักนิดหนึ่ง นี่พูดถึงตามสำนวนของอาจารย์ป๋วย (อึ้งภากรณ์) เหลียวหลังสักนิดหนึ่ง เพื่อเราจะได้แลไปข้างหน้าด้วยความชัดเจนขึ้น

ผมอยากจะเริ่มอย่างนี้ ถ้าจะพูดถึงการปฏิรูปการเมืองที่มีมาในประวัติศาสตร์ช่วง 100 กว่าปีนี้ ที่มีคำว่า "ปฏิรูปการเมือง" แล้วก็เป็นคำที่ได้รับการปฏิบัติจนกระทั่งเกิดผลของการเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ผมเรียกการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอำนาจในสังคม คงจะมี 3 ยุคด้วยกัน

คือยุคแรก ยุคของการปฏิรูปในสมัยรัชกาลที่ 5 ภายใต้การกดดันของจักรวรรดินิยมตะวันตก เป็นการปฏิรูปการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งรวมทั้งการศึกษาด้วย

ประเด็ยว ผมจะพูดว่าการศึกษานั้นมีนัยสำคัญอย่างไรในการปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้ โดยผลของการปฏิรูปรัชกาลที่ 5 ก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างหลายประการ ที่ผมจะพูดในภายหลัง

ปฏิรูปการเมืองในครั้งที่สองที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง ก็คือเริ่มมาตั้งแต่สมัยปฏิวัติจอมพลสฤษดิ์ (ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501) ที่ส่งเสริมการลงทุนภาคเอกชน ก็ก่อให้เกิดกลุ่มชนใหม่ขึ้นมา คือ คนชั้นกลางนายทุน และคนชั้นกลางนายทุนนี่แหละ ที่ได้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการปฏิรูปครั้งที่สอง คือหลังพฤษภาทมิฬ

นี่เป็นน้ำพักน้ำแรงของคนชั้นกลาง ที่จะผลักดันให้เกิดการปฏิรูปอันมีผลสืบเนื่องจากการยึดอำนาจของ รสช. (คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พ.ศ. 2534) ตรงนี้มีความชัดเจน รสช. นั้นเป็นเป้าสำคัญประชาชนคนไทย นักวิชาการมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

และปฏิรูปการเมืองครั้งที่สาม คือในปี 2549 ซึ่งเป็นประเด็นที่เราจะได้ว่ากันต่อไป

ทีนี้ ช่วงที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า เรา หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 แล้ว ถ้าย้อนดูให้ดีเป็นเวลาประมาณ 75 ปีด้วยกัน

ถ้าเราลองแบ่งยุคแบ่งสมัยดูให้ดี จะเห็นได้ว่าในช่วงระหว่างปฏิรูปของรัชกาลที่ 5 ปี 2435 จนถึงปฏิวัติปี 2475 เป็นเวลา 40 ปี ได้ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่เรียกว่า *"กลุ่มคนชั้นกลางในระบบราชการทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร"*

และกลุ่มคนชั้นกลางในระบบราชการก็เป็นแรงผลักดันให้เกิดการปฏิวัติปี 2475 จะเห็นได้ว่านี่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง เสร็จแล้ว

ก็มาสรุปตรงรัฐประหาร 2490 เราหยุดพักไปช่วงประมาณ 10 ปี ระหว่างปี 2490-2500

จากนั้นก็เกิดการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ (ธนะรัชต์) การปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์เป็นการส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชน ส่งเสริมการลงทุนของต่างประเทศ อันนี้ก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในแง่ของการสร้างกลุ่มคนชั้นกลางนายทุน ภาคเอกชน

และจากปี 2500 จนถึงปี 2540 ช่วงของการปฏิรูปการเมืองรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 เป็นช่วงเวลา 40 ปี ก็จะเห็นได้ว่ากลุ่มคนชั้นกลางก็ได้เติบโตขึ้นเป็นลำดับ ได้ผ่านประชาธิปไตยครึ่งใบ ประชาธิปไตยเต็มใบ จนกระทั่งถึงจุดที่สามารถสถาปนาอำนาจภายใต้ระบอบทักษิณ จะเห็นได้ว่าการเติบโตของคนชั้นกลางในระบบราชการมาถึงภายนอก คือระบบภาคเอกชน

"ระบอบทักษิณเป็นบทสรุปของพัฒนาการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่เป็นมาในช่วง 40 ปี นับตั้งแต่การปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์"

ท่านผู้มีเกียรติ ผมได้นำเอา/รื้อฟื้นอดีตมานี่ เพื่อให้เราเห็นว่าเราได้ผ่านอะไรบ้าง แล้วก็แต่ละครั้งนี่ เราพูดถึงการปฏิรูปในทางการเมือง

ผมได้เรียนในตอนต้นว่า การปฏิรูปในช่วงแรกๆ นั้น ไม่มีปัญหา เพราะว่าความคิดความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะฉะนั้นก็ไม่มีปัญหาอะไร

แต่มาในครั้งนี้ ในช่วงปี 2540 หลังรัฐธรรมนูญฉบับที่เราถือว่าดีที่สุดนี้ ก็มีการเปลี่ยนแปลงมากมายหลายประการในช่วง 8-9 ปีที่ผ่านมา เพราะฉะนั้น อันนี้ก็เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่ผมอยากจะลองมาวิเคราะห์กันดูว่า มันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่นำมาสู่สภาวะปัญหาความขัดแย้งในทางการเมืองปัจจุบัน มีอะไรบ้าง

จะเห็นได้ว่า ในช่วงระหว่างที่คนชั้นกลางนายทุนได้เติบโตขึ้นมานี้ หลัง 6 ตุลาคม (2519) ที่คุณสุชาติได้นำมาฉายให้เห็นเมื่อตะกี้ การเมืองไทยก็เริ่มพยายามเข้ารูปเข้ารอย เพื่อที่จะประสานระหว่างฝ่ายซ้ายฝ่ายขวาอะไรก็แล้วแต่ มาในรูปของเริ่มต้นของระบบรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523-2531)

ผมว่าจุดนี้เป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่เราจะเห็นได้ว่าการเติบโตของกลุ่มคนชั้นกลาง นายทุน ในช่วงแรกเติบโตโดยอาศัยอำนาจบารมีของราชการ หมายความว่า กลุ่มธุรกิจ กลุ่มนายทุน ก็ยังอาศัยการอุปถัมภ์จากอำนาจของราชการ

ตั้งแต่ช่วงของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ก็เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงชัดเจนขึ้นในรูปของประชาธิปไตยครึ่งใบ ในประชาธิปไตยครึ่งใบเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลได้นำเอา Dream Team เศรษฐกิจ มีการจัดตั้ง กรอ. หรือคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐกับเอกชน

จะเห็นได้ว่าอันนี้เป็นสัญญาณบอกถึงน้ำหนักและอิทธิพลอำนาจของกลุ่มธุรกิจในรัฐบาลประชาธิปไตยครึ่งใบ ในรัฐบาลประชาธิปไตยครึ่งใบก็มีผู้ที่ภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางนโยบายทางเศรษฐกิจในรูปที่เราเรียกว่า "Dream Team เศรษฐกิจ"

"Dream Team เศรษฐกิจ" นี่แหละ ที่จะเป็นตัวหลักในการที่จะวางแนวทางพัฒนาการของในทางเศรษฐกิจ ซึ่งพัฒนาการในทางเศรษฐกิจจะมีผลกระทบอย่างสูงต่อพัฒนาการในทางการเมือง เพราะฉะนั้น เศรษฐกิจการเมือง เราแยกไม่ออก จะเห็นได้ชัดเจนมาก

แต่ใน Dream Team เศรษฐกิจนี้ก็เริ่มมีจุดที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เรามองดูประเทศไทยอย่างไร เราคงจำได้ในศัพท์ใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงของ Dream Team เศรษฐกิจ คุณบุญชู โรจนเสถียร และ ดร. อำนวย วีรวรรณ นี่เป็นผู้ที่เป็นหลักสำคัญในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ

เราเริ่มมีคำๆ ใหม่ขึ้นมาในศัพท์แสงเศรษฐกิจการเมืองไทย คือคำว่า "บรรษัทรวมไทย" จะเห็นได้ว่า นี่เป็นจุดตั้งต้นที่ประเทศไทยถูกมองเป็นเพียงหน่วยธุรกิจ "Thailand Inc." ก็คือเดินตามแบบของญี่ปุ่นนั่นเอง

แต่ว่าทุนนิยมไทยนั้นไม่ใช่เป็นแบบทุนนิยมญี่ปุ่น ทุนนิยมญี่ปุ่นนั้นเป็นทุนนิยมที่มีอิสรภาพเป็นเอกราช

แต่ทุนนิยมไทยนั้น ดังที่มีนักวิชาการญี่ปุ่นขนานนามว่า "ทุนนิยมเทียม" เป็นทุนนิยมที่ต้องอาศัยพึ่งพาจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นกำลังทุน ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี หรือแม้กระทั่งตลาด นี่คือจุดอ่อนจุดแข็งทุนนิยมไทยเป็นอย่างนั้น

จะเห็นว่าหลังจากนั้นแล้ว ในความคิดที่มองเศรษฐกิจ มองบ้านเมืองเป็นธุรกิจ จากช่วงของ "บรรษัทรวมไทย" ของรัฐบาลประชาธิปไตย ครึ่งใบก็มาถึงช่วงของรัฐบาลชาติชาย ซึ่งเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยเต็มใบ ก็มีคำขวัญใหม่ ก็คล้ายๆ ต่อเนื่องมาจาก **Thailand Inc.** นั่นแหละ ก็คือ "นโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า"

เพราะฉะนั้น ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ อะไรต่างๆ ถูกแปลงเป็นการค้าหมด ในช่วงนั้นจะเห็นว่าที่เราทราบกันอยู่ มีการปั่นหุ้น ปั่นราคาที่ดิน อะไรพวกนี้

นี่ก็เป็นจุดที่เราเริ่มที่จะนำเอาเศรษฐกิจและการเมืองไทยถลำเข้าไปอยู่ภายใต้พลังอำนาจของภายนอกมากขึ้นตามลำดับ

หลัง รสช. ก็มาถึงรัฐบาลชุดคุณอานันท์ ปันยารชุน ก็เป็นนโยบายที่ต่อเนื่องอีกแหละ คือ "นโยบายเปิดเสรีทางการค้า" จะเห็นว่านี่เป็นความต่อเนื่องที่น่าสนใจ จะมีความเกี่ยวข้องอย่างไร ผมอยากจะขอให้เพื่อนๆ นักวิชาการลองไปดูว่ามีอะไรที่มันมีความสัมพันธ์กัน

จากนั้นก็รัฐบาลชวน (หลีกภัย) หลัง รสช. ก็ระหว่างปี 2535-2538 ก็มี **Dream Team** เศรษฐกิจอีกนั่นแหละ คนละชุด แต่ก็เป็นชุดที่วางนโยบายสำคัญ คือการเปิดเสรีทางการเงินวิเทศธนกิจ นี่เป็นการเปิดเศรษฐกิจไทยการเงินเข้ามารับกับการไหลบ่าของเงินทุนจากต่างประเทศ

ผลก็คือว่า เราเข้ามาสู่ช่วงของรัฐบาลบรรหาร (ศิลปอาชา) พอถึงรัฐบาลบรรหาร ผลของการเปิดเสรีทางการเงินวิเทศธนกิจ เศรษฐกิจไทยก็ถึงแก่การล้มละลาย

แล้วก็มาถึงรัฐบาลชวลิต (ยงใจยุทธ) ต้องยอมทำตามเงื่อนไขของไอเอ็มเอฟ ลดค่าเงิน

หลังจากรัฐบาลชวลิต ก็มา ชวน (2) ช่วงก่อน "ระบอบทักษิณ" ช่วง 2540 หลังมีรัฐธรรมนูญแล้ว ถึงปี 2544 รัฐบาลชวน (2) ก็ปรับโครงสร้างตามคำบัญชาของไอเอ็มเอฟ แล้วออกกฎหมาย 11 ฉบับ ที่เรากำลังโดนกล่าวขวัญถึงทุกวันนี้อยู่

รัฐบาลทักษิณขึ้นมาสู่อำนาจโดยนโยบายว่า จะยกเลิกกฎหมาย 11 ฉบับ ถึงกับตั้งคณะทำงานขึ้น แต่จนบัดนี้กฎหมาย 11 ฉบับก็ยังคงอยู่

ทั้งหมดนี้ก็เป็นภูมิหลังที่ไปที่มาว่า เราบรรลุถึง “ระบอบทักษิณ” ตั้งแต่ปี 2544 จนถึงปัจจุบัน ทักษิณ (1) ทักษิณ (2)

ดังจะเห็นในผลสรุปของ “ระบอบทักษิณ” หมายความว่าเป็นจุดที่ภาคธุรกิจการเงินเอกชนนั้นได้ขึ้นมาถึงจุดสุดยอดของอำนาจในทางการเมือง และเป็นช่วงที่อำนาจบารมีของราชการนั้น ถูกสยบโดยระบบทุนนิยมภายใต้ “ระบอบทักษิณ”

ทุนนิยมภายใต้ “ระบอบทักษิณ” ไม่ใช่ทุนนิยมธรรมดา แต่เป็นทุนนิยมที่มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดและอย่างสูงกับกระแสทุนข้ามชาติ นโยบายโครงการต่างๆ นั้นก็เป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างทุนชาติกับทุนข้ามชาตินี่เอง อันนี้จะเห็นได้ว่ามาถึงจุดถึง “ระบอบทักษิณ” นั้น

นายกฯ ทักษิณได้เคยไปปาฐกถาครั้งหนึ่งบอกว่า “ประเทศไทยก็คือบริษัท” จะเห็นว่าถ้าเรามองตั้งแต่สมัยคุณบุญชูพูด “Thailand Inc.” มานี่ ตอนนี้เป็นบริษัท “การบริหารก็คือการบริหารบริษัท ไม่ใช่อื่นไกล ต้องบริหารอย่างเป็นบริษัท” อันนี้คือที่มาของระบบ “ซีอีโอ” (CEO)

ท่านผู้มีเกียรติที่ติดตามข่าวคราว “ซีอีโอ” คือระบบคอร์รัปชัน เราจะเห็นว่า “ซีอีโอใหญ่” ในอเมริกาติดคุกมาหลายคนแล้ว แต่เผอิญในประเทศไทยเราไม่มีระบบกระบวนการยุติธรรมที่สามารถจะเอา “ซีอีโอ” มาเข้าคุกได้นั่นเอง ตรงนี้ก็เป็นปัญหา

แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่มาใหม่กับ “ระบอบทักษิณ” ที่เราพูดถึงระบอบนโยบาย “ประชานิยม” อะไรอย่างนี้ บางทีเราพูดถึงประชานิยมคล้ายๆ กับว่าใช้เงินของแผ่นดินมาหว่านผลประโยชน์ต่างๆ

แต่ความจริงผลสะท้อนลึกมากกว่านั้น อาจจะกล่าวได้ว่า ภายใต้ “ระบอบทักษิณ” มีส่วนดีอยู่ตรงนี้ และมีส่วนดีที่ทำให้การเมืองไทยเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง ซึ่งประเดี๋ยวผมจะพูดถึง

กล่าวคือว่า เป็นครั้งแรกที่คนเล็กคนน้อยในชนบทได้รับผลจาก “ประชานิยม” ในรูปแบบต่างๆ การผ่อนผัน “เรื่องเงินกู้ กองทุนหมู่บ้าน บ้านเอื้ออาทร” อะไรต่างๆ พวกนี้ ก็แน่นอน ผมคิดว่าอันนี้ก็คือก็เป็นจุดที่สร้างความนิยมอย่างสูง ถึงกับนายกฯ ทักษิณบอกว่ามีเสียงเลือกตั้งอยู่ในกำมือ 16 ล้านเสียง อันนี้ที่ท่านพูดเป็นความจริงเลย เพราะสามารถมัดใจ

คนที่ได้รับผลจากระบบ "นโยบายประชานิยม"

น่าสังเกตว่า ในระหว่างที่กลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตยกำลังไฮด์ปาร์กกันอยู่นี้ พอมีข่าวความเคลื่อนไหวของกลุ่มที่เรียกว่า "คาราวานคนจน" กลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตยก็ประณามคาราวานคนจน

แต่โดยแท้จริงแล้ว ถ้ามองให้ลึกแล้วต้องมองลึกลงไปอีกว่า ที่จริงคาราวานคนจนเป็นผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในนโยบายของคุณทักษิณจะดีจะเลวอะไรก็ตาม

ผมว่าอันนี้เป็นจุดที่ทำให้คนในระดับรากหญ้าเริ่มมองเห็นว่า ความสำคัญของการเลือกตั้งและระบอบประชาธิปไตยก็คือเรื่องของนโยบายนี่เป็นนโยบายจริงๆ ไม่ใช่เป็นการหว่านผลประโยชน์ในรูปของซื้อเสียงเลือกตั้งอย่างที่เราทำๆ กันมาหลายสิบปี

แต่นี่เป็นครั้งแรก เป็นครั้งแรกที่คนในชนบทมีความรู้สึกอย่างจริงจังว่า ทั้งหมดที่เขารับเป็นผลพวงของนโยบาย ส่วนคนกรุงเทพฯ จะคิดอย่างไรก็แล้วแต่

แต่ว่าคนในชนบทซึ่งไม่เคยมีรัฐบาลประชาธิปไตยยุคไหนที่มีนโยบายในการที่จะแจกจ่ายผลประโยชน์อย่างเป็นระบบอย่างเป็นนโยบายอย่างนี้ ผมคิดว่าอันนี้คือจุดเปลี่ยนของการเมืองไทย

ผมว่า "นโยบายประชานิยม" ซึ่งมีผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงตรงนี้ ผมเรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในกรอบของระบอบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยที่ผ่านมาในอดีตเป็นประชาธิปไตยของคนในเมืองของกลุ่มคนชั้นกลางโดยเฉพาะ

แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าในขณะนี้คนในชนบทนั้นไม่ต้องรอรับการอุปถัมภ์ แต่เขาต้องการเรียกร้องให้มีรัฐบาลที่มีนโยบายที่มองไปถึงปัญหาของชนบทตรงนี้จึงไม่เป็นที่น่าแปลกประหลาดใจว่า ทำไม "ระบอบทักษิณ" จึงเป็นที่นิยมของผู้คนในชนบท

ตรงนี้ ผมอยากจะเรียนท่านผู้มีเกียรติ ผมคิดว่าเราต้องมองเรื่องนี้อย่างลึกซึ้งพอสมควร ผมอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ก็ดีหรือฟังเสียงจากไฮด์ปาร์กก็ดี

พูดไปทำนองคล้ายๆ กับว่า กลุ่มในชนบทอย่าง "คาราวานคนจน"

นี่เห็นแก่ได้ประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ โดยไม่รู้เท่าทันว่า ความจริงประโยชน์ที่ได้นั้น รัฐบาลก็เอามาจากเงินของส่วนรวมนี่เอง เรามองอย่างผิวเผินไม่ได้

เราคงต้องมองว่า นี่เป็นครั้งแรกที่ "ระบอบทักษิณ" กำหนดนโยบายชัดเจน แล้วก็ให้การรับรู้ถึงความเป็นตัวตนของคนในชนบท จะผิดจะถูก จะมีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์ของผมนั้นเป็นอย่างนี้

และผมคิดว่าในจุดนี้ "ระบอบทักษิณ" จึงเป็นระบอบที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองอย่างสูง และการเมืองไทยตั้งแต่จุดนี้ไปจะไม่มีวันเป็นอย่างเก่าอีกต่อไปแล้ว ผมพูดได้อย่างนี้เลย

เพราะฉะนั้น ตรงนี้ล่ะ ผมคิดว่าเป็นประเด็นที่อยากจะให้เรามองตรงนี้ คือจุดเปลี่ยนสำคัญอย่างยิ่ง นี่ก็คือทั้งหมดที่ผมคิดว่าเราคงต้องมองพินิจพิเคราะห์ดูให้ดี

เมื่อหลายปีมาแล้ว ผมมีเพื่อนๆ นักวิชาการจาก **Brandeis University** มาช่วยงานที่คณะรัฐศาสตร์ให้กับผม โครงการจัดตั้งแผนก "รัฐศาสตร์ศึกษา" อะไรทำนองนี้

Dr. Hindley ได้เขียนบทความชิ้นหนึ่งเล็กๆ ตั้งชื่อบทความว่า "**Politics of Passivity**" คือการเมืองแบบ **passivity** หมายความว่า การเมืองที่ไม่ได้มีบทบาทอะไร นอกจากรอรับผลประโยชน์ นั่นก็หมายถึงการเมืองในระดับชนบท

แต่ตอนนี้ไม่ใช่แล้ว การเมืองไทยจะไม่ใช่เป็นการเมืองของ **passivity** ผมไม่ทราบจะแปลอย่างไร แต่หมายความว่าไม่ใช่เป็นการเมืองที่คล้ายๆ กับว่าคนในชนบทจะไม่มีบทบาทในเชิงรุกอีกต่อไป นี่คือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอย่างยิ่ง

ทีนี้ก็มาถึงโจทย์ ถ้าเป็นอย่างนี้ในสภาพอย่างนี้ เราจะมองนัยความหมายของการปฏิรูปการเมืองอย่างไร ผมคิดว่าการพูดถึงการปฏิรูปการเมืองก็ดี การจัดทำรัฐธรรมนูญก็ดี ไม่ใช่เป็นเรื่องของกลไกอำนาจในศูนย์อำนาจส่วนกลางอีกต่อไปแล้ว

แต่ต้องปฏิรูปและสนองด้วยรัฐธรรมนูญในรูปที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่น ซึ่งในช่วง 10-15 ปีที่ผ่านมานั้นจะเห็นว่านอกเหนือไปจากความ

ตื่นตัวจากการเมืองของ "ระบอบทักษิณ" แล้ว โดยผลของการเบียดเบียนของเมืองที่กระทำต่อชนบท การช่วงชิงทรัพยากรที่เป็นมาอย่างต่อเนื่องและรุนแรงขึ้นตามลำดับโดยเฉพาะภายใต้ "ระบอบทักษิณ" ซึ่งมีโครงการใหญ่ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่ลงไปช่วงชิงทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้นในขณะที่ "ระบอบทักษิณ" ได้รับความนิยม อย่างเช่น "คาราวานคนจน" ก็มีท้องถิ่นอีกกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะชุมชนเล็กๆ เริ่มตื่นตัวและก็รวมตัวกันเคลื่อนไหว ต่อต้านอำนาจการระรานจากอำนาจส่วนกลาง อันนี้ก็เป็นปรากฏการณ์ที่เราจะต้องเอาเข้ามาประกอบในความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิรูปการเมืองเหมือนกัน

ตรงนี้จะเห็นได้ว่า ในท้องถิ่นนั้นต้องมีการตื่นตัว มีการเคลื่อนไหวมากมาย ความขัดแย้งก็สูง ระหว่าง อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) กับชุมชนท้องถิ่นชุมชนเล็กๆ

เพราะว่าในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา อบต. เริ่มเข้ามาเชื่อมโยงอำนาจผลประโยชน์กับส่วนกลางมากขึ้น ในวงการรับเหมา อะไรต่างๆ พวกนี้ ก็ทำให้ อบต. นั้นค่อนข้างจะลดความสำคัญในแง่ที่เป็นผู้นำท้องถิ่น กลับมาเป็นบริวารของศูนย์อำนาจส่วนกลาง

แต่ในขณะเดียวกันก็มีชุมชนที่ลุกขึ้นมาต่อต้านนโยบายของอำนาจส่วนกลางเกี่ยวกับนโยบายหรือโครงการพัฒนาต่างๆ ดังที่เป็นข่าวคราวทุกๆ วัน

เพราะฉะนั้นในการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ผมว่าก็เป็นประเด็นที่ผมคิดว่า ในการปฏิรูปการเมืองจะต้องเอามาวิเคราะห์ เอามาให้ดี ดูให้ดี

เพราะฉะนั้น ตรงนี้จะเห็นว่าทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก จะเห็นได้ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและอยู่ในลักษณะที่กำลังมีสภาพของความชุลมุนวุ่นวายในชนบทในเมือง

เพราะฉะนั้น ตรงนี้ผมว่าเราคงต้องมองว่า "อะไรคือเป้าหมายหลักของการปฏิรูปการเมือง"

ตรงนี้ผมขอเสนอว่าการปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้ต้องเป็นการปฏิรูปที่สนองต่อความตื่นตัวและความเคลื่อนไหวของท้องถิ่น และท้องถิ่นนี่แหละ

ที่จะเป็นตัวถ่วงดุลอำนาจในศูนย์อำนาจ เพราะว่าในระบอบรัฐสภา การเลือกตั้ง พรรคการเมือง ดุลอำนาจระหว่างนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการได้สูญสิ้นไปแล้วภายใต้ "ระบอบทักษิณ"

ในส่วนกลางไม่มีการถ่วงดุลอำนาจอยู่แล้ว หมดแล้ว ฉะนั้นที่เหลืออยู่ก็คือว่า ในการปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้จะต้องหาวิธีการที่ให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจซึ่งไม่ให้เป็นการถ่วงดุลระหว่างอำนาจฝ่ายต่างๆ แล้วในศูนย์อำนาจส่วนกลาง แต่เป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างศูนย์อำนาจที่กรุงเทพฯ กับท้องถิ่น เพราะฉะนั้นในความเห็นผม ***"หัวใจของการปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้ ก็คือการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น"***

แน่นอน ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ได้บรรจุเรื่องของสิทธิเสรีภาพอะไรของท้องถิ่นค่อนข้างสมบูรณ์ อย่างเช่นมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญปี 2540 ก็ให้การรับรองถึงสิทธิของชุมชน ในการฟื้นฟูจารีตประเพณี ในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน อะไรพวกนี้เป็นครั้งแรก และอาจจะเรียกว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับเดียวในโลกที่ให้การยอมรับถึงสิทธิชุมชน

แต่ในขณะเดียวกัน สิทธิในการปกครองท้องถิ่นจากมาตรา 46 เรื่องชุมชน ไปมาตรา 300 พูดถึงองค์กรปกครองท้องถิ่น คือในรูปของ อบต. เทศบาล ซึ่งทำให้ท้องถิ่นแยกออกจากกันระหว่างชุมชน ฐานทรัพยากรกับองค์กรการปกครองท้องที่อย่าง อบต.

เพราะฉะนั้นในการปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้ การกระจายอำนาจคือการที่นำเอาท้องถิ่นทั้งสองระดับเข้ามาประสานร่วมกัน คือไม่ใช่รับรองสิทธิลอยๆ อยู่เฉยๆ อย่างที่รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ได้ทำเอาไว้ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญในครั้งนั้นก็คงจะไม่นึกอะไรมากมาย

นักกฎหมาย ผู้ร่างรัฐธรรมนูญบางคน รู้จักชุมชนก็ใส่เข้าไปในมาตรานี้ อีกคนก็สนใจในเรื่องของการปกครองท้องถิ่นก็ไปใส่อีกบทหนึ่ง แบ่งแยกกันอย่างนี้ เพราะฉะนั้นนี่เป็นข้อคิดเล็กๆ น้อยๆ

ผมอยากจะเสนอว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ที่ว่าสมบูรณ์แล้วก็ยังมีอะไรที่จะต้องคิดมากมาย แต่เราจะคิดไม่ออก ถ้าเราไม่มองไม่ได้เข้าใจถึงปัญหาที่เป็นมาในประวัติศาสตร์ และมาถึงจุดปัจจุบันว่าปัญหาหลักนี้คืออะไร ***และผมเสนออย่างนี้ ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการสิทธิ***

มนุษยชนแห่งชาติก็กำลังผลักดันตรงนี้ เห็นว่ากุญแจสำคัญของการปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้ก็คือการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นนั่นเอง เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลของอำนาจ เป็นการสนองต่อความตื่นตัว ความเคลื่อนไหวของท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครสามารถจะไปหยุดยั้งได้แน่นอน

สรุปก็คือในขณะนี้ เศรษฐกิจการเมืองไทยมาถึงจุดที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ และความต้องการของระบบการเมืองของเรานั้น กำลังต้องการการถ่วงดุลอำนาจจากท้องถิ่น หลังจากที่ท้องถิ่นได้ถูกกระทำมาเป็นเวลายาวนานในยุคของการพัฒนา สร้างความร่ำรวย มั่งคั่ง และอำนาจให้กับคนในเมือง

แต่ตอนนี้ผมคิดว่าชุมชนท้องถิ่นกำลังทวงสิทธิอันนี้ ถ้าเรามองเป้าหมายตรงนี้ และอาจจะมีประเด็นอื่นๆ ที่ผมคิดไม่ถึง ท่านผู้มีเกียรติอาจจะช่วยกันลองคิดดู

แต่สุดท้ายที่ผมอยากจะสรุปตรงนี้ก็คือว่า "การจัดทำรัฐธรรมนูญนั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานความชัดเจนของประเด็นการปฏิรูปการเมือง"

อันนี้เป็นประเด็นที่อยากจะเสนออย่างนี้ว่า ในการที่เราจะดู "แลไปข้างหน้า" เรามีการปฏิวัติรัฐประหาร การปฏิรูปการเมือง และก็รัฐธรรมนูญนี่เราจะมองอย่างไร

ก็เป็นการพยายามตอบคำถามที่ผมเริ่มต้นว่าปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้โจทย์คือ "ปฏิรูปอะไร อย่างไร และเพื่ออะไร" ก็เป็นประเด็นที่ผมถือโอกาสนำเสนอบางท่านในที่นี้

ขอบคุณมากครับ

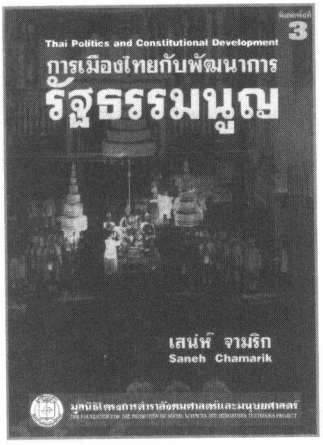
พิธีกร (อ. ทรงยศ):

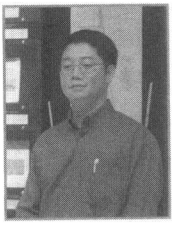
ขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก

เพื่อให้เป็นการต่อเนื่องกับความคิดที่อาจารย์เสน่ห์ได้ทิ้งเอาไว้ ผมอยากจะเชิญผู้ช่วยศาสตราจารย์ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ มานำเสนอหนังสือ "**การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ**" ซึ่งเราถือเป็นหนังสือหลักในการสัมมนาคราวนี้

ขอเชิญอาจารย์ครับ

แนะนำหนังสือ "การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ"

ผศ. ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

นมัสการพระคุณเจ้า สวัสดีท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผู้เขียนหนังสือ *"การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ"* ได้ประมวลสรุปบนเส้นทางหนึ่งศตวรรษของรัฐธรรมนูญไทยที่ผ่านมา

"การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ" เล่มนี้เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเมื่อ 20 ปีที่แล้ว การจัดพิมพ์ครั้งนี้เป็นการจัดพิมพ์ครั้งที่สาม

20 ปีที่แล้ว มีความหมายว่ามูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์นั้นมีช่วงอายุ 40 ปี ดังนั้นหนังสือเล่มนี้ก็ครึ่งหนึ่งของอายุมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

หนังสือ *"การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ"* พิมพ์ครั้งที่สองเมื่อ 10 ปีที่แล้ว เมื่อมีกระแสของการปฏิรูปการเมืองไทยในปี 2540

เมื่อมีการจัดพิมพ์ครั้งใหม่นี้ สิ่งที่น่าสนใจก็คือว่า หนังสือเล่มนี้ยังใช้ได้หรือไม่?

อาจารย์เสน่ห์จับเรื่องที่ถูกต้อง หากต้องการทำงานวิชาการทางด้านการเมืองไทย การจับเรื่องรัฐธรรมนูญดูจะขายได้ตลอดชั่วกัลปาวสาน

เมื่อครั้งที่มีการจัดพิมพ์ครั้งที่สอง ปี 2540 อาจารย์เสน่ห์บอกว่า *"คงไม่มีใครอ่านหนังสือเล่มนี้ของอาจารย์แน่ๆ"* พอผมเปิดอ่านตรงนี้ ผมก็รู้สึกแปลกใจว่า *"ทำไมถึงจะไม่มีใครอ่านของอาจารย์"*

อาจารย์บอกก็เพราะว่างานเล่มนี้ไม่ได้เป็นการโต้เถียงว่าจะกำจัดใครออกไปจากแวดวงทางการเมือง แต่ *"อาจารย์เสน่ห์ต้องการที่จะเข้าใจถึงอัตชีวประวัติของสังคมการเมืองไทยผ่านรัฐธรรมนูญที่มากฉบับ"* (ไม่ทราบกินเนสส์บุกส์ลงไว้หรือยัง)

แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่เราบอกว่าหนังสือของอาจารย์เสน่ห์ยังใช้ได้ไหม เราไปดูปัจฉิมลิขิตของการจัดพิมพ์เมื่อปี 2540 น่าสนใจ ในหน้าที่... ไม่ทราบว่าทุกท่านได้มีอยู่แล้วหรือยัง?

เปิดไปที่หน้า 375 (ยังไม่ได้ซื้อหรือ?) ที่หน้า 375 ในปี 2540 อาจารย์เสน่ห์มีบทที่ว่าด้วย "แลไปข้างหน้า" คำแรกของบทนี้ก็คือ ***"ธรรมะในการเมืองเป็นหัวใจสำคัญอย่างแน่นอน"*** ไม่น่าเชื่อว่าอีก 10 ปีต่อมา เราจะต้องมาพูดคุยเรื่อง "ธรรมะในหัวใจ" กัน

และอาจารย์เสน่ห์ก็มีประโยคหนึ่งอีกว่า ***"ในที่สุดความก้าวร้าวสุดโต่งของการเมืองแบบเงินตรา ก็จะเป็นสิ่งที่คล้ายคลึงกับความก้าวร้าวสุดโต่งของการเมืองแบบอำนาจทหาร"***

แต่ที่ย่อหน้าสุดท้ายของการ "แลไปข้างหน้า" อาจารย์เสน่ห์บอกว่า ***"นี่เป็นการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่ม 'อภิสิทธิ์' และเจ้าตัว 'อภิสิทธิ์' นี่เอง (ขอโทษ นี่อยู่ในเครื่องหมายคำพูด มิได้เป็นชื่อบุคคล) และเจ้าตัว 'อภิสิทธิ์' นี่เอง ที่เป็นต้นตอแห่งปัญหายุ่งยากทั้งปวงในบ้านเมือง"***

"อภิสิทธิ์" (ในเครื่องหมายคำพูด) โดยรวม *การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ* เล่มนี้ชี้ให้เห็นว่า ถ้าอาจารย์เสน่ห์ เมื่อ 10 ปีที่แล้ว มองเห็นกระบวนการของการต่อสู้ของชนชั้นอภิสิทธิ์ที่เกิดขึ้นในสังคม แสดงว่าหนังสือเล่มนี้ต้องใช้ได้ แต่ทำไมหนังสือเล่มนี้ถึงขายไม่ได้

ในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ครั้งแรก พิมพ์ 1,000 เล่ม ใช้เวลาขาย 10 ปี และพิมพ์ครั้งที่สอง 2,000 เล่ม แจกแล้วแจกอีก ครั้งนี้พิมพ์ 2,000 เล่มก็คาดว่าจะอยู่อีก 10 ปี และมีรัฐธรรมนูญอีก 3 ฉบับคอยอยู่ข้างหน้า

นั่นหมายความว่าเรื่องรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องสำคัญ แสดงว่าชนชั้นนำของสังคมไทยเป็นชนชั้นนำที่ไม่อ่านหนังสือ เราจึงต้องพิมพ์หนังสือแล้วขายไม่ได้ต่อไป

โดยรวมหนังสือเล่มนี้ อาจารย์เสน่ห์ให้สาระสำคัญอยู่ที่สองช่วงกระบวนการ

ถ้าในทัศนะของผู้อ่านหนังสือ ช่วงกระบวนการแรกก็คือ ช่วงกระบวนการก่อนปี 2475 อันนี้เป็นภาพของรัชกาลที่ 5 (พอดีท่านได้รับแผ่นปลิวแผ่นนี้แล้วนะ) ด้านหลังนี้น่าสนใจทีเดียว แผ่นปลิวนี้มูลนิธิฯ จัดทำขึ้น มีพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ปีพุทธศักราช 2416

พระองค์ทรงให้ประกาศให้ยกเลิกการหมอบคลาน เมื่อ 100 ปีที่แล้ว มีข้อความที่ว่า *"การที่เปลี่ยนธรรมเนียมใหม่เลิกหมอบคลาน ให้ยืนให้เดินนั้น เพราะจะได้เห็นเป็นแน่ว่าจะไม่มีการกดขี่แก่กันในการที่ไม่เป็นยุติธรรมอีกต่อไป เมืองใด ประเทศใด ผู้ที่เป็นใหญ่มิได้ทำการกดขี่แก่ผู้น้อย เมืองนั้น ประเทศนั้น ก็คงมีความเจริญเป็นแน่"*

100 ปีของเมืองไทยนี้แสดงว่า ไม่ปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่ในแผ่นปลิวนี้ ถ้าไม่มีแผ่นปลิว มีในหนังสือเล่มนี้ วันนี้ลดราคาเต็มที่

แต่อย่างไรก็ตาม หนังสือของอาจารย์เสน่ห์เป็นหนังสือที่อ่านไม่ง่าย เหมือนที่เรานั่งฟังอาจารย์เสน่ห์เมื่อกี้ เราก็จะพบว่าอาจารย์เสน่ห์มิได้พูดถึงเหตุการณ์ทางการเมืองเป็นสำคัญ แต่อาจารย์เสน่ห์ต้องการที่จะหยิบยกเหตุการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเข้ามาอธิบายถึงโครงสร้างทางระบบระบอบ อาจารย์เสน่ห์จะใช้คำว่า "ระบอบการเมือง"

ผมถามว่าอาจารย์ทำไมถึงใช้คำว่า "ระบอบ" อาจารย์บอกว่ามันใหญ่ดีกว่า "ระบบ" แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า "ระบอบ" มีความหมายถึงความคิดและอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังของแต่ละช่วงเหตุการณ์

ทำไมการเมืองไทยของอาจารย์เสน่ห์เล่มนี้จึงเริ่มต้นที่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า

อยู่หัว?

เพราะนั่นการเมืองไทยต้องยอมรับกระแสอิทธิพลของตะวันตกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้นั่นเอง

การเมืองในราชสำนักหรือที่เราเรียกว่าการเมืองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็พยายามที่จะจัดสร้างรัฐธรรมนูญ แต่ก็เพียงแค่นั้น เพียงแค่คิดก็ไม่บรรลุผล

อะไรคือปัญหาที่อยู่เบื้องหลัง?

นั่นก็คือ เจ้าตัว "อภิสิทธิ์" เจ้าตัว "อภิสิทธิ์" ยังคงมาถึงอยู่ทุกวันนี้ นั่นคือสิ่งที่อาจารย์เสน่ห์บอกกับเราในหนังสือเล่มนี้

ช่วงที่สองที่อาจารย์เสน่ห์ให้พื้นที่ทางการเมือง ให้พื้นที่ในหนังสือนี้อย่างมาก ก็คือช่วงของระบอบปฏิวัติปี 2501 ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร

พอพูดถึงระบอบปฏิวัติ ในฐานะของการเป็นนักเรียนการเมืองไทย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเดือนกันยายน 2549 ก็ทำให้ผมคิดถึงเหตุการณ์ปี 2500 ทันที

ปี 2500 ก็คือการที่จอมพลสฤษดิ์ (ธนะรัชต์) ขับไล่จอมพล ป. พิบูลสงครามออกไป และก็ใช้จอมพล ป. เป็นตัวข่าว ตีข่าว กีดกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย และจอมพลสฤษดิ์ก็ยึดอำนาจอย่างเด็ดขาด ผมไม่มั่นใจว่าสถานการณ์จะย้อนกลับถึง 50 ปี หรือเปล่า เหมือนที่กำลังพูดถึงในหนังสือเล่มนี้

ในหนังสือเล่มนี้ ระบอบปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์นั้น สิ่งหนึ่งที่อาจารย์เสน่ห์ชี้ให้เห็นก็คือว่า ระบอบปฏิวัตินอกเหนือจากการยึดอำนาจโดยคณะทหารแล้ว ยังใช้กลไกของตุลาการ กลไกของการศาล สถาปนาอำนาจอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และให้ทุกคนในสังคมนี้เชื่อ

ดังนั้น การยึดอำนาจครั้งใดๆ ก็ตาม แม้แต่ครั้งนี้ซึ่งก็เป็นการเลียนแบบการยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็คือการสถาปนาที่ทำให้อำนาจที่ไม่ถูกต้อง เป็นอำนาจที่ถูกต้อง

เกิดขึ้นได้อย่างไร?

(โดย) แสดงให้เห็นว่าสังคมไทย เป็นสังคมที่ขาดแคลนการศึกษา

ดังนั้น เราจึงต้องกำจัดคนที่ไม่มีการศึกษาออกไปจากการเมืองไทย โดยการบอกว่า "ห้าม (การศึกษาต่ำกว่า) ปริญญาตรีสมัครเข้ารับเลือกตั้ง"

ด้วยเหตุนี้ ถ้าเราอ่าน *"การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ"* เราจะพบว่ารัฐธรรมนูญคือกระบวนการ "กำจัด" และ "ขจัด" คนออกไปจากแวดวงการเมืองนั่นเอง นี่คือภาพโดยรวม

หนังสือเล่มเมื่อกี้ซึ่งเป็นชุดใหญ่มีทั้งหมด 8 เล่ม แล้วก็ *"เมืองไทย: หลังทักษิณ? 1, 2, 3, 4"* วันนี้เรารวมเข้ามาในวาระ 40 ปีของมูลนิธิฯ ซึ่งอาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บอกว่า *"นี่เป็นชุดหนังสือที่ดีที่สุดของการเมืองไทย"* และเพื่อเป็นที่ระลึก 40 ปีของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เราขายทั้งชุด ลดราคาพิเศษ จัดทำเพียง 50 ชุดเท่านั้น ในวาระครั้งนี้แย่งกันซื้อได้ข้างหน้านะครับ (หวังว่ามูลนิธิฯ คงอยู่ได้จากเงินเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้)

อย่างไรก็ตาม หนังสือ *"การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ"* ของอาจารย์เสน่ห์ ถ้าเราดูจากหน้าปก เราก็จะพบว่าหน้าปกเป็นภาพของการสถาปนารัฐธรรมนูญในวันที่ 10 ธันวาคม 2475

วันที่ 10 ธันวาคมที่ผ่านมา เชื่อไหมครับว่าในประกาศของฝ่ายรัฐบาลตลอดมาประกาศว่าให้เป็นวันรัฐธรรมนูญ แต่ในปฏิทินของชนชั้นที่มีการศึกษาเขียนว่า *"10 ธันวาคม วันพระราชทานรัฐธรรมนูญ"* เป็นไปได้อย่างไรที่ประเทศนี้มีความทรงจำต่อวันเดียวกัน สองอย่าง

แสดงว่าประเทศนี้ต้องมี memory จำกัดทางด้านอดีตของตนเอง จาก 14 (ตุลาคม 2516) ถึง 6 ตุลาคม (2519) เป็นภาพสะท้อนที่ให้เห็นว่า memory ที่จำกัดนั้นจะมาเสริมสร้างกับรัฐธรรมนูญอย่างไร

หนังสือของอาจารย์เสน่ห์โดยตัวของหนังสือเองอาจจะอ่านยาก ถ้าไม่ได้อ่านประกอบกับอีก 8 เล่ม นั่นหมายความว่าหนังสือของอาจารย์เสน่ห์มิได้เล่าเรื่องราวของเหตุการณ์ แต่หนังสือของอาจารย์เสน่ห์พยายามประมวลโครงสร้างและระบอบทางการเมือง หนังสือที่เรียกได้ว่าภาพของการต่อสู้ที่ออกมา การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองต่างๆ ซึ่งดูคุกรุ่น และก็รุนแรง และก็ดูเหมือนว่าจะย้อนกลับมาหาเราอีกนั้น อาจารย์เสน่ห์อาจจะกล่าวพาดพิงถึงบ้าง

แต่สำหรับคนที่ขาดฐานขององค์ความรู้ของเหตุการณ์ทางการเมืองที่แท้จริง ก็จะพบว่าองค์ความรู้เหล่านี้ในสังคมข้างนอก หาอ่านหรือว่าหาค้นคว้าได้ยากมาก

ทำไมการปฏิบัติทางการเมืองอย่างซ้ำๆ ซากๆ หรือการยึดอำนาจและกีดกันคนกลุ่มอื่นๆ ออกจากแวดวงทางการเมือง จึงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อันนี้ก็คือสิ่งที่เราจะต้องมองในเชิงของภาพรวม

ในบทสุดท้าย อาจารย์เสน่ห์เขียนปัจฉิมลิขิต (2) ขึ้นมา ผมเปิดไปวันเวลาที่อาจารย์เสน่ห์เขียนลง ก็คือเดือนกรกฎาคมปี 2549 ผมก็ตกใจ เดือนกรกฎาคมหมายถึงเดือนอะไร? เดือนวันเกิดของนายกฯ คนก่อน (พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร) เดือนวันเกิดของพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลชุดก่อน

ใช่หรือไม่ที่อาจารย์เสน่ห์มอบอุทิศหนังสือเล่มนี้ให้? หรือไม่ใช่ กรกฎาคม 2549 อาจารย์เสน่ห์กำลังรำลึกถึงวันเกิดของตนเองในวันที่ 11 กรกฎาคม?

อาจารย์เสน่ห์เป็น "ขิงแก่" ของสังคมคนหนึ่ง ขอบคุณครับ

พิธีกร (อ. ทรงยศ):

ขอบคุณอาจารย์ธำรงศักดิ์ ผมฟังอาจารย์แนะนำหนังสือแล้วก็หวาดเสียวไปด้วย เพราะว่าอาจารย์ธำรงศักดิ์นั้นมีประวัติถูกฟ้องร้องจากไอทีวีโดนเข้าไป 80 ล้าน ไม่ทราบจะโดนใครฟ้องร้องอีกหรือเปล่า

ในรายการ (ประวัติศาสตร์การเมือง) นี้ อาจารย์ก็เป็นนักประวัติศาสตร์การเมืองรุ่นใหม่ ไฟแรงมาก ขอบพระคุณครับ

ผมอยากจะเรียนท่านสัมมนาสมาชิกว่าในงานนี้ เรามีนิทรรศการผลงานของมูลนิธิฯ อยู่ข้างนอก มีร้านขายหนังสือของมูลนิธิฯ อยู่ข้างนอก และก็โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผงที่อยู่ไกลสุดเลยนั้นเป็นแผงที่ลดราคา

หนังสือที่อาจารย์ธำรงศักดิ์บอกว่าจัดเป็นชุดๆ มีพิเศษจริงๆ 50 ชุดเท่านั้น สำหรับท่านสัมมนาสมาชิกอาจจะนึกถึงว่า ตอนนี้เป็นวาระพิเศษท่านอยากจะส่งไปให้โรงเรียนเก่าของท่านหรือญาติสนิทมิตรสหาย อะไรต่างๆ นานา ก็เชิญบริจาคได้ มีเพียง 50 ชุดเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ระหว่างนี้ก่อนที่เราจะมีการสัมมนาอันเข้มข้นจริงๆ ขอเชิญพักสัก 15 นาทีก่อน เชิญร้านหนังสือ นิทรรศการ แล้วก็น้ำร้อน น้ำชา บ่ายสองโมง 40 นาที เชิญกลับมา ขอบพระคุณครับ

.....

พิธีกร (อ. อัครพงษ์):

นมัสการพระคุณเจ้า ท่านวิทยากร แล้วก็ท่านกรรมการมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ช่วงนี้เป็นช่วงที่สอง ผม อัครพงษ์ ค่ำคูณ อยู่โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ รับหน้าที่ดำเนินรายการในช่วงนี้

รายการช่วงต่อไปเป็นรายการที่ตรงกับหัวข้อของการที่ตั้งโจทย์ไว้ว่า วันนี้เป็นเรื่องของการ "แลไปข้างหน้า" เกี่ยวกับเรื่องของการปฏิวัติ ปฏิรูปการเมืองไทย แล้วก็เรื่องของรัฐธรรมนูญ

ผมต้องขออนุญาต ก่อนจะเข้ารายการก็จะ "ออกแขก" ไปเรื่อยๆ เพื่อที่จะรอท่านสัมมนาสมาชิกท่านอื่นๆ ไปด้วย

ผมโดยส่วนตัวก็ต้องขอแสดงความยินดีกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งมีอายุครบรอบ 40 ปีในวันนี้ ในปีนี้ ผมไม่ทราบว่าวันตั้ง (มูลนิธิฯ) จริงๆ คือวันไหน ประเดี๋ยวหลายๆ ท่านคงจะได้คุยให้เราฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านอาจารย์รังสรรค์ (ธนะพรพันธุ์) ซึ่งคลุกคลีอยู่กับมูลนิธิฯ นี้มาตั้งแต่เริ่มแรก

โดยส่วนตัว ผมก็ได้ไปเปิดดูใบขออนุญาตเมื่อปี 2519 แต่ว่าอาจารย์ชาญวิทย์บอกว่าเป็น 40 ปีนะ หลายท่านคงจะตอบคำถามนี้ได้

อย่างไรก็ตาม เวลา 40 ปีผ่านไป ผมขออนุญาตใช้สำนวนของอาจารย์ชาญวิทย์ว่า "ไวเหมือนโกหก" เราก็จัดการสัมมนา จัดการพิมพ์หนังสือ ทำสื่อการเรียนการสอน ทำเรื่องของตำราอะไรมามากมาย แล้วก็วันนี้ เรามีเว็บไซต์ของมูลนิธิโครงการตำราฯ (ซึ่งมีมานานแล้ว) แต่ตอนนี้ก็พยายามที่จะทำให้ได้เรื่องได้ราว http://www.textbooksproject.com

ก็คือว่าท่านสามารถเข้ามารับทราบข่าวสาร กิจกรรมต่างๆ ของ

มูลนิธิโครงการตำราฯ ซึ่งทุกๆ ครั้งตั้งแต่อดีต และทุกๆ ครั้งที่เราจัดมา ก็คือการส่งจดหมายเป็นการ direct sale ไปถึงบ้าน แล้วก็มีการประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ

ตอนนี้ท่านสามารถที่จะเข้ามาพูดคุย แล้วอาจจะเสนอข้อคิดอะไรต่างๆ นานาให้กับมูลนิธิโครงการตำราฯ ได้ เรามีที่อยู่ อีเมล และมีรายชื่อหนังสือ แล้วก็ประวัติมูลนิธิฯ ที่ท่านได้รับสูจิบัตรไปในวันนี้

ตอนนี้ท่านสัมมนาสมาชิกก็มีพอสมควร ขออนุญาตนำเข้าเรื่องเลย

ท่านจะเห็นว่า เรามีหนังสือเล่มเล็กๆ นี้ 3 เล่ม บวกเล่มขนาดกลางค่อนข้างจะใหญ่ สีแดงนี้อีกหนึ่งเล่ม นี่คือหนังสือชุดที่เราเรียกว่า เป็นการถอดเทปจากการอภิปราย การสัมมนารายการ ***เมืองไทย: หลังทักษิณ? 1, 2, 3 และ 4***

เราจัดครั้งแรก ตั้งแต่วันศุกร์ที่ 3 มีนาคม (2549) เราพูดกันถึงเรื่องของการเลือกตั้ง 23 กุมภาพันธ์ แล้วเราก็มามองว่าเป็น ***"เมืองไทย: หลังทักษิณ"*** ตอนนั้นก็มีคำถามมากมายว่า เอ๊ะ! หลังได้อย่างไร ตอนนั้นก็อยู่หลังการประท้วง การต่อต้านอะไรต่างๆ นานา เยอะแยะมากเลยในกระแสข่าวตอนนั้น

ท่านอาจารย์ชาญวิทย์ ท่านก็ได้ไปทำสรุปข่าวและภาพเหตุการณ์โดยเล่าเรื่องจากสิ่งพิมพ์ แหล่งพิมพ์ รูป แล้วก็บทความอะไรต่างๆ เยอะแยะมากมาย ในหนังสือเล่ม ***"เมืองไทย: หลังทักษิณ? 4"*** ซึ่งมีบริการท่านข้างนอก

4 เล่มนี้ไม่อยากจะให้ท่านคิดว่าเป็นการขาย ขอให้คิดว่าเป็นการสนับสนุนงานทางวิชาการ

แล้วก็อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งโครงการตำราฯ ยินดีที่จะทำให้ก็คือว่าท่านให้ชื่อโรงเรียนและให้ชื่อห้องสมุดมาแล้วเราก็จะจัดส่งให้ (โดยท่านเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย) ถ้าท่านอยากจะให้องค์ความรู้ทั้งหลายนั้นแพร่ไปในประเทศ

รายการในวันนี้นั้น อาจารย์ชาญวิทย์และกรรมการอีกหลายท่านบอกว่าเป็นภาคต่อของ ***"เมืองไทย: หลังทักษิณ? 4"*** แต่ถ้าจะตั้งชื่อว่า ***"เมืองไทย: หลังทักษิณ?"*** ก็ดูจะซ้ำ อาจจะเป็น ***"เมืองไทย: หลัง***

ทักษิณเสียแล้ว" หรือเป็น *"เมืองไทย: หลังทักษิณแล้ว"* แต่อาจารย์ก็มองไปอีก step หนึ่งว่าน่าจะเป็น step ที่เราจะต้องแลไปข้างหน้าว่าสิ่งที่เราเจอกันในปัจจุบัน ในวันนี้นั้น แล้วเราจะมาทำความเข้าใจกัน แล้วก็จะอยู่กับมันอย่างไร

ขอเรียนเชิญท่านวิทยากรทุกท่านบนเวที วันนี้เราได้รับเกียรติจากวิทยากรหลายท่าน ผู้ที่ได้รับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ คือรองศาสตราจารย์ ดร. พิภพ อุดร

ท่านเป็นประธานหลักสูตรควบตรี-โท ด้านพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผมขออนุญาตมอบหน้าที่ให้อาจารย์ ดร. พิภพ ครับ

ดร. พิภพ:

ท่านอาจารย์เสน่ห์ ท่านอาจารย์สุลักษณ์ ท่านอาจารย์ ดร. ชาญวิทย์ และแขกผู้มีเกียรติทุกท่าน ขอต้อนรับเข้าสู่รายการสัมมนาอภิปรายในประเด็น *"แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร 'ปฏิรูป' การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย"* ซึ่งก็คงเป็นประเด็นที่หลายท่านกำลังให้ความสนใจอยู่ว่าจากนี้ไปเราจะเดินกันอย่างไร

สำหรับประเทศไทยของเรา เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับที่ขึ้นชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนั้น ไม่มีเสียแล้ว มีแต่รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวขึ้นมาแทน จากนี้ต่อไปเราจะเดินกันอย่างไร

ผมขออนุญาตเรียนแนะนำท่านวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่กับผมข้างบนทั้ง 5 ท่านอย่างสั้นๆ นะครับ ขออนุญาตเรียงตามอาวุโส

ท่านแรกท่านเป็นศาสตราจารย์ทางด้านเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านมีความเชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง แล้วก็เป็นเสาหลักในเรื่องของการวิพากษ์วิเคราะห์ให้ข้อคิดแก่สังคมไทยมาโดยตลอด โดยยึดมั่นในหลักวิชาการอย่างมั่นคง ในปัจจุบันนั้นท่านเป็นศาสตราจารย์ประจำที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผมขอเรียนแนะนำท่าน***ศาสตราจารย์รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์***

ท่านที่สอง ท่านเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529

และท่านได้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ มาหลายตำแหน่ง จนถึงตำแหน่งล่าสุด ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันก็เป็นรักษาการหัวหน้าพรรคไทยรักไทย ขอเรียนแนะนำ***คุณจาตุรนต์ ฉายแสง***

ท่านต่อไปท่านเป็น Director ของ Institute of Security and International Studies เป็นอาจารย์ประจำอยู่ที่คณะรัฐศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และก็มีบทความที่เป็นข้อคิดข้อเขียนที่ใช้อ้างอิงทั้งในประเทศและในต่างประเทศมากมาย ขอเรียนแนะนำ ***ดร. ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์*** คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ

ท่านถัดไป ท่านเป็นนักเรียนทุนภูมิพลแล้วก็ไปศึกษาจนจบปริญญาเอกทางด้านกฎหมายมหาชนจากประเทศเยอรมนี แล้วก็เป็นหนึ่งในนักกฎหมายมหาชนที่เป็นไม้หลักที่ไม่ได้ปักอยู่บนขี้เลน ค่อนข้างที่จะมั่นคงในความคิดความอ่าน แล้วก็มีหลักการเสมอต้นเสมอปลาย ปัจจุบันก็เป็นรองศาสตราจารย์ประจำอยู่ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผมขอเรียนแนะนำ***รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์***

ท่านสุดท้าย เป็นสุภาพสตรีท่านเดียวบนเวทีแห่งนี้ ท่านเป็นอาจารย์ประจำของภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาเอกอยู่ที่ London School of Economics and Political Sciences

เรื่องสำคัญที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบันก็คือเรื่องบทบาทของอดีตฝ่ายซ้ายในเมืองไทยในยุคปัจจุบัน เพราะฉะนั้น ท่านที่เป็นอดีตฝ่ายซ้ายและมีบทบาทอยู่ในการเมืองในปัจจุบันนั้น หากท่านอาจารย์กนกรัตน์ไปพบเพื่อขอสัมภาษณ์ กรุณาให้ความร่วมมือด้วย ก็ขอเรียนแนะนำ***อาจารย์กนกรัตน์ เลิศชูสกุล*** จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท่านอาจารย์อัครพงษ์ได้พูดเกริ่นนำไปถึงการสัมมนาในช่วงต้นปีที่ผ่านมา เรื่อง ***"เมืองไทย: หลังทักษิณ?"*** ซึ่งเรียนว่าปีนี้เป็นปีที่เราได้เห็นการเปลี่ยนแปลงหลายเรื่อง ในเรื่องของการเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่การยุบสภาฯ เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2549 โดยรัฐบาลเสียงข้างมากในสภาฯ เป็นรัฐบาลพรรคเดียว

หลังจากนั้นมาตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม เราก็เริ่มมองข้าม "ช็อต" กันว่าจากนี้ไปการเมืองไทยคงเปลี่ยนรูปไปแน่ๆ จึงมีการสัมมนาเป็นซีรีส์ยาวที่เรียกว่า *"เมืองไทย: หลังทักษิณ?"* 2 ครั้งแรกเมื่อ 3 มีนาคม (จัดครั้งที่ 1) และ 13 มีนาคม (จัดครั้งที่ 2)

ครั้นวันที่ 2 เมษายน 2549 ก็มีการเลือกตั้งทั่วไป แต่ก็มีวิกฤตเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นหลายเรื่อง ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เราก็เดินหน้าจัดสัมมนาเรื่อง *"เมืองไทย: หลังทักษิณ?"*ต่ออีก 2 ครั้ง คือเมื่อ 21 พฤษภาคม (จัดครั้งที่ 3) และก็ 23 กรกฎาคม (จัดครั้งที่ 4)

จนกระทั่งเกิดการรัฐประหารขึ้นในเดือนกันยายนที่ผ่านมา แล้วก็นำเรามาถึงจุดที่ผมคิดว่า พวกเราทุกคนก็อึดอัดสับสน แล้วก็ไม่รู้ว่าจะเอาอย่างไรกันดี

แล้ววันนี้เรียกว่าเราโชคดีมากที่เรามีผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายด้าน จะมาให้มุมมองกับเราว่าจากนี้ต่อไปเราจะเดินกันอย่างไรต่อไป

รัฐธรรมนูญซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองของประเทศไทยเมื่อไม่มีและกำลังจะมี ด้วยกระบวนการที่ดูเหมือนสลับซับซ้อนวุ่นวาย ที่ดูเหมือนกับว่าอาจจะเป็นอะไรอย่างไรก็ได้ จากสมัชชา 2,000 มาเป็น 200 มาเป็น 100 มาเป็น 25, 35 ดูสับสนวุ่นวายกันเหลือเกิน

แล้วรัฐธรรมนูญที่มีมาก่อนหน้านี้ 17 ฉบับ ตกลงไม่ช่วยอะไรเลยใช่ไหม? รวมถึงฉบับล่าสุดที่เพิ่งฉีกทิ้งไป ไม่ได้เป็นฐานอะไรในการทำงานอะไรต่อไปเลยหรือเปล่า?

เรื่องแบบนี้ท่านที่น่าจะให้ความเห็นแก่เราได้เป็นอย่างดี คือท่านได้ศึกษาเรื่องเหล่านี้มาโดยตลอด ท่านจะมีแนวคิดมุมมอง แล้วจะช่วยชี้แนะให้แก่เราได้ว่าตกลงแล้วเราจะเดินต่อไปอย่างไร

ผมขอเรียนเชิญท่านอาจารย์รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ครับ

วัฏจักรรัฐธรรมนูญไทย

ศ. รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

นมัสการ พระคุณเจ้า ท่านประธาน และกรรมการมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

หัวข้อการอภิปรายในบ่ายวันนี้ คือ "แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร 'ปฏิรูป' การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย" นั้น หัวข้อนี้ตั้งไม่ตรงกับสิ่งที่ผมเตรียมมาพูด (เสียงหัวเราะ)

ก็ผมเข้าใจว่าอาจารย์ชาญวิทย์ท่านเป็นคนตั้ง เพราะอาจารย์ชาญวิทย์ชอบออกข้อสอบที่ไม่ตรงกับคำตอบที่นักศึกษาเตรียมมา

ผมเตรียมมาพูดอยู่ 3 เรื่อง :

เรื่องแรก ผมอยากจะพูดถึงวัฏจักรการเมืองไทย กับวัฏจักรการร่างรัฐธรรมนูญ

เรื่องที่สอง ผมอยากจะพูดถึงเรื่องการปฏิรูปการเมือง

เรื่องที่สาม ผมอยากจะพูดถึง **constitutional design** ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่ว่าถ้าท่านฟังเรื่องแรกของผมแล้ว ท่านก็จะพบว่าเรื่องที่สามที่ผมตั้งใจจะมาพูดนั้นไม่จำเป็นต้องพูด

ผมไม่แน่ใจว่าจะมีการอภิปรายรอบที่สองหรือไม่ ดังนั้นในรอบแรกนี้ ผมจะพูดแต่เฉพาะประเด็นเรื่องวัฏจักรการเมือง กับวัฏจักรการร่างรัฐธรรมนูญ

ผมมีความเห็นว่า วัฏจักรการร่างรัฐธรรมนูญนี้นั้นเกือบจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวัฏจักรการเมือง

แล้วในประวัติศาสตร์การเมืองไทยนั้นเป็นประวัติศาสตร์การต่อสู้สามเส้า ระหว่าง "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย" กลุ่มนักการเมืองอาชีพ ซึ่งถ้าคุณจาตุรนต์ไม่ได้อยู่บนเวทีนี้ ผมก็จะเรียกว่า "กลุ่มพลังยียาธิปไตย" หรือ "กลุ่มยี้" และกลุ่มที่สาม ก็คือ "กลุ่มพลังประชาธิปไตย"

นี่เป็นการต่อสู้สามเส้าในประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา

"กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย" ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนที่อยู่ดีและกินได้กินดีภายใต้ระบอบเผด็จการคณาธิปไตย แต่กินได้น้อยลงและอยู่ดีน้อยลงภายใต้ "ระบอบกึ่งเผด็จการกึ่งประชาธิปไตย" และถูกปิดช่องทางในการดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากกระบวนการกำหนด และบริหารนโยบายภายใต้ "ระบอบประชาธิปไตย"

กลุ่มนักการเมืองอาชีพอยู่ได้ในระบอบการเมืองทุกระบบภายใต้ระบอบเผด็จการคณาธิปไตย

"กลุ่มยี้" เข้าไปรับใช้ขุนศึกผู้มีอำนาจเผด็จการภายใต้ระบอบกึ่งเผด็จการกึ่งประชาธิปไตย "กลุ่มยี้" อยู่ดีมากขึ้นและกินได้มากขึ้นภายใต้ระบอบประชาธิปไตย "กลุ่มยี้" อยู่ดีและกินได้กินดียิ่งกว่ากลุ่ม "พลังอมาตยาธิปไตย" ในยุคเผด็จการคณาธิปไตย

"กลุ่มพลังประชาธิปไตย" เป็นหัวหอกในการขับเคลื่อนขบวนการสิทธิและเสรีภาพในการเปลี่ยนแปลงเดือนตุลาคม 2516 และเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 แต่กลุ่ม "พลังประชาธิปไตย" ยังไม่กล้าแข็งพอที่จะยึดกุมอำนาจรัฐได้

ทุกครั้งที่กลุ่ม "พลังประชาธิปไตย" ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการเมือง กลุ่มนักการเมืองอาชีพ (นี่เป็นศัพท์ที่ระบอบสฤษดิ์ใช้อยู่ในหนังสือของท่านอาจารย์เสน่ห์) กลุ่มนักการเมืองอาชีพชุบมือเปิบและ

กินได้กินดีในระบอบประชาธิปไตย

การต่อสู้ระหว่างกลุ่มพลังสามเส้าในสังคมการเมืองไทยก่อให้เกิดวัฏจักรในการร่างรัฐธรรมนูญ

"กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย" อยู่ดีและกินได้กินดีใน "ระบอบอมาตยาธิปไตย" เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจน "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย" มิอาจขึ้นสู่อำนาจหรือสิ้นหนทางในการดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจ การรัฐประหารจึงเป็นปฏิบัติการที่ทำลายช่องทางอันอุดตัน (การขึ้นสู่อำนาจ) ของ "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย"

การรัฐประหาร ตามมาด้วยการฉีกรัฐธรรมนูญเก่า และการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อเกื้อกูลการขึ้นสู่อำนาจและการแสวงหาส่วนเกินทางเศรษฐกิจของ "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย"

"กลุ่มพลังประชาธิปไตย" เป็นหัวหอกในการขับเคลื่อนขบวนการปฏิรูปการเมือง ซึ่งได้ผลผลิตเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูง แต่ปิดช่องทางในการขึ้นสู่อำนาจของ "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย"

กลุ่มนักการเมืองอาชีพสามารถเสพสุขภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยได้ แต่ว่าอาการการเสพส่วนเกินทางเศรษฐกิจอันมูมมาม เชื้อเชิญให้ "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย" ทำรัฐประหาร

ถ้าเราจัดทำ constitutional mapping เราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญอันเกิดจากการต่อสู้ระหว่างกลุ่มพลังสามเส้าดังกล่าวนี้

แต่เมื่อพิจารณาโดยถ่องแท้แล้ว เราจะเห็นว่าการต่อสู้ในขั้นรากฐานเป็นการต่อสู้ระหว่าง "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย" กับ "กลุ่มพลังประชาธิปไตย" โดยกลุ่มนักการเมืองอาชีพปรับตัวได้ดีทั้งกับ "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย" และ "กลุ่มพลังประชาธิปไตย"

ตรรกะของบทวิเคราะห์ข้างต้นนี้ให้ข้อสรุปสำคัญว่า การรัฐประหารในเดือนกันยายน 2549 มิได้มีเจตนารมณ์ปฐมฐานในการล้มล้าง "ระบอบทักษิณ" หากแต่มีความต้องการอันซ่อนเร้นในการฟื้นคืน "ระบอบอมาตยาธิปไตย" ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2549 ตลอดจนกฎกติกาที่ไม่โปร่งใสในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

หากบทวิเคราะห์ข้างต้นนี้ถูกต้อง ใครก็ตามที่คาดหวังว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำลังจะร่างจะมีความเป็นประชาธิปไตยระนาบเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 นั้น ใครคนนั้นต้องมี "ความไร้เดียงสา" เป็นอย่างมาก

อนาคตของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่มองเห็น คือการทำ "โคลนนิ่ง" รัฐธรรมนูญฉบับปี 2534 และมิได้เข้าใกล้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2534 แก้ไขเพิ่มเติม 2538

ถ้าหากว่าเราศึกษาจากประวัติของการร่างและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เราจะพบจารีตที่สำคัญของการร่างและการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่สำคัญอยู่ 4 ประเด็นใหญ่

ประการแรก การร่างและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิของชนชั้นปกครอง ราษฎรหามีสิทธิไม่ นี่เป็น **rules of the game** ของการร่างรัฐธรรมนูญและการแก้ไขรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา

แม้กระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ที่ดูเสมือนหนึ่งว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ แต่ว่าส่วนร่วมที่มีนั้นเป็นส่วนร่วมที่อาจเรียกได้ว่า "เป็นส่วนร่วมจอมปลอม"

แม้แต่การเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญก็เป็นกระบวนการเลือกที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือว่าการลงมติในการร่าง ในการรับร่างรัฐธรรมนูญหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ ประชาชนก็ไม่ได้มีส่วนร่วมโดยเต็มที่ ผมคิดว่านี่เป็นจารีตในประการแรก

จารีตนี้ยังคงปรากฏต่อมาในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราวปี 2549 และก็จะสืบต่อไปสำหรับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำลังจะร่าง

จารีตประการที่ 2 ก็คือ การร่างรัฐธรรมนูญโดยอาศัยบริการของ "เนติบริกร" ซึ่งท่านอาจารย์เสน่ห์ได้เอ่ยในตอนปาฐกถา

ด้วยเหตุที่สังคมการเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองจากประชาธิปไตยไปสู่เผด็จการคณาธิปไตย แล้วก็เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาเป็นวัฏจักร วัฏจักรทางการเมืองก่อให้เกิดวัฏจักรในการร่างรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงมีนักกฎหมายมหาชนที่ประกอบอาชีพ "เนติบริกร"

"เนติบริกร" สามารถอยู่ได้ทั้งภายใต้ระบอบเผด็จการคณาธิปไตย และระบอบเลือกตั้ง เพราะไม่ว่ารัฐบาลภายใต้ระบอบเผด็จการคณาธิปไตย หรือรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ล้วนแล้วแต่ใช้บริการจาก "เนติบริกร"

ผลตอบแทนที่ "เนติบริกร" ได้ ค่าจ้างที่ได้ก็มีทั้งเป็นค่าจ้างในรูปตัวเงิน เป็นค่าจ้างในรูปผลประโยชน์ในทางการเมืองและในทางเศรษฐกิจ

"ในยุคสมัยที่เนติบริกรเป็นใหญ่ในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ เราจะหวังให้สังคมการเมืองไทยมีรัฐธรรมนูญที่มีจิตวิญญาณประชาธิปไตยไม่ได้" ด้วยเหตุดังนั้น เราจึงไม่สามารถหวังได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำลังจะร่างจะมีจิตวิญญาณประชาธิปไตย

จารีตในประการที่ 3 การร่างรัฐธรรมนูญในประวัติศาสตร์การเมืองไทยเป็นการร่างเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ในหมู่ชนชั้นปกครอง มิใช่การร่างรัฐธรรมนูญเพื่อกำหนดความรับผิดที่ชนชั้นปกครองมีต่อราษฎร

เราจะเห็นประเด็นการถกเถียงในการร่างรัฐธรรมนูญซ้ำแล้วซ้ำเล่า ประเด็นเหล่านี้ก็เป็นประเด็นที่ท่านสามารถศึกษาได้จากหนังสือที่ท่านอาจารย์เสน่ห์เขียน ยกตัวอย่างเช่น ข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งการเมืองในขณะเดียวกันได้หรือไม่ได้ นี่ก็เป็นประเด็นที่มีการโต้เถียงมาโดยตลอด

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายใต้ระบอบปฏิวัติของสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งใช้คำว่า "นักการเมืองข้าราชการ VS นักการเมืองอาชีพ" ห้าม ส.ส. ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีไม่ต้องเป็น ส.ส. หรือนายกรัฐมนตรีต้องเป็น ส.ส.

กฎกติกาที่กำกับควบคุมสังคมการเมืองไทยที่มีการถกเถียง แล้วก็มีการเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นกฎกติกาในการจัดสรรอำนาจและผลประโยชน์ในหมู่ชนชั้นปกครอง ไม่ใช่กฎกติกาที่จะบอกถึงหน้าที่ของชนชั้นปกครอง และความรับผิดของชนชั้นปกครองที่มีต่อราษฎร

จารีตในประการที่ 4 ของการร่างรัฐธรรมนูญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ก็คือการร่างรัฐธรรมนูญในสังคมการเมืองไทย ไม่เคยให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) ไม่เคยอยู่

ในรัฐธรรมนูญไทย

ในรัฐธรรมนูญ 17 ฉบับที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2475 มีรัฐธรรมนูญเพียงฉบับเดียวที่มีคำว่า "การปฏิรูปการเมือง" ถ้าท่านไปอ่านคำปรารภของรัฐธรรมนูญ มีรัฐธรรมนูญฉบับเดียวที่พูดถึงการปฏิรูปการเมือง

แต่ถ้าท่านคิดถึงรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูง ท่านอาจจะต้องคิดถึงรัฐธรรมนูญฉบับปี 2489 ฉบับปี 2517 และอาจจะต้องนึกถึงรัฐธรรมนูญฉบับปี 2492

จริงอยู่ที่รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มี **rules of the game** ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องธรรมาภิบาลอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แล้วก็ประเด็นเรื่องเสรีภาพในข้อมูลข่าวสารของทางราชการ

แต่ว่ารัฐธรรมนูญปี 2540 ไม่ให้ความสำคัญกับการสร้างกลไกความรับผิดของชนชั้นปกครองและข้าราชการที่มีต่อประชาชน

ในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมก็ดี ในประเด็นเรื่องความโปร่งใสก็ดี รัฐธรรมนูญก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับประเด็นเรื่อง "ต้นทุน" ของการได้มาซึ่ง "ธรรมาภิบาล"

รัฐธรรมนูญเขียนไปในทางซึ่งให้ประชาชนต้องเป็นผู้รับภาระต้นทุนของการได้มาซึ่ง "ธรรมาภิบาล" ใครที่ต้องการ "ธรรมาภิบาล" ต้องแบกรับภาระต้นทุนของการได้มาซึ่ง "ธรรมาภิบาล"

ยกตัวอย่างเช่น ใครที่ต้องการผลักดันกฎหมายภายใต้หมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ ต้องไปล่ารายชื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งถึง 50,000 คน ต้องมีต้นทุนต้องรับภาระในการถ่ายสำเนาทะเบียนบ้าน หรือเอกสารประกอบอื่นๆ ต้องมีต้นทุนที่จะต้องเสียในการร่างกฎหมายเพื่อนำเสนอต่อสภาฯ

ใครก็ตามที่ต้องการความโปร่งใส ต้องการข้อมูลข่าวสารทางราชการ ใครคนนั้นต้องเป็นผู้รับภาระต้นทุนที่ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสาร ต้องเป็นผู้ร้องเรียนต่อทางราชการให้เปิดเผยข้อมูล ต้องแบกรับภาระในการเดินทางไปให้การกับคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการรวมทั้งต้นทุนต่างๆ

ผมต้องการจะบอกว่า ถึงแม้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 จะเริ่มแตะประเด็นเรื่อง **good governance** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็น **trans-**

parency และ participation แต่ด้วยเหตุที่ไม่ได้ให้ความสนใจในการลดทอนต้นทุนของประชาชนในการที่จะได้มาซึ่ง "ธรรมาภิบาล" ธรรมาภิบาลจึงไม่เกิด

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนในรอบ 20 กว่าปีที่ผ่านมานั้น เกิดขึ้นมาจากความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน ไม่ได้เป็นผลมาจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแต่ประการใดไม่

ผมต้องการจะบอกว่า "ธรรมาภิบาล" เป็นเรื่องสำคัญ นอกเหนือจากประเด็นที่ท่านอาจารย์เสน่ห์พูดถึงเรื่องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ***ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องสำคัญ แล้วก็ควรจะเป็นเป้าหมายหนึ่งของการปฏิรูปการเมือง***

รัฐธรรมนูญที่มีวัตถุประสงค์ในการปฏิรูปการเมือง อาจารย์เสน่ห์ท่านพูดในตอนเช้าว่า เราไม่ได้ร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้ได้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่เราควรจะผนึกผนวกเรื่องการปฏิรูปการเมืองเข้าไปกับกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ

แล้วอาจารย์เสน่ห์ท่านเสนอว่า การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นควรจะเป็นประเด็นสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ผมอยากจะเสนอว่า good governance ก็ควรจะเป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ด้วย

แต่ว่าข้อเสนอของท่านอาจารย์เสน่ห์ก็ดี ข้อเสนอของผมก็ดี ไม่มีความหมาย รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำลังจะร่างนี่จะต้องเป็นรัฐธรรมนูญของ "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย" ไม่ใช่รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

ขอบคุณครับ

ดร. พิภพ:

ขอบพระคุณ ท่านอาจารย์รังสรรค์ อาจารย์ได้พูดถึง 3 พลังในการต่อสู้กัน ซึ่งผมคิดว่าน่าสนใจมากๆ พูดถึง "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย" กลุ่มนักการเมืองอาชีพ และกลุ่มพลังประชาธิปไตย ทำให้ผมนึกถึงสิ่งที่อาจารย์ชาญวิทย์ได้พูดไว้ในการสัมมนาเรื่อง ***"เมืองไทย: หลังทักษิณ?"*** ในครั้งที่ 4 อาจารย์ก็พูดถึง 3 พลังที่ขับเคลื่อนการเมืองไทย ซึ่งอาจารย์พูด

ถึง "พลังของสถาบันกษัตริย์และเครือข่าย"

"พลังของรัฐข้าราชการ" ซึ่งนำโดยข้าราชการทหารบก "พลังของนอกระบบราชการ" คือ ชนชั้นกลางและธนกิจการเมือง ซึ่งตอนนั้นเป็นเดือนกรกฎาคม 2549 วันนั้นเราพูดกันชัดว่า เราอาจจะปฏิเสธไม่ได้ว่าอาจจะเกิด **royal intervention** หรือ **military intervention** ขึ้นก็ได้ การแทรกแซงโดยทหาร หรือการมีพระราชดำริ พระราชกระแสฯ ตามที่ท่านอาจารย์ได้พูดไว้ในเอกสาร ซึ่งไม่กี่เดือนถัดมาเราก็ได้เห็นสิ่งนั้นเกิดขึ้นจริงๆ

แล้วก็สิ่งที่เราจะได้ฟังต่อไปเป็นคนที่อยู่วงในของเรื่องนี้ ท่านก็เป็นหนึ่งใน 3 กลุ่มพลังที่ว่านั้น เป็นนักการเมืองมืออาชีพ แล้วก็ได้ทำหน้าที่ในการช่วยบริหารบ้านเมืองมาในช่วงระยะเวลาของรัฐบาล "ไทยรักไทย"

มาถึงวันนี้ ท่านจะช่วยเรามองและประเมินว่าจากนี้ต่อไปประเทศไทยจะเป็นอย่างไร รัฐธรรมนูญที่กำลังร่างอยู่นั้นจะเป็นอย่างที่อาจารย์รังสรรค์ว่าหรือเปล่า สุดท้ายจะถูกครอบงำโดย "กลุ่มพลังอมาตยาธิปไตย"? โดยที่สุดท้ายแล้ว เสียงเล็กๆ เสียงของคนตัวเล็กตัวน้อยที่ท่านอาจารย์เสน่ห์พูดถึงเมื่อเช้า ก็จะไม่ได้รับการเหลียวแลเหมือนเช่นทุกครั้งไป?

เรียนเชิญคุณจาตุรนต์ ฉายแสง

การเมืองเรื่อง "อารยะ"

พลฯ จาตุรนต์ ฉายแสง

นมัสการพระคุณเจ้า ท่านประธาน และกรรมการมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ท่านผู้มีเกียรติ

ผมต้องขอขอบคุณอาจารย์ชาญวิทย์ที่ได้กรุณาเชิญผมมาร่วมเสวนาในวันนี้ และผมขอเรียนว่ารู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญมาร่วมอภิปรายกับวิทยากรที่อยู่บนเวทีนี้

ในเรื่องที่ผมจะแสดงความเห็นก็ต้องออกตัวก่อนว่า อาจจะไม่ได้พูดในฐานะที่ได้ร่วมกับรัฐบาลที่แล้วมากนัก คือก่อนหน้านี้มาผมได้แสดงความเห็นทางการเมืองมาเป็นระยะ และก็ถ้าใครสังเกตดูก็จะเห็นว่าผมไม่ได้พูดเรื่องรัฐบาล ไม่ว่าคนจะวิจารณ์อยู่เสมอๆ ว่าที่พูดนี้ก็สงสัยว่าจะปกป้องสิ่งที่เรียกว่า "ระบอบทักษิณ"

ถ้ายังจำกันได้ก็เมื่อประมาณเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา ผมก็ได้เสนอความเห็นทั้งในรูปแบบการให้สัมภาษณ์ยาวๆ กับการแสดงความเห็นอยู่ที่กระทรวงศึกษาฯ บอกว่าเมืองไทยกำลังอยู่บนทางสองแพร่งของประชาธิปไตยที่จะเดินไปในทางประชาธิปไตยหรือจะเป็นเผด็จการ

หลายๆ คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สื่อข่าวที่กระทรวงศึกษาฯ ก็งง ว่าแปลว่าอะไร เพราะว่าเขาก็ไม่คุ้นกับเรื่องการเมืองด้วย พอเป็นข่าวขึ้นมาก็ดูเหมือนว่าหลายๆ คนก็ไม่เข้าใจ หรือมองเป็นว่าผมกำลังพูดเพื่อปกป้องสิ่งที่เรียกว่า "ระบอบทักษิณ"

จนกระทั่งคนที่จะมาคุยเรื่องการเมืองกับผม ผมก็ต้องบอกว่าถ้าจะมาคุยเรื่องการเมืองก็คุยกันหลังทักษิณก็แล้วกัน หลังเมื่อท่านทักษิณพ้นไปแล้ว ในความเข้าใจของผมในขณะนั้นก็คิดว่าเมื่อเลือกตั้งไปแล้วก็จะพ้นและยุติบทบาทการเมืองไป

ที่จะพูดก็คงจะพูดทั้งประสบการณ์ในแง่มุมต่างๆ กับที่ติดตามการเมือง วิเคราะห์การเมือง

เมื่อปี 2535 ผมไปร่วมชุมนุมและขึ้นไปบนเวทีไปพูดที่ลานโพธิ์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์) พอลงมาแล้วก็มายืนคุยกับเพื่อนนักการเมืองด้วยกันว่าเราเคยได้ไปสู้เพื่อประชาธิปไตยมา

และในปี 2535 นั้นไปสู้เพื่อประชาธิปไตย และต่อไปก็คงได้หรอกประชาธิปไตยน่ะ แต่สงสัยว่าอีก 20 ปีคงต้องเตรียมมาที่สนามหลวงและที่ลานโพธิ์กันอีก

ปรากฏว่าไม่ถึง 20 ปีก็ต้องมาพูดกันเรื่องประชาธิปไตยอีก เพียงแต่ว่าไม่แน่ใจนักว่า กลับไปลานโพธิ์ เราจะพูดเรื่องเดียวกันหรือเปล่า จะพูดเรื่องประชาธิปไตยได้มากน้อยแค่ไหน เชื่อว่ายังจะพอพูดได้อยู่ วันก่อนก็ไปที่ธรรมศาสตร์มา (งานเสวนาของคณะรัฐศาสตร์)

ความจริงท่านอาจารย์รังสรรค์ได้ช่วยอธิบายเรื่องวัฏจักรไปแล้วได้อย่างดี

ผมขอพูดแบบสรุปๆ ถึงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องรัฐประหารที่ผ่านมาสักนิดหนึ่งว่า การรัฐประหารครั้งนี้ได้ทำให้ประเทศไทยเราไม่ใช่ถอยหลังก้าวหนึ่งหรือถอยหลังชั่วคราวเพื่อจะก้าวไปข้างหน้า แต่เป็นการถอยหลังไปไกลมากและเกิดความเสียหายมาก ทำให้เรากลับเข้าสู่วงจรหรือจะเรียกว่า "วัฏจักร" ของการมีการปกครองโดยคณะบุคคลที่เข้าสู่อำนาจด้วยการยึดอำนาจ

ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองที่เป็นอยู่เป็นส่วนใหญ่ในช่วงประมาณ

74-75 ปีที่ผ่านมา เรากลับเข้าสู่การปกครองแบบนั้นอีกโดยที่เป็นการยืนยันว่าประเทศไทยเรานี้ก็ปกครองแบบนี้กันมาเป็นส่วนใหญ่ นี่ไม่ใช่เป็นเรื่องของข้อยกเว้นหรือไม่ใช่เป็นเรื่องชั่วคราว แต่เป็นเรื่องกลับเข้าสู่การปกครองแบบที่ค่อนข้างจะเป็นปกติ คือปกครองกันมาแบบนี้เป็นส่วนใหญ่

การปกครองแบบนี้ก็มักจะเกิดขึ้นหลังจากให้มีรัฐธรรมนูญ ให้มีการเลือกตั้ง มีรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งไปแล้วสักระยะหนึ่ง สั้นๆ และด้วยเหตุความไม่พอใจและข้อกล่าวหาต่างๆ ซึ่งมีมาแล้วหลาย 10 ครั้งหรือเกือบจะ 20 ครั้งได้กระมัง แล้วก็ยึดอำนาจไป

แต่ว่าในครั้งนี้มีความพิเศษที่ดูจะมีความเสียหายกว่าหลายๆ ครั้ง ก็คือ การที่มีคนชั้นนำในสังคม ชั้นนำในทางภูมิปัญญาคือปัญญาชน ได้มาแสดงความยอมรับว่า ***"เมื่อไม่พอใจก็ยึดอำนาจและก็ปกครองโดยคณะผู้เผด็จการได้"***

ที่เสียหายมากกว่าปกติก็คือ ได้มีการออกมายอมรับด้วยว่า *"เมื่อไม่เป็นที่พอใจก็ให้ยึดได้"* จะพูดในเรื่องของความจำเป็นก็ตาม แต่ว่าหลายคนก็ได้พูดเกินกว่าที่ว่าจำเป็น พูดในทางที่เห็นดีเห็นงามกันไปเลย

ดังนั้น ในข้อนี้ก็เป็นความถอยหลังไปไกลมากของประเทศไทย แล้วก็เป็นการสรุปต่อนานาอารยประเทศหรือประเทศต่างๆ ทั่วโลกว่า ประเทศไทยเราก็คือปกครองกันในลักษณะนี้ละ คือปกครองโดยคณะเผด็จการเป็นส่วนใหญ่ของระยะเวลาที่ปกครองกันมา หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475) มา

ทีนี้ก่อนที่จะพูดว่าข้างหน้าจะเป็นอย่างไร เราจะเรียกหาอะไร เรียกร้องอะไร ต่อสู้เพื่ออะไร ผมคิดว่าน่าจะทำความเข้าใจกับลักษณะพิเศษของสถานการณ์ที่ผมเกริ่นไปบ้างแล้วว่ามีความเสียหายกว่าปกติ

ก็คือก่อนจะมีการยึดอำนาจครั้งนี้ดูจะแตกต่างจากในอดีตอยู่ ผมก็ไม่ได้อ่านหนังสือของอาจารย์ชาญวิทย์ละเอียดสักเท่าไหร่ เรื่องประวัติศาสตร์การเมือง (ไทย 2475-2500)

บางทีพูดแล้วก็ไม่สามารถแทนประวัติศาสตร์ได้สมบูรณ์ แต่เข้าใจว่าในอดีตถ้าจะพูดเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันคงมีแทบทุกครั้งในการที่จะมีการทำรัฐประหาร ในครั้งนี้ก็มี มีการพูดเรื่องอื่นที่มักจะอ้างกันอยู่เป็น

ประจำตลอด

แต่ที่พิเศษกว่าที่ผ่านๆ มาก็คือ มีการปูพื้นความคิดกรุยทางติดต่อกันมาเป็นปี ความคิดที่ว่านั้นคือความคิดประเภทว่า "ถ้าจำเป็นก็ใช้มาตรา 7" ถึงแม้จะไม่เข้าตามมาตรา 7 ก็อนุโลมให้ไปใช้มาตรา 7 ไปเสียก็ได้ ให้แก้รัฐธรรมนูญกันเสียก่อนแล้วค่อยมีการเลือกตั้ง ถ้าจำเป็นมากก็งดใช้รัฐธรรมนูญเสียบางมาตรา งดไปเสียทั้งฉบับก็ได้

ความคิดที่สำคัญมากอันหนึ่งเป็นความคิดง่ายๆ ความคิดนั้นเป็นคำพูดง่ายๆ คือบอกว่า *"บ้านเมืองเป็นอย่างนี้เรายอมไม่ได้ บ้านเมืองเป็นอย่างนี้ เราทนไม่ได้ ฉันทนไม่ได้"*

ซึ่งคือความคิดที่ฉันหรือเราเป็นใหญ่ ไม่ว่าสิ่งที่เป็นอยู่จะมาจากการเลือกตั้งหรือไม่โดยตามรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเห็นว่าไม่ดีไม่พอใจก็เกิดความคิดว่า ยอมไม่ได้ ทนไม่ได้ ปล่อยไว้ไม่ได้ อันนี้เป็นความคิดแบบที่บางคนเรียกว่า "อภิชนาธิปไตย" หรือว่าอภิสิทธิ์ชนอะไรทำนองนี้ ขอย้ำว่าคำว่า "อภิสิทธิ์" ก็เหมือนกับทางพิธีกรพูดว่า แปลว่า เป็นคำทั่วไป ไม่ใช่ชื่อ

ความคิดอย่างนี้ยังบวกด้วยแนวความคิดที่เน้นบุคคล ไม่สนใจระบบ ไม่สนใจระบอบ เน้นบุคคล เน้นเรื่องคน ความดีที่เป็นนามธรรม ซึ่งผมจะพูดต่อไปในตอนท้ายว่า คำที่ว่าเป็นนามธรรมแปลว่าอะไร

มีการเสนอความคิดไปถึงขั้นที่ว่า ถ้ามันไม่ดีจะต้องรุนแรงก็ต้องยอม หรือว่าจะต้องใช้รูปแบบการแก้ปัญหาที่อยู่บนพื้นฐานของการใช้อำนาจความรุนแรงก็ไม่เป็นไร เพื่อให้บ้านเมืองดี เพื่อให้พ้นจากอันตรายความเสียหาย

ซึ่งในที่สุดที่ผมเคยพูดไว้เมื่อเดือนมิถุนายนว่า ถ้าเสนอกันอย่างนี้สังคมไทยจะหมดภูมิต้านทานต่อเผด็จการ วันหนึ่งจะมีคนจะมีคณะทหารเข้ามายึดอำนาจ แล้วสังคมไทยจะไม่มีภูมิต้านทานเพราะว่าได้ปูทางให้กับการยึดอำนาจไปหมดแล้ว คนก็ไม่เข้าใจหาว่าผมปกป้อง "ระบอบทักษิณ" แต่หวังว่าคงจะมีคนเข้าใจบ้าง

ในที่สุดก็เป็นการปูทางกรุยทางให้กับการรัฐประหาร แล้วพอมีการรัฐประหารขึ้นก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ ก็คือมีการออกมาแซ่ซ้อง มีการมา

อธิบายให้ว่ามันดีอย่างไร มันจำเป็นอย่างไร ถ้าขวยเขินหน่อยก็บอกว่าจำเป็น! ไม่เห็นด้วยแต่จำเป็น หรือไม่บางคนก็ไม่เขินเลยก็บอกว่า ดีไปเลย โดยเฉพาะในตอนแรกๆ แต่ถ้าตอนนี้ไปถามอีกทีก็จะลดลงว่า จำเป็น ส่วนพวกที่บอกว่าจำเป็นก็ชักจะบอกว่าไม่ค่อยแน่ใจนัก

สภาพการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นควบคู่กับสภาพการณ์ของสังคมไทย ไม่นับย้อนไปถึง 14 ตุลาคม (2516) เอาแค่พฤษภาคม 2535 ซึ่งต่อสู้กับประเด็นที่สำคัญ คือนายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง ประธานสภาผู้แทนฯ ต้องมาเป็นประธานรัฐสภา แล้วก็มีการต่อสู้เข้มข้นขึ้น เนื่องจากผู้ที่อยู่ในคณะ รสช. เองมาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ โดยอาศัยช่องที่กำหนดไว้อย่างแยบยลในรัฐธรรมนูญปี 2534, 2535

เราผ่านเหตุการณ์ต่อสู้มาแล้วก็ชนะด้วย ประชาชนก็ด้วย แล้วก็ยังผ่านกระบวนการปฏิรูปการเมือง จนทำให้ได้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ประชาชนเข้าร่วมในการยกร่างมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา

เราอยู่ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ยังเหลือประเทศที่ปกครองแบบใช้ผู้มีกำลังอาวุธในมือมาปกครอง แทนที่จะใช้ปัญญาหรือใช้ให้ประชาชนมาลงคะแนนกันว่าจะให้ใครเป็นผู้บริหารประเทศ แทนที่จะปกครองกันอย่างนั้น กลับให้ปกครองโดยผู้มีกำลังอาวุธในมือ ซึ่งเหลืออยู่เพียง 5 ประเทศในโลก ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับสภาวะที่มีการอธิบาย มีการสร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองแบบเผด็จการ มันเกิดดำรงอยู่คู่กัน นี่ก็น่าสนใจนะครับ สภาพการณ์อย่างนี้

เพียงแต่ว่าสภาพการณ์ที่พิเศษมากก็คือว่า การยึดอำนาจรัฐประหารนั้นนำไปสู่การปกครองแบบเผด็จการอย่างปัจจุบันนี้ได้เกิดขึ้นโดยแตกต่างจากในอดีต คือเนื่องจากว่าพลังปัญญาชนแล้วก็ต้องเรียกว่าหรือสิ่งที่ควรจะเรียกว่า "อดีตพลังประชาธิปไตย" ได้หันหน้ากลับทางกับในอดีตของตนเองมาเป็นพลังที่สนับสนุนการปกครองแบบ "คณาธิปไตย"

ทำให้เป็นเรื่องการที่จะแก้ปัญหาประเทศต่อไปนี้ การที่จะทำให้ประเทศไปเป็นประชาธิปไตยต่อไปนี้ เป็นเรื่องยากกว่าปกติในอดีตที่ผ่านมา เพราะว่าเดิมพอจะสู้เพื่อประชาธิปไตย พลังที่นำจริงๆ ก็คือ "พลังปัญญาชน" และที่เป็นกำลังหลักจนกระทั่งได้รับความสำเร็จก็คือ "พลัง

ประชาธิปไตย" แต่ว่าพลังทั้งสองส่วนนี้ส่วนใหญ่ได้สวนทางกับอดีตไปแล้ว จึงเป็นเรื่องยากกว่าปกติอย่างมาก

แต่แน่นอนว่าก็มีข้อดีที่ผมได้พูดไปแล้วว่า เราก็ผ่านพฤษภาคมมา ผ่านการปฏิรูปการเมืองมา โลกก็เป็นโลกเป็นยุคที่ก้าวหน้าไปมากแล้ว ประกอบกัน

ทีนี้ในสภาพอย่างนี้ถามว่า แล้วการปฏิรูปการเมืองจะเกิดขึ้นได้ไหม?

ถ้าเอาจากชื่อ คปค. เขาก็ตั้งชื่อตัวเองว่า "คณะปฏิรูปการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข" ชื่อก็บอกใช่ไหมว่าจะมาปฏิรูปให้เป็นประชาธิปไตย แต่ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือการดึงประเทศไทยกลับไปสู่ระบอบเผด็จการ มันขัดแย้งกันในตัว จนกระทั่งต้องบอกว่าโดยอาศัยผู้มีอำนาจหรือหวังจากผู้มีอำนาจหรือระบบกระบวนการ วิธีการ ขั้นตอน ที่ผู้ยึดอำนาจหรือผู้ทำรัฐประหารกำหนดไว้นั้น จะคาดหวังให้เกิดการปฏิรูปการเมืองไม่ได้เลย

และการปฏิรูปการเมืองก็ไม่ใช่โจทย์ของคณะนี้ ไม่ใช่วัตถุประสงค์ ไม่ใช่จุดหมายปลายทางของคณะนี้แต่อย่างใดทั้งสิ้นมาตั้งแต่ต้น คณะนี้เขาต้องการคืออาศัยจากที่มีเสียงเย้วๆ กัน แล้วก็ปูพื้นฐานทางความคิดหลัก เหตุผล อะไรต่างๆ อย่างหนักแน่น

แล้วสุดท้ายก็เชื้อเชิญคณะนี้เข้ามา คณะนี้ก็มายึดอำนาจ ยึดอำนาจก็คือล้มรัฐบาล เพียงแต่ว่าในการล้มรัฐบาลนั้น รัฐธรรมนูญไหนๆ ก็ไม่ได้เขียนไว้ว่าให้ยึดอำนาจได้ก็ต้องฉีกรัฐธรรมนูญทิ้ง

แล้วก็เหลือว่าจะทำอย่างไร อารยประเทศเขาบอกว่าจะต้องมีประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญ ต้องมีเลือกตั้ง ก็เลยต้องกลับมาคิดกันว่าทำอย่างไรถึงจะทำให้มีรัฐธรรมนูญเกิดขึ้น

สิ่งที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่เป็นเรื่องของการหวังว่าจะเกิด "การปฏิรูปการเมือง" เว้นไว้แต่ว่าประชาชนจะให้ความสนใจอย่างจริงจังแล้วเข้าไปผลักดัน มิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดสิ่งที่เรียกว่า "ปฏิรูปการเมือง" ถ้าใครคิดว่านี่เรากำลังเดินไปสู่ "การปฏิรูปการเมือง" ที่จะหวังว่าจะเกิด "การปฏิรูปการเมือง" มากนั้น ไม่ใช่!

ขณะนี้มันย้อนหลังไป ไม่รู้ปีไหนแล้ว ประเทศไทยนี่ ถ้าพูดถึง

เรื่องประชาธิปไตย เรื่องการเมืองย้อนไป ผมเข้าใจว่า (พ.ศ.) 2400 กว่า กว่าเท่าไหร่บอกไม่ถูก แล้วเรากำลังจะต้องมาช่วยกันคิด ประชาชนนี่จะต้องมาช่วยกันคิด

พลังประชาธิปไตยหรือพลังปัญญาชนส่วนน้อยมากที่เหลืออยู่ที่จะคิดเรื่องประชาธิปไตยจะต้องมาช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไร ที่เราจะดึงประเทศไทยที่ถอยหลังไปไกลมากนั้นให้กลับมา และไม่แน่ว่าจะกลับมาได้ถึงปี 2540

อันนี้คือ back to the past ไม่ใช่ back to the future นะ แต่เป็น back to the past คือพยายามทำให้ก้าวหน้าที่สุดแล้ว ก็ยังไม่ถึงปี 2540 แนวโน้มจะเป็นอย่างนี้

แต่นี่ก็ไม่ได้ ก็คงไม่ควรมองในแง่ร้ายจนเกินไปอย่างเดียว นี่พูดถึงถ้าปล่อยให้ทำกันไปโดยระบบโดยกระบวนการ ตามความเข้าใจตามความคิดของผู้ที่ยึดอำนาจ บวกด้วยพลังทางความคิดของผู้ที่ปูทางให้มีการยึดอำนาจกำหนดบ้านเมืองจะเป็นอย่างไร

ทีนี้ถามว่าแล้วจะตั้งธงอย่างไร ผมก็อยากจะเสนอว่าคือถ้าพูดแบบเดิม pattern แบบเดิม ยึดอำนาจเสร็จก็ต้องมานั่งร่างรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญก็ต้องสู้กัน สู้กันทุกทีล่ะ ในประเทศไทยนี่ 17 ฉบับ เรียกว่ารัฐธรรมนูญตามความหมายทางรัฐศาสตร์ว่าเป็นรัฐธรรมนูญ (จริงๆ) นั้นคงมีไม่กี่ฉบับ อย่างปัจจุบันนี้มันก็ไม่ใช่รัฐธรรมนูญ เป็นธรรมนูญการปกครอง แต่ไปเรียกว่ารัฐธรรมนูญ แล้วก็วงเล็บไว้ว่า "ชั่วคราว"

ไม่ใช่รัฐธรรมนูญ ในความหมายว่าเป็นกฎหมายสูงสุดที่ประกันรับรองว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ไม่ได้รับรองสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน ไม่ได้ยืนยันว่าผู้บริหารประเทศผู้ปกครองจะต้องมาจากประชาชน ไม่มี เพราะฉะนั้นก็ไม่เรียกว่ารัฐธรรมนูญ ก็ต้องมาทำรัฐธรรมนูญกัน

การทำรัฐธรรมนูญ ประเด็นที่สู้กันอยู่เสมอก็คือ "ผู้ที่จะมีอำนาจปกครองประเทศทั้งในฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารนั้นจะมาจากการแต่งตั้งหรือจะมาจากการเลือกตั้ง" แล้วก็จะมีเรื่องอื่นๆ เรื่องเสรีภาพ เรื่ององค์กรตรวจสอบอะไรกันนั้นมาพัฒนากันในช่วงหลังแล้วก็ไม่พ้นเรื่องเดิม

พอถามว่าจะมีนายกฯ มาจากการแต่งตั้งอีกใช่หรือไม่ ก็ตกใจกัน

ก็เดิมบอกว่าเอาปี 2540 เป็นหลัก ทุกคนก็บอกว่าเอาปี 2540 เป็นหลัก แต่พอถามว่านายกฯ จะมาจากการแต่งตั้งใช่หรือไม่ ก็ตกใจทันทีเลย

แล้วก็ออกมาบอกว่า ไม่ใช่ ยังไม่มีธง คมช. (คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ) บอกว่ายังไม่มีธง แต่พอถามไปถามมาไล่ไปไล่มาใน คมช. เองนั่นแหละ พูดไปพูดมาก็จับความได้ว่าท่านก็ยังอยากให้นายกฯ ไม่ต้องมาจากการเลือกตั้ง

ก็คือเป็นการย้อนไปในประเด็นที่สู้กันมาใน 70 กว่าปีนี้ก็เป็นอย่างนี้มาตลอด วุฒิสภาก็จะมาจากการแต่งตั้งแล้วก็เอาไปผสมกัน ถ้าหนักหน่อยก็ให้ไปพิจารณากฎหมายสำคัญๆ ได้ด้วย นี่ก็เกิดมาแถวๆ ปี 2522 ปี 2521 ปี 2534-2535 ก็เป็นแบบนี้

ถ้าพูดแบบเดิมก็คือต้องไปสู้เรื่องรัฐธรรมนูญว่าจะทำอย่างไรให้เป็นประชาธิปไตย สิ่งนี้ก็คงต้องทำ หลีกเลี่ยงไม่พ้นเพราะว่ามันต้องมีกติกา

แต่ที่ผมอยากจะเสนอก็คือว่า เอาแค่นี้ก็ไม่มีประโยชน์เท่าไหร่ ถึงแม้จะมีประโยชน์อยู่ มันยังไม่ใช่สิ่งที่ผู้ต้องการประชาธิปไตยจริงๆ ควรจะพอใจ สิ่งที่ควรจะพยายามแสวงหาให้ได้ พยายามทำไปถึงขั้นนั้นให้ได้ ก็คือ ***ทำอย่างไรจะทำให้ประเทศไทยมีประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน***

ยั่งยืนที่ว่านี้หมายความว่า ไม่ใช่พอมีรัฐธรรมนูญกันมาต่อมาก็มีการเลือกตั้ง มีรัฐบาล ต่อมาก็บอกว่ารัฐบาลนี่ก็ไม่ดี ปล่อยไว้ไม่ได้ ปล่อยอย่างนี้ไม่ได้ ฉันทนไม่ได้ ฉันยอมไม่ได้ เสร็จแล้วพอใครมายึดอำนาจ ก็เอาดอกไม้ไปให้อีก

ถ้าวนเวียนอยู่อย่างนี้ก็ไปไม่ถึงไหน ก็คือเป็นประเทศที่ปกครองโดยคณะผู้มีกำลังอาวุธ อาวุธนะไม่ใช่เกิดจากผู้มีสติปัญญา ผู้มีความรู้ ผู้ที่ประชาชนยอมรับเชิญชวนให้มาปกครอง แต่ปกครองได้เพราะมีกำลังอาวุธเหนือกว่าคนอื่น ยังเป็นอย่างเดิม

ทำอย่างไรที่จะทำให้คนเข้าใจว่า ประเทศที่เป็นอารยะ ประเทศที่เจริญแล้ว ประเทศที่จะปกครองกันไปแล้ว ประชาชนถือว่าดีสำหรับประชาชน คือประเทศที่จะต้องมีกฎหมายสูงสุด คือรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญต้องรับรองสิทธิอำนาจของประชาชน ต้องรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในรัฐธรรมนูญต้องเป็นกติกาที่ทุกคนต้อง

ปฏิบัติตามอย่างเท่าเทียมกัน ใครไม่พอใจเห็นปัญหาอะไรก็ต้องแก้อยู่ในระบบนั้น ไม่ใช่บอกว่า ฉันทนไม่ได้ ฉันยอมไม่ได้ เพราะฉะนั้น ฉีกทิ้งเสียชั่วคราว แล้วก็บอกว่าแบบนี้ก็ทำได้ ต้องไม่ให้เป็นอย่างนั้น

ทำอย่างไรถึงจะให้เป็นแบบอารยประเทศ ซึ่งไม่ใช่เป็นส่วนน้อย อารยประเทศนี่คือประเทศส่วนใหญ่ในโลกเกินกว่า 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ ที่เป็นอย่างนั้นที่เขาไม่ทำแบบนี้คือว่า พอมีปัญหาไม่ใช่บอกว่า "เพราะฉะนั้นก็ให้มายึดไปเสีย" ต้องบอกว่า "ต้องแก้ปัญหาโดยสันติวิธี"

ที่ยึดอำนาจไปนี่ บางคนยังบอกว่าก็ดีที่สันติ แต่ไม่ใช่นะ ใช้รถถังมาใช้ปืนมา ไปปิดทีวี ไปคุมที่นั่นที่นี่หมด แล้วก็ยึดอำนาจไป แล้วบอกว่านี่เป็นสันติวิธี

คนเข้าไปในบ้าน เข้าไปพร้อมปืนอาวุธครบมือ เข้าไปถึงก็ไปเชิญคนในบ้านทั้งหมดให้ไปอยู่ในมุมหนึ่ง บอกให้อยู่เฉยๆ เสร็จแล้วก็เอาของไป แล้วบอกว่าได้เอาของไปโดยสันติวิธี (เสียงปรบมือ) เพราะว่าคนในบ้านนั้นไม่มีใครสู้เลย ก็เลยไม่เกิดการยิงใครเลย อย่างนี้ถ้าทางภาษากฎหมาย อาจารย์นิติศาสตร์ก็มีอยู่ เขาแยกความแตกต่างระหว่างขโมยกับปล้นไม่ได้ (เสียงปรบมือ) ถ้าอย่างนี้ผมบอกว่าสันตินะ

เพราะฉะนั้นเราต้องมาพูดกัน ผมยังเชื่อว่าคือผมข้ามช็อตไป แต่ ครม./คมช. ชอบมาบอกว่า ผมจะไปเกี่ยวกับ "คลื่นใต้น้ำ" ใต้ดินอะไรต่ออะไร แต่ผมไปถึงขั้นนี้แล้วว่าคือเคยสู้ด้วย ไปร่วมการต่อสู้ด้วยอาวุธมาเมื่อ 30 ปีก่อน แล้วก็มาสรุปว่ามันไม่ได้ไม่มีประโยชน์ ต้องสันติวิธี แล้วก็มาเสนอว่า ต้องสันติวิธี *ทุกวันนี้ก็ยังยืนยันเรื่องสันติวิธี*

ถ้าใครจะรัฐประหารซ้อน ผมก็ต้องออกมาบอกว่า ไม่เห็นด้วยอีก พูดไปก็เหมือนว่าช่วย คมช. ในปัจจุบันนี้กลายๆ *แต่ว่าก็ยังไม่เห็นด้วยกับการยึดอำนาจ เพราะว่าไม่ใช่ทางออกของประเทศ แก้โดยไม่ใช่สันติวิธีไม่ใช่ทางออก*

ทำอย่างไรเราจะมาทำความเข้าใจกับเรื่องง่ายๆ ว่า ประเทศไทยจะต้องยอมรับเรื่องเสรีภาพ เสรีภาพที่สูญเสียไปแล้ว?

ผู้ยึดอำนาจก็บอกว่า เห็นไหม เขาก็ยังทำมาค้าขายกันได้ ไม่เห็นมี

ใครเดือดร้อนอะไร

คนก็บอกว่า ก็ใช่ ไม่เห็นเป็นอะไร เพราะของเรา ประชาธิปไตยกับเสรีภาพ ไม่ค่อยโยงกันมาตั้งแต่ไหนแต่ไร

ทำอย่างไรถึงจะทำให้เข้าใจว่าเสรีภาพเป็นเรื่องที่ต้องหวงแหน ทำอย่างไรที่จะทำให้เข้าใจง่าย ๆ ของคำว่า civilization ในคำว่า civilization มีคำว่า civil ซึ่ง civil แปลว่า พลเรือน ที่เขาใช้คำว่า civilization และ civil เขาบอกว่า civil นั้นคือที่ไม่ใช่ military ต้องไปเปิดพจนานุกรม ไม่ต้องรัฐศาสตร์หรอก

เพราะฉะนั้นคนปกติที่บอกว่าที่ไม่ใช่ military ก็คือหมายความว่าประเทศที่จะเป็น "ศิวิไลซ์" คือประเทศที่จะต้องปกครองโดยพลเรือน หมายความว่า พลเรือนที่มีภูมิปัญญามีความรู้ แล้วก็ประชาชนเลือกมาปกครอง ไม่ใช่เป็นผู้ที่มีกำลังอาวุธ แล้วคนอื่นในชาติตัวเองสู้ไม่ได้ แล้วคนนั้นก็เลยได้มาปกครอง คำง่ายๆ พวกนี้มันสับสนกันไปหมดในสังคมไทยได้อย่างไร

เพราะฉะนั้นจะต้องมาทำความเข้าใจเรื่องพวกนี้กันใหม่ แล้วก็ทำความเข้าในเรื่องความสำคัญของระบบ มิใช่พูดเรื่องความดีอย่างเป็นนามธรรม เรื่องคนเน้นที่คน พูดว่าถ้าคนนี้เป็นนายกฯ ก็ได้สิ ถ้าคนนี้เป็นนายกฯ อย่างนี้ก็ไม่ยอม ผ่านเลือกตั้งมาก็ไม่ยอม เอาแต่งตั้งดีกว่า

ความดีที่เป็นนามธรรมนั้น ผมขอถามหน่อยว่า ความเป็นประชาธิปไตยนั้นเป็น "ธรรมะ" ไหม? ความเป็นเผด็จการเป็น "ความไม่มีคุณธรรม" อย่างหนึ่งไหม?

ความเป็นประชาธิปไตยคือให้เสียงส่วนใหญ่กำหนด คือให้ประชาชนกำหนด อย่างนี้เป็นคุณธรรม เป็นธรรมะไหม หรือนับเฉพาะไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักทรัพย์ผู้อื่น

ความเป็นประชาธิปไตย ความไม่เป็นเผด็จการ ก็ต้องถือเป็น "คุณธรรม" อย่างหนึ่ง เป็น "ธรรมะ" อย่างหนึ่ง แต่ถ้าพูดกันในแง่นี้ก็จะวนกันอยู่แต่ในเรื่องที่เป็นนามธรรม

เพราะว่าจริงๆ แล้วเป็นเรื่องของระบบที่แตกต่างกัน พัฒนาการของระบบที่โลกเขายอมรับไปแล้วว่า ประเทศที่จะปกครองแล้วดีต้องมี

ระบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยและมีความหมายอย่างไร

ในสิ่งเหล่านี้ ผมคิดว่าต้องฝากให้ช่วยกันคิดว่าการเมืองจะเป็นอย่างไรก็ตาม เรื่องสู้เรื่องรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยต้องเกิดขึ้นแน่

ความพยายามที่จะไม่ให้รัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตยก็มีแน่ แล้วการต่อสู้เพื่อให้เป็นประชาธิปไตยก็ต้องเกิดขึ้นแน่

แต่ถ้าวนเวียนอยู่แค่นั้น ในสายตาผมก็ผ่านเหตุการณ์ต่างๆ ผ่านการยึดอำนาจก็เห็นมาหลายครั้ง ก็ยังรู้สึกว่าก็ยังไม่ใช่อยู่ดี สังคมไทยต้องคิดไปไกลกว่านั้นแล้ว ต้องมาช่วยคิดไปไกลกว่านั้น

พูดแบบนี้ก็ยิ่งยากใหญ่ พลังปัญญาชนก็ไปหนุนเผด็จการกันไปเสียเยอะแล้วด้วย แล้วเราก็ยังมาเสนอในสิ่งที่ยากกว่าในเรื่องที่แค่ให้ได้ประชาธิปไตยกันมา ให้ได้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยกันมา แต่จะทำอย่างไรได้ เมื่อคิดทางประชาธิปไตยแล้วก็ต้องคิดอย่างนี้ละ ผมก็ต้องเสนอไว้ว่าถ้าไม่สำเร็จกันในยุคนี้ในยุคพวกเราก็ต้องรอรุ่นลูกรุ่นหลานกันไป สู้กันต่อไป ก็จะทำอย่างไรได้ในเมื่อเราเกิดมาในประเทศที่เราไม่รู้ว่าขั้นตอนนี้ของประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้นอยู่ขั้นตอนไหน

แล้วไม่รู้ว่าต้องอีก 100 ปีหรือเปล่า ถ้าอีก 100 ปีก็เป็นการสู้กันในอนาคต คนจะมาพูดกันว่าในสมัยนั้นที่อาจารย์ที่เขามาพูดกันบนเวทีที่สถาบันสิรินธรนี้ก็พูดอะไรดีๆ ไว้ แต่ไม่เกิดขึ้น ต้องรอจนต่อมาอีก 100 ปีถึงจะเกิด ก็จะทำอย่างไรได้

แต่ถ้าโชคดี คนพร้อมใจกัน สังคมเห็นปัญหามากขึ้น แล้ว "พลังปัญญาชน" เกิดใหม่ขึ้นมามากมาย "พลังประชาธิปไตย" เกิดใหม่มากมาย ก็อาจจะไม่ต้องรอถึง 100 ปี อาจจะ 5 ปี 10 ปี 15 ปี 20 ปีก็ได้ ก็คงต้องคิดกันอย่างนี้ละ

ขอบคุณครับ

ดร. พิภพ:

ขอบคุณคุณจาตุรนต์ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มของนักการเมืองมืออาชีพก็ได้แสดงจุดยืนที่ชัดเจนต่อเผด็จการทางทหาร แล้วก็ได้ใช้เวลาในการอธิบายภาพด้านเดียวได้อย่างละเอียดชัดเจนด้วยเวลาอันจำกัด (เสียงปรบ

มือ)

เพราะฉะนั้น ภาพด้านที่เหลือซึ่งเป็นอีกด้านหนึ่งนั้นอาจจะมีท่านอื่นๆ มาช่วยเติมเต็มให้ ไม่ว่าเผด็จการนั้นหมายถึงเผด็จการทหารอย่างเดียวหรือไม่ อย่างอื่นเป็นเผด็จการได้หรือเปล่า สิ่งที่กดขี่คนไว้คืออาวุธอย่างเดียวไหม แล้วมีอะไรที่กดขี่คนได้อีก ก็มีภาพอีกหลายด้านซึ่งผมเข้าใจว่ามีอีกหลายท่านที่จะช่วยเราในการอธิบายเรื่องเหล่านี้

แล้วที่น่าสนใจมากๆ ก็คือว่าสิ่งที่คุณจาตุรนต์ได้พูดถึงรัฐธรรมนูญปี 2540 ว่ามีประชาชนเข้าร่วมมากที่สุด แล้วเราก็เห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าจะต้องเอามาใช้ปรับปรุงได้ แต่ว่าดูเหมือนว่าท่านอาจารย์รังสรรค์ก็ไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้สักเท่าใด สักประเดี๋ยวอาจต้องมีเวลาให้ท่านพูดถึงเรื่องของปี 2540 ด้วย

ช่วงต่อไป ผมอยากให้ท่านได้ฟังความคิดเห็นจากท่านอาจารย์ ดร. ฐิตินันท์ ซึ่งท่านเองได้มีความเห็นปรากฏอยู่ตามหนังสือพิมพ์ และถูกอ้างอิงในหลายๆ แห่ง ท่านเคยให้ความเห็นในเรื่อง "หนึ่งประเทศสองรัฐบาล" มาในช่วงหนึ่ง

แล้วเมื่อเช้านี้ บทความล่าสุดของท่านที่ตีพิมพ์อยู่ในบางกอกโพสต์ ท่านก็ยังพูดถึงเรื่องว่า ตกลงแล้วเรารู้แต่เพียงว่าเอาคุณทักษิณลง หลังจากนี้เราจะเดินไปอย่างไร ดูเหมือนว่าคนที่เอาคุณทักษิณลงก็ยังอาจจะคิดไม่ออก

เพราะฉะนั้น เราลองมาฟังท่านอาจารย์ฐิตินันท์พูดให้เราฟังดูซิว่าจากนี้ต่อไปจะเป็นอย่างไรในเวลาสักประมาณ 20 นาที

เรียนเชิญ ดร. ฐิตินันท์

โศกนาฏกรรมการเมืองไทย หลังรัฐประหาร 19 กันยา

ดร. ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์

ขอบคุณอาจารย์พิภพ นมัสการพระคุณเจ้า กราบเรียนท่านประธานและรองประธาน มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมฟังท่านอดีตรัฐมนตรีจาตุรนต์แล้วก็ยังรู้สึกตะขิดตะขวงใจอยู่นิดหน่อยว่า คือประชาธิปไตยนี่ไม่ใช่แค่การเลือกตั้ง แล้วผมก็รู้สึกว่ากลุ่มที่ปูทางกรุยทางให้เกิดการรัฐประหาร กลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดน่าจะเป็นกลุ่มของคุณทักษิณและพรรคพวก (เสียงปรบมือ)

ทีนี้ผมมี 7 ประเด็นที่อยากจะนำเสนอ พยายามจะไม่ให้เกิน 20 นาทีอย่างที่อาจารย์พิภพว่า แต่ว่าท่านวิทยากรก่อนหน้าผมเขาได้ใช้เวลาเกินครึ่งชั่วโมงนะอาจารย์ แต่ผมจะพยายามไม่ให้เกิน 20 นาที แต่ถ้าเกินไปเล็กน้อยหวังว่าอาจารย์คงไม่ว่า

ประเด็นแรกก็คือ ทำไมทักษิณต้องออกไป

ประเด็นที่ 2 คือรัฐประหารและโศกนาฏกรรมรัฐธรรมนูญปี 2540 คือผมคิดว่ารัฐธรรมนูญปี 2540 เป็นสิ่งที่น่าเสียดาย

ประเด็นที่ 3 คือเหตุการณ์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหลังรัฐประหาร หลัง 19 กันยายน (2549)

ประเด็นที่ 4 คือคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ หรือ คมช. และ สนช. ซึ่งก็คือสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ประเด็นที่ 5 คือ คมช. กับรัฐธรรมนูญใหม่

ประเด็นที่ 6 คือ คมช. กับการเมือง

และประเด็นสุดท้าย คือแนวโน้มที่ผมคิดว่าน่าเป็นห่วง

ทำไมคุณทักษิณถึงต้องออกไป อาจารย์พิภพก็ได้พูดนำไปแล้วว่าคือมีมุมมองมากกว่าหนึ่งมุมมอง มีหลายมุมมองนะ แต่ส่วนหนึ่งก็คือว่าข้อกล่าวหาต่างๆ เกี่ยวกับการโกงกินคอร์รัปชัน การบิดเบือนครอบงำรัฐธรรมนูญ การละเมิดสิทธิมนุษยชน การฆ่าคนตาย อะไรต่างๆ นานา คือว่าเขามีปัญหาจริงๆ

ซึ่งผมขอออกตัวเลยว่า ตั้งแต่แรกเลยนี่ ตั้งแต่ปี 2544 ผมคิดว่าคุณทักษิณมีปัญหาตั้งแต่ตอนนั้นแล้ว เพราะฉะนั้นสำหรับผม "เขาต้องออกไป" (เสียงปรบมือ)

แต่ว่าก่อนทักษิณออกและหลังทักษิณออก ก่อนโดนโค่นและหลังโดนโค่นนี่ต่างกันมากนะ ก่อนที่เขาจะโดนโค่น ผมคุยกับหลายคนในชีวิตประจำวันของผมเห็นด้วยเหมือนกันหมด คือค่อนข้างไม่ต้องนั่งเถียงกัน แต่ว่าพอทักษิณไปแล้วนี่ ตอนนี้ผมรู้สึกว่าต้องเถียงกันมากขึ้น มากคนขึ้น หลายเรื่องขึ้นเรื่อยๆ

เราต้องไม่ลืมอย่างหนึ่งเกี่ยวกับคุณทักษิณ ผมคิดว่าตรงนี้หลายๆ ฝ่ายพยายามลืมโดยที่ตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจ คือคุณทักษิณเขาค้นพบจุดอ่อนของประเทศไทย และเขามีความคิดมีพลังทางความคิด ไม่ใช่เงินแต่อย่างเดียวนะ หลายๆ ฝ่ายหลายๆ คนก็มักจะพูดว่า ยิ่งถ้าไปคุยกับ ส.ส. ฝ่ายค้านอะไรอย่างนี้ก็จะบอกว่าเป็นเพราะเขามีเงินเยอะ ***แต่เขามีมากกว่าเงิน เขามีความคิดแล้วเขามีพวกเยอะ***

จุดอ่อนของประเทศไทยที่เขาค้นพบนั้นก็คือว่า ประเทศไทยยุคนี้สมัยนี้ ณ วันนี้ที่เศรษฐกิจเติบโตมาอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นปี 2540, 2541 ที่เจริญก้าวหน้า ที่เราเห็นรอบๆ ตัวเรานี้โดยเฉพาะที่กรุงเทพฯ นั้นมี

คนจนอยู่เยอะ ประเทศไทยมีคนยากคนจน คนเดือดร้อน คนด้อยโอกาสเกินครึ่งประเทศ ในอดีตที่ผ่านมาคนจนเหล่านั้นก็อยู่ แต่คุณทักษิณเข้ามาเป็นระบบมีความคิด

ในอดีตที่ผ่านมาเราก็จะเห็นว่าจะมีเครือข่ายอุปถัมภ์ในระดับชนบทที่เน้นเป็นกลุ่มๆ ไป แต่คุณทักษิณมาเป็นทีมมาเป็นสัดส่วนกลางเลย เขาข้ามหัวพวกก๊กต่างๆ มุ้งต่างๆ เขาสร้างพรรคขึ้นมาอย่างนี้ โดยใช้... ไม่ใช่แค่ไปซื้อเสียงในระดับปลีกย่อย แต่ว่าขายนโยบายในระดับชาติเลย

แล้วนโยบายเหล่านั้น เราก็ทราบกันดีนะว่ามีอะไรบ้าง นโยบายที่เราเรียกว่า "ประชานิยม" นั่นน่ะ คำว่า "ประชานิยม" เลยได้รับชื่อเสียงที่ไม่ดี

ซึ่งจริงๆ แล้วนโยบายประชานิยมของเขาก็คือการตอบสนองความเดือดร้อน ความต้องการ ความยากจนของคนในชนบท โดยเฉพาะคนในชนบท คนยากจนในกรุงเทพฯ ก็ชอบเขานะ

เพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นจุดอ่อนที่เขาค้นพบ เขาใช้เป็นข้อได้เปรียบเป็นประโยชน์จนประสบผลสำเร็จอย่างท่วมท้น จุดอ่อนตรงนี้ผมก็สังเกตว่าพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย คุณสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้นำแกนนำแทบจะไม่เคยพูดถึงเลย

ในทางตรงกันข้ามกลับไปพูดว่า คนยากคนจนเกินครึ่งหนึ่งของประเทศไทยที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงเราแต่อยู่ในชนบท ไม่ค่อยมีความรู้ด้วย ถึงได้ทักษิณขึ้นมา

ทหารก็ไม่ค่อยพูดถึง เป็นห่วง "คลื่นใต้น้ำ" ห่วงชนบทว่าจะประท้วงจะต่อต้าน แต่ว่าไปก็ไม่เคยพูดถึงเลยว่า จะทำอย่างไรอย่างที่ทักษิณเคยทำ

ทั้งนี้และทั้งนั้น ผมคิดว่าในช่วง 2 อาทิตย์แรก ทหารเขาผิดพลาดมากที่สุดก็คือว่า เขาไม่ได้ออกมาฟันธงว่า ทักษิณมีส่วนดีตรงไหนบ้าง เขามาโค่นลง แล้วก็คือมีเหตุผลต่างๆ นานาที่เราได้ยินมา

แต่ว่าถ้าเกิดเขาออกมาในช่วง 2 อาทิตย์แรก แล้วบอกไปเลยว่าในส่วนไหนของทักษิณที่มีดีอยู่บ้าง แล้วทำไมต้องไป เพราะการโกงกินคอร์รัปชัน อะไรก็ว่าไป ผมว่ามันจะชัดเจนขึ้นเยอะ เขาจะมีความชอบธรรมมันจะมีความชัดเจนในทิศทางการปกครองหลังรัฐประหารขึ้นเยอะ

ตรงนี้ เป็นจุดอ่อนที่ผมคิดว่า เราต้องไม่ลืมจุดอ่อนของประเทศไทย ที่ทักษิณได้ใช้เป็นประโยชน์

ประเด็นที่ 2 คือเรื่องของรัฐประหารและเรื่องของรัฐธรรมนูญ รัฐประหารเราก็ได้ฟังกันมาว่ามี 4 เหตุผลหลัก

วันที่ 20 กันยายน ตอน 11 โมงเช้า ผู้นำของทหาร ผู้ทำรัฐประหาร ก็มาบอกว่า

(1) เป็นเพราะสังคมแตกแยก ทักษิณและรัฐบาลทักษิณทำให้สังคมแตกแยก

(2) มีการคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง

(3) การครอบงำระบบราชการและรัฐธรรมนูญ

(4) การหมิ่นเหม่สถาบันพระมหากษัตริย์

แต่ละประเด็นนี้ก็ไม่ค่อยคืบหน้านะ ผมก็สังเกตว่ามันแปลกๆ ทำไม เรื่องของการหมิ่นเหม่สถาบันพระมหากษัตริย์ หลังจากวันที่ 20 แล้ว ทำไม จึงไม่พูดอีกเลย

ถ้าเขาพูดประเด็นนี้ให้ชัดๆ แล้วมีหลักฐานมาอ้างอิง มีตัวอย่างให้เห็นชัดๆ บ้างก็จะชนะใจคนที่ชอบทักษิณได้เยอะ แต่ว่าเขาไม่พูด ตอนหลังๆ ผมก็เริ่มสร้างความเข้าใจใหม่ว่า ทำไมเขาถึงไม่ค่อยเน้นเรื่องนี้

เรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน การโกง ก็คืบหน้าบ้าง แต่ว่าก็ไม่ค่อยเท่าไหร่ สังคมยังแตกแยกอยู่ สังคมไทยยังแตกแยกอยู่ เว้นไว้แต่ว่าตอนนี้ความแตกแยกนั้นออกมาแสดงตัวไม่ค่อยได้มาก

การครอบงำระบบราชการก็โดนนักเลือกตั้ง นักการเมืองอาชีพครอบงำมาในสมัยทักษิณ ตอนนี้ข้าราชการก็ครอบงำระบบราชการเอง

เพราะฉะนั้นในเหตุผลที่ยึดอำนาจนี้ไม่ค่อยคืบหน้าเท่าไหร่ เราไม่ค่อยเห็นเป็นที่ประจักษ์นัก

นอกจากนั้นแล้ว เขาได้ฉีกรัฐธรรมนูญทิ้ง ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ซึ่งผมมองว่าตรงนี้เป็นโศกนาฏกรรม ผมไม่คิดว่าการปกครองในประเทศหนึ่งประเทศใดก็แล้วแต่ รัฐธรรมนูญอะไรก็แล้วแต่ จะมาจากสูญญากาศ มันต้องเริ่มมาจากจุดหนึ่งจุดใด

เราก็อาจจะบอกได้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้แปลก คนไม่มีปริญญา

ตรีก็ลงเลือกตั้งไม่ได้ คือมีอะไรที่มันทะแม่งๆ เยอะ เป็นรัฐธรรมนูญที่ประหลาดมากในบรรดารัฐธรรมนูญในประเทศต่างๆ และเป็นรัฐธรรมนูญที่ยาวมาก พูดทุกเรื่อง เรื่องละเอียดเล็กๆ น้อยๆ อะไรก็พูดหมด แต่ผมคิดว่า เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญนั้น เขามีเจตนาดีนะ

หลังพฤษภาทมิฬ ผมพยายามกลับไปอ่านพวกข่าวพวกอะไรในสมัยนั้น งานที่เราเคยเขียนเคยอ่านกันมาตอนนั้นเป็นบรรยากาศของการปฏิรูปจริงๆ หลังพฤษภาคม เราต้องการที่จะออกจากวงจรอุบาทว์ที่นักเลือกตั้งใช้เงินซื้อเสียงเลือกตั้งเข้ามา เข้าสู่อำนาจแล้วก็โกงคอร์รัปชัน ทำให้เกิดวิกฤตของความชอบธรรมนำไปสู่การรัฐประหาร แล้วก็มาฉีกรัฐธรรมนูญทิ้ง มีรัฐธรรมนูญใหม่เลือกตั้งใหม่เป็นวงจรอุบาทว์ ต้องการจะออกนอกวงจรนี้โดยการพยายามไม่ให้มีการซื้อเสียง

ส่วนหนึ่ง เขาก็มีความเชื่อว่ารัฐมนตรีชนบท นักเลือกตั้งชนบทชอบซื้อเสียง แล้วพวกนี้โดยมากก็ไม่ค่อยจะมีการศึกษา คือไปรวมมาจากก่อสร้างจากมาเฟียจากอะไรก็แล้วแต่ ก็เลยบอกว่าต้องมีปริญญาตรี เขาก็หาปริญญาตรีได้อยู่ดีแหละ นั่นไม่ใช่แปลว่าเขาเจตนาไม่ดี ผมคิดว่านั่นเป็นโศกนาฏกรรมเพราะว่าอย่างนี้

แล้วผมคิดว่าหลายๆ คนย้อนกลับไปในเดือนตุลาคม 2540 มีใครคัดค้านรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 บ้าง พวกที่คัดค้านตอนนั้นคือพวกนักการเมืองเป็นส่วนใหญ่นะ

ส่วนใหญ่แล้วก็มีการรณรงค์ที่จะให้ผ่านรัฐธรรมนูญปี 2540 เพราะฉะนั้น ผมเชื่อว่าหลายคนก็คงคิดว่านั่นเป็นรัฐธรรมนูญที่ใช้ได้ และเมื่อบังคับใช้แล้วก็ใช้ได้ผลด้วย ปี 2541, 2542, 2543 ใช้ได้ผล 3 ปีนะ

จำได้ไหมว่าคุณสนั่น ขจรประศาสน์ โดน ป.ป.ช. (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ) ตัดสินว่ายื่นทรัพย์สินเท็จ ก็คือว่าการยื่นทรัพย์สินก็เป็นมาตรการหนึ่ง มีสถาบันที่ตั้งขึ้นมาแล้วก็บอกว่า คนที่จะอยู่ใน ครม. จะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินเพื่อจะได้รู้ว่ามันงอกมากไหม โตมากไหม ขยายตัวมากไหม ถ้ามากก็แปลว่าโกง

คุณสนั่นก็โดน ป.ป.ช. ตัดสินลาออกด้วยนะ คุณสนั่นมีสปิริตลาออกโดยไม่ต้องไปขึ้นศาลรัฐธรรมนูญ หลังจากนั้นคุณรักเกียรติ สุขธนะ ก็โดน

แต่พอมาถึงคุณทักษิณ รัฐธรรมนูญก็เจอ "ตอ" คุณทักษิณยื่นทรัพย์สินเป็นเท็จ คือหลายๆ อย่างไม่ได้เปิดเผย ไม่บอกว่ามีทรัพย์สินเท่าไหร่แน่ ไปใส่ไว้ในชื่อคนอื่น เรื่องนี้ ป.ป.ช. ตัดสิน 8 ต่อ 1 เดือนธันวาคม ปี 2543 ช่วง 8 เดือนแรกของปี 2544 หลังจากที่คุณทักษิณได้รับการเลือกตั้งเข้ามา หลายๆ คนแทบจะทั่วสังคมไทยต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญปล่อยให้คุณทักษิณหลุด

พันธมิตร... ตอนนี้ผมกลับไปดูนะ หลายๆ คนโดยเฉพาะแกนนำนี่เคยบอกว่าคุณทักษิณเป็นนายกฯ ที่ดีที่สุดแล้ว หลายๆ ฝ่าย หลายๆ คน "ผู้มีบารมี" ทั้งในแวดวงทุกแวดวงเลยคือกระแสตอนนั้นนี่ต้องให้หลุด

เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญใช้ได้ แต่ว่า "พวกเราเอง" นี่หละ "สังคมไทย" นี่แหละไปกดดัน ในที่สุดแล้วศาลก็ตัดสิน 8 ต่อ 7 ภายใต้ความกดดัน ทักษิณหลุด ถ้ามาตัดสินวันนี้นะ 15 ต่อ 0 แน่นอน (เสียงหัวเราะ)

เพราะฉะนั้นก็เลยเป็นที่น่าเสียดาย ผมคิดว่าเป็นโศกนาฏกรรมของรัฐธรรมนูญที่ใช้เวลา 5 ปีบนเลือดเนื้อที่กว่าจะเกิดขึ้นมาได้ และรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 จะสร้างปัญหาให้ คมช. เพราะว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ดีมากที่มีส่วนร่วมมาก และเป็นที่ยอมรับมากที่สุดแล้วในบรรดารัฐธรรมนูญที่เรามีมา 16 ฉบับ

เขาจะไม่มีทางได้รัฐธรรมนูญได้ดีเท่านั้น และถ้าเกิดเขาไม่ยึดรัฐธรรมนูญปี 2540 เป็นหลัก เขาก็จะโดนโจมตีกล่าวหาจากหลายๆ ฝ่าย

นอกจากนั้นแล้ว การรัฐประหารนี้ทางทหารเขาปล่อยให้ทักษิณและพวกลอยนวล คือถ้าเราดู คมช. กับ รสช. 23 กุมภาพันธ์ 2534 ซึ่งเริ่มสวยแต่จบไม่สวย จบเลวร้ายนะ รสช.

แต่เขาก็เริ่ม ไหนๆ ก็จะปฏิวัติทั้งที รัฐประหารทั้งที ก็ทำให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยหน่อย ขึ้นมาปุ๊บประกาศยึดทรัพย์ ไม่ใช่ยึดทรัพย์ ประกาศอายัดทรัพย์ไว้เลย ให้ชัดเจนเลยว่าใครเป็นใคร แต่นี่พอขึ้นมารัฐประหารแล้ว ผมก็ว่ามันอะไร เคว้งๆ ยังไงก็ไม่รู้ ไม่เอาอะไรสักอย่าง

อันนี้เป็นจุดที่ทำให้ผมว่าใน 2 อาทิตย์แรกนี่ เขาจะทำอะไรก็ได้ในประเทศไทย ทำอะไรก็ได้ใน 2 อาทิตย์แรก แต่ปล่อยให้โอกาสนั้นผ่านไป

ปล่อยให้ทักษิณและพวกลอยนวล แล้วทีนี้ก็เป็นปัญหา เขาก็ยังทำอะไรต่ออะไร ทำกิจกรรมอะไรกันอยู่ เราก็รู้บ้างไม่รู้บ้าง

รัฐประหารมีหลักการอยู่อันหนึ่งว่าคือ เหมือนกับว่าประชาธิปไตยไทยชำรุด ตรรกะของเขาก็คือเหมือนกับว่าเราต้องเว้นวรรคประชาธิปไตยให้ทหารมาจัดการอะไรๆ แล้วก็ไปซ่อมประชาธิปไตย แล้วก็ค่อยนำมาใช้ใหม่ ให้เป็นประชาธิปไตยที่ดีขึ้น ที่เข้มแข็งขึ้น สมบูรณ์ขึ้น เหมือนกับว่าต้องออกนอก

ฟังแล้ว ตรรกะของเขามันก็ตลก ก็คือว่าต้องออกนอกประชาธิปไตยเพื่อไปทำให้ประชาธิปไตยดี แล้วค่อยกลับเข้ามาใหม่ ออกนอกไม่ยาก แต่จะกลับเข้ามาใหม่กับประชาธิปไตยที่สมบูรณ์กว่านั้นยากมาก

ผมคิดว่าในเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา ทหารคงรู้สึกว่าเหมือน 3 ปีนะ 3 เดือนนี่ยาวมากนะ หลังรัฐประหารนี่ ผมมีความรู้สึกว่า 3 เดือนนี่ยาวมากนะ เขายังเพิ่ง...ทุกๆ วันยังมีมรสุมมาเรื่อยๆ นี่ยังไม่ได้เข้าสู่กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญเลย แล้วยังต้องมีกระบวนการเลือกตั้งอีก แล้วเขาก็จะมีปัญหาว่านักเลือกตั้งหน้าเดิมๆ ก็จะกลับเข้ามาอีก

ประเด็นที่ 3 การบริหารจัดการหลังรัฐประหาร หลังรัฐประหารการตั้ง ครม. เขาทำอย่างที่พูดเอาไว้จริง คือขอ 2 อาทิตย์ก็พอดี 2 อาทิตย์ก็ตั้ง ครม.ได้ ครม.นั้นก็เต็มไปด้วยข้าราชการเก่า 1 ส่วน 3 ก็คือ อดีตปลัดกระทรวงต่าง ๆ แล้วก็มีหลายๆ คนที่เคยอยู่ในแวดวง ครม. มาเมื่อ 20 ปีที่แล้ว อยู่ในแวดวงราชการมาในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ครม. ก็เลยมาบอกเราว่าคงทำอะไรไม่ได้มากเพราะเวลาน้อย

แต่ผมกลับคิดว่า เวลาก็ไม่น้อยนัก ถ้าสมมุติว่าจะเอาตาม 1 ปีนั้น อย่าลืมว่าไม่ต้องมีการตรวจสอบอะไรมากมายนะ ทำอะไรก็ได้นะ

แล้วถ้าเราไปดูรัฐบาล "แต่งตั้ง" สมัยเมื่อ 2534, 2535 รัฐบาลสมัยนั้นทำอะไรได้เยอะนะ หลังจากจบงานวันนี้ออกไปข้างนอกแล้วผมไปขึ้นแท็กซี่ที่มี "มิเตอร์" ก็รู้ดีว่านี่คือสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากสมัยนั้น (สมัย รสช.) เรื่องการแก้สัมปทานโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมายก็มาจากสมัยนั้นเช่นกัน มิฉะนั้นป่านนี้เราก็คงมีการผูกขาดโทรศัพท์ไปเสียแล้ว ก็สมัยนั้นทำอะไรได้เยอะ ถ้าคิดว่าจะทำ เพราะว่าการตรวจสอบน้อย มีอำนาจมาก มีกำลัง

มาค้ำจุนอยู่ จะทำอะไรก็ได้ เพราะฉะนั้นจะมาบอกว่าตอนนี้มีเวลาน้อย ทำอะไรไม่ได้มากนี่ ผมไม่เชื่ออย่างนั้น

ครม. นั้นนอกจากมีข้าราชการเก่าแล้วก็มีจุดอ่อน คือมีคนที่เคยอยู่ในสมัยคุณทักษิณเข้ามา เคยอยู่ในระบอบทักษิณเข้ามา เรียกว่า "ระบอบ" ก็แล้วกัน ก็เป็นจุดอ่อนให้ถูกโจมตีได้ในที่สุด และก็นำปัญหามาในที่สุด

ก็มีนายกฯ พลเอกสุรยุทธ์ที่มาคอยค้ำบัลลังก์อยู่ มาคอยค้ำจุนอยู่ เพราะว่ามีภาพพจน์ที่ใสสะอาด เป็นที่เกรงขามเป็นที่เคารพ ตอนนี้ก็ยังต้องดูว่าท่านจะเป็นอย่างนี้ จะรักษาสภาพอย่างนี้ไปได้อีกนานขนาดไหน

หลังจากที่มีพระราชดำรัสเมื่ออาทิตย์ที่แล้ว ผมคิดว่ารัฐบาลก็คงได้แรงขึ้นมาบ้าง ได้เวลาหายใจหายคอขึ้นมาบ้าง แต่ในที่สุดแล้วประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารประเทศของรัฐบาลก็จะเป็นตัวตัดสินนะ ผมว่า "ว่าจะอยู่ได้นาน จะเป็นที่ยอมรับได้มากน้อยขนาดไหน"

ประเด็นที่ 4 ก็คือเรื่องของ สนช. สภานิติบัญญัติฯ คือก็มาจากหลายแวดวงที่ทหารตั้ง แต่แล้วก็ไม่ได้เป็นตรายางอย่างที่เราคิด

คืออย่างเช่น เรื่องหวย นี่ก็เถียงกันเยอะ แล้วก็อาจจะมีกำลัง/พลังในการตรวจสอบไม่มากเท่าไหร่ แต่ก็ไม่ได้เป็นถึงกับตรายาง 100%

แต่ที่ผมเป็นห่วงก็คือว่า เหมือนกับว่า สนช. นี่ ทหารเขาคุมไว้แล้ว คือประธาน ตัวตำแหน่งสำคัญๆ ของ สนช. ก็คงอยู่ในกรอบ ในลู่ในทาง คงออกนอกยาก อันนี้ก็ไม่ค่อยสร้างความมั่นใจ ไม่ค่อยสร้างความเชื่อใจให้กับเรา

ประเด็นที่ 5 คมช. กับรัฐธรรมนูญใหม่ ผมไปสัมมนากลับมาก็ได้ทราบว่าเขาได้ตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมา โดยที่ผมรู้สึกว่าครั้งที่แล้วที่ตั้งมันมีส่วนร่วม เป็นข่าวมีเรื่องมีราว เรารู้สึกว่าเรารู้เห็นเป็นอยู่เยอะ แต่ว่ารอบนี้ 1,982 คนนี้ ผมรู้สึกว่าไม่รู้มาจากไหน เงียบๆ นะ แล้วอยู่ดีๆ ก็บอกว่านี่เสร็จแล้ว แล้วแวดวงก็ไม่ค่อยกว้างขวางด้วย กระบวนการนี้เงียบมาก ส่วนร่วมน้อย

ส่วนเงื่อนไขของกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ก็ไม่น่าไว้ใจคือ จาก 1,982 เป็น 200 เป็น 100 เป็น 25 บวก 10 ในที่สุดแล้วพอมีรัฐธรรมนูญออกมาก็จะทำประชามติ ถ้าไม่ผ่าน ทหารเลือกเอง

อันนี้ผมว่าค่อนข้างล่อแหลมมาก เพราะว่า คมช. มีอิทธิพลมากในกระบวนการร่าง และก็กระบวนการที่จะผ่านหรือไม่ผ่าน และถ้าไม่ผ่านก็มีสิทธิที่จะไปเลือกอะไรมาก็ได้ที่เป็นรัฐธรรมนูญ

ผมคิดว่า คมช. เขามีอะไรอยู่ในใจ ตอนหลัง ผมก็มานั่งปะติดปะต่อว่ารัฐประหารทำไม? ทำไมไม่เห็นจัดการอะไรกับทักษิณเลย? ดูไปดูมาแล้วนี่เหมือนกับว่าเขาต้องการที่จะคุมเกมในช่วงนี้ แล้วเขามีบทเรียนบางอย่าง เขามีอะไรอยู่ในใจ คือที่ผ่านมาจะให้มีทักษิณอีกไม่ได้

ฉะนั้น ถึงมีข่าวมีกระแสออกมาในเรื่องของนายกฯ ที่มาจากการแต่งตั้ง สูตรในใจของเขานี่ ผมคิดว่าคือที่เราเคยเรียกกันว่า "ครึ่งใบ" คือนายกฯ แต่งตั้ง วุฒิฯ แต่งตั้งบ้าง เพราะว่าประชาธิปไตยไทยจะให้ 1 คน 1 เสียง ในที่สุดก็จะได้ทักษิณ แล้วถ้าเป็นอย่างนี้อยู่ก็จะอยู่ในวงจรนี้

เพราะฉะนั้นต้องมีการรอมชอมกัน ผสมผสานกัน เขาก็คงคิดอย่างนี้ แล้วผมก็ได้ศึกษาเรื่องนี้ไว้ คือกำลังศึกษาเรื่องนี้อยู่ในเชิงของวิชาการว่าถ้าเราดูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ ผู้นำพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งในบางประเทศมีปัญหาจริงนะครับ

ฟิลิปปินส์ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพที่เป็นที่ยอมรับมากที่สุด ก็คืออดีตนายพลรามอส

อินโดนีเซียตอนนี้ ประธานาธิบดียุธโยโน (บัมบัง) ก็เป็นที่ยอมรับอดีตเป็นนายพลเหมือนกัน

พม่านั้นเป็นทหารล้วนๆ อันนี้เขาจะยอมรับหรือไม่ยอมรับ เขาก็บังคับให้ยอมรับ

ถ้าดูแล้ว ในส่วนประเทศละตินอเมริกา ผู้นำพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งในประเทศประมาณนี้ ถ้าคุมทหารไม่ได้ อยู่ไม่จบ อยู่ไม่ครบเทอม อยู่ลำบาก ไม่ยั่งยืน ก็เป็นข้อคิดที่เราต้องคิด นี่ผมก็พูดในเชิงวิชาการ

แต่ว่าใน คมช. นี้ เขาก็อาจจะต้องการที่จะย้อนยุคกลับไป "ครึ่งใบ" แล้วถ้าดูคนที่ขึ้นมาเข้าสู่อำนาจต่างๆ เครือข่ายนี้ เราก็จะเห็นว่าเป็น "ยุคครึ่งใบ" มาจากสมัย "ยุคครึ่งใบ" สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม (ติณสูลานนท์)

เพราะฉะนั้น ผมมองว่ารัฐธรรมนูญใหม่จะเป็นชนวนที่แบ่งแยกสังคมไทย แล้วก็ในที่สุดแล้ว ถ้า คมช. รับมือไม่ดี จัดการ

ไม่ดี พวกที่ยังชอบทักษิณอยู่ แล้วก็เกลียดทักษิณนี่จะรวมหัวกันคัดค้านประท้วง คมช. ตรงนี้มันเป็นเรื่องที่ล่อแหลมมาก

ประเด็นที่ 6 คมช. กับการเมือง คือ คมช. นอกจากจะไม่เล่นงานนักการเมืองแล้ว ผมก็เห็นว่ายังไป... อย่างบางคนเช่น คุณสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ นี่หายเงียบไปเลย อย่างคุณจาตุรนต์ยังมีสปิริตมาเสวนานะ ผมคิดว่ายังดีที่มามีส่วนร่วมมาเสวนากัน ถึงแม้ว่าผมจะไม่เห็นด้วย

แต่บางคนที่เรามีภาพพจน์ว่าโกงเงินไว้เยอะ ไร้จริยธรรม หมดความชอบธรรม เงียบไปเลย คมช. ไม่ทำอะไร นอกจากไม่ทำอะไรแล้วยังไปคุยกับเขาด้วย อันนี้ผมว่าเป็นสัญญาณที่ไม่ค่อยดี คือมีการต่อสายกัน ซึ่งนั่นทำลายเครดิต ทำลายความน่าเชื่อถือ และก็ความชอบธรรมของ คมช. เอง

และแล้ว คมช. ก็ตั้งทหารมาเป็นบอร์ดของรัฐวิสาหกิจ ประธานบอร์ด 12 บอร์ดหรือ 13 บอร์ด ถ้าผมจำไม่ผิดลาออกไปหนึ่ง แล้วแต่ละบอร์ดก็เป็นบอร์ดสำคัญๆ ทั้งนั้น คือเป็นบอร์ดรัฐวิสาหกิจที่เป็นที่จับตามองทั้งนั้น

คือการที่เข้ามาเป็นบอร์ดนี่ หลายๆ คนอาจจะมองว่าไม่เห็นจะเป็นอะไรเลย แต่สำหรับผมนี่คือทหารเขาไม่ได้เรียนในการบริหารธุรกิจอะไรมา แล้วเขาเข้ามา เขาไม่ได้บอกนะว่า เขาจะไม่รับเงินเดือน เขาจะไม่รับเบี้ยเลี้ยง ไม่รับโบนัส เขาไม่ได้บอกอย่างนั้น

ถ้าเกิดเขาบอกอย่างนั้น ผมก็ว่า โอเค ก็นี่มีสปิริต อาจจะอยากมาช่วยจริง มาทำความสะอาด มาจัดการในโครงการที่ไม่โปร่งใสอะไรต่างๆ แต่นี่ไม่เข้ามาก็เหมือนเข้ามา ได้รับอภิสิทธิ์ ผลตอบแทนเต็มเม็ดเต็มหน่วย

เพราะฉะนั้น สำหรับผม ผมมีความคาดหวังสูงมากกับบรรดาบอร์ดต่างๆ ซึ่งมีอะไรที่สกปรกอยู่เยอะ ต้องไปกวาดบ้านเยอะ ผมขอยกตัวอย่างนิดหน่อยแค่ 1-2 ตัวอย่าง

สุวรรณภูมิ การท่าฯ ตอนนี้เขาเรียกว่า บริษัทท่าอากาศยานไทย (ทอท.)

ทอท. นี่ถ้าใครไปสุวรรณภูมิก็จะรู้ว่าเละเทะมาก มีปัญหาต่างๆ นานา ซึ่งผมจะไม่พูดในรายละเอียดมาก ได้มีโอกาสศึกษามาบ้าง รถขนกระเป๋าเข้าใต้ถุนไม่ได้ และที่ผมเห็นว่าน่าเกลียดที่สุด ก็คือว่าเขาปฏิบัติต่อคนไม่ใช่

เหมือนกับเป็นผู้โดยสาร แต่เหมือนกับเป็นนักช็อปปิ้ง ไม่มีที่นั่ง ไม่มีที่อ่านหนังสืออะไรอย่างนี้ คือถ้าจะทำอะไรก็ตามต้องเสียสตางค์ ไม่อย่างนั้นต้องเดิน เดินยาว ทอท. นี่มีปัญหาเยอะ แล้วก่อนหน้านี้รัฐมนตรีสุริยะดูแลอยู่

ตอนนี้มีพลเอกสพรั่ง กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นทหารที่แข็งขัน ดุดันมาก ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา เราเห็นว่าเป็นนายทหารแรกๆ เลยที่ค้านทักษิณที่เอาเรื่องกับทักษิณ ตอนนี้ท่านมาเป็นประธานบอร์ด ทอท. ผมก็อยากจะเห็นว่าท่านจะทำอะไร หรือถ้าเกิดบอร์ดเหล่านี้ไม่ทำอะไรปล่อยให้เลยตามเลย สำหรับผมนะ ก็คือ "ผลัดกันกิน"

สุวรรณภูมิ กล้าไหมที่จะไปจัดการเรื่องการผูกขาดของเนื้อที่พาณิชย์ โดยบริษัทคิงส์เพาเวอร์ ถ้าคุณไปสนามบิน คุณสังเกตไหม ของคิงส์เพาเวอร์เนื้อ... คือผิวที่เดินนี่ หินอ่อนจะสวยมากจะแพงมาก แต่พอกระเถิบไปนิดหนึ่งเป็นที่ของ ทอท. เมื่อไหร่ไม่ใช่หินอ่อนเป็นหินยาง ก็คือว่า "ห่วย" ของทุกอย่างที่คิงส์เพาเวอร์ดีสุด ทุกอย่างขายหมด มีไว้ขายหมด

ห้องน้ำ เขาเดินท่อไว้แล้ว เอาปูนฉาบทับ เอาที่ไว้ขายแทน ผูกขาดกล้าทำอะไรไหมล่ะ ท่านพลเอกสพรั่งเป็นประธานบอร์ด ทอท. ผมยกตัวอย่าง ทอท. ให้ดู

นอกจากนั้นแล้วมีการผูกขาดในทุกระดับชั้น ไม่ว่าจะเป็นการขนกระเป๋าใส่สายพาน เรื่องอาหาร เรื่องเนื้อที่ในสนามบิน

การบินไทย ท่านทหารอากาศใน คมช. ก็ไปเป็นผู้คุมอยู่ องค์การโทรศัพท์ฯ องค์การสื่อสารฯ ผมก็อยากจะดูว่าเขาจะทำอะไรกันไหม เพราะว่ามันมีอะไรที่สกปรกเยอะ ถ้าเขาไม่ทำอะไรกัน สำหรับผมก็คือว่ามาผลัดกันกิน

นอกจากบอร์ดรัฐวิสาหกิจแล้ว เพิ่มงบประมาณให้ตัวเอง เพิ่มงบประมาณให้ตัวเอง 35 เปอร์เซ็นต์ งบของกระทรวงกลาโหมคือการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ ถ้าเราไปดูงบประมาณย้อนหลังในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจลดไปเยอะ อันนี้เราต้องยอมรับ แต่ว่าพอหลังจากนั้นก็ค่อยๆ เพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อยนะ

ประเด็นใหญ่ของเขาไม่ได้อยู่ที่งบประมาณ แต่มันอยู่ที่เขาต้องการจะตัดกำลังพล คือจะปฏิรูปตัวเองได้ขนาดไหน เพื่อที่จะได้ใช้งบประมาณ

ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่นี่ก็คือว่าได้เพิ่มงบประมาณและได้หาประโยชน์เข้าสถาบันทหาร 35 เปอร์เซ็นต์

และเรื่องสุดท้ายในเรื่อง คมช. กับการเมืองที่ผมเป็นห่วง ก็คือเรื่องของ กอ.รมน. (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน) เขาได้ขยาย กอ.รมน. คือ กอ.รมน. เป็นองค์กรที่สืบเนื่องที่ค้างที่หลงยุคมาตั้งแต่สมัยคอมมิวนิสต์ การต่อต้านคอมมิวนิสต์นั่นหละ เขาจะมาปรับเป็นการหาข่าวกรอง อะไรก็อาจจะทำได้ แต่ว่าล่าสุดการปรับนี่ก็คือการเพิ่มอำนาจ เพิ่มกำลังพล

กอ.รมน. กลายเป็นอยู่ทั่วประเทศไทย ไม่ใช่แค่ตามพรมแดนเพื่อหาข่าวหาข่าวกรอง ซึ่งสามารถจะเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้ อันนี้ผมจึงเป็นห่วง

ประเด็นสุดท้าย แนวโน้มที่ผมเป็นห่วง คือเราอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านครั้งยิ่งใหญ่ แล้วผมก็คิดว่าทหารเขาไม่ได้กลับมามีบทบาทโดยไม่ได้ตั้งใจ เขาต้องการกลับมามีบทบาทในยุคนี้สมัยนี้ เพราะเราอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านครั้งยิ่งใหญ่ในช่วง 1, 2, 3, 4, 5, 6 ปีนี่หละ

ทหารกลับมาอย่างนี้ เขามีปัญหา เขามีข้อท้าทายกับการที่จะรับมือกับความคาดหวังของสังคม คือผมคิดว่าเรามีความคาดหวังสูงนะ ในเมื่อโดนยึดอำนาจไป โอเค มีรัฐบาลที่โกงมา หมดความชอบธรรม ไร้จริยธรรม แต่ว่าทหารยึดอำนาจไป ไปเป็นบอร์ด ไปเพิ่มงบตัวเอง ไปคุยการเมือง ขยายเครือข่ายตัวเองใน กอ.รมน. นี่นะ เขาต้องทำงาน คือเขาต้องทำหน้าที่ได้ให้บรรลุเป้าหมาย คือว่าต้องเป็นที่พอใจของคนทั่วไป

เพราะถ้าไม่อย่างนั้นแล้ว ความคาดหวังมันจะเกิดความลักลั่น คือเขาจะมีปัญหาในการที่จะจัดการบริหาร รับมือกับความคาดหวังของสังคม

ผมเป็นห่วงว่าตุลาการบ้านเรานี้ ผลเสียที่เกิดขึ้นใน 1 ปีที่ผ่านมา (หนึ่ง) คือเสียที่สุด ที่ร้ายสุด ก็คือว่าตุลาการไม่เป็นกลาง กฎหมายไม่ศักดิ์สิทธิ์ ฝ่ายตุลาการนั้นคือว่าก็แล้วแต่ว่าใครอยู่ในอำนาจ

สมัยคุณทักษิณเหรอ ตุลาการไปทางนั้นหมด ตัดสินอะไรมาก็ออกไปทางคุณทักษิณหมด แต่ตอนนี้คุณทักษิณทำผิดทุกอย่างเลย

ที่น่าเป็นห่วงก็คือว่า ถ้าเกิดฝ่ายยุติธรรมอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจ

แบบนี้แล้วก็หมายความว่าสถาบันยุติธรรมนั้นอ่อนแอ ถ้าสถาบันยุติธรรมอ่อนแอเสียแล้ว ในเวลาต่อไป เราพึ่งไม่ได้แล้ว เพราะนั้นแล้วแต่ว่าใครจะมีอำนาจ

รัฐธรรมนูญใหม่ ถ้าเขาไม่ใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 เป็นหลัก เป็นแม่แบบแล้วมาแก้มาปรับ จะมาร่างใหม่เลยโฉมใหม่เลย อันนี้จะเป็นปัญหา

ปัญหาของรัฐธรรมนูญ 2540 ไม่ใช่นายกฯ มาจากการเลือกตั้งนะ ไม่ใช่ว่าปัญหาอยู่ที่องค์กรอิสระหรือไม่อิสระ ไม่ใช่ว่าวุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้ง แต่เป็นปัญหาที่ว่าการตรวจสอบคือโครงสร้าง กลไก กระบวนการในรัฐธรรมนูญปี 2540 ไม่ได้บรรลุเป้าหมายคือไม่ได้ทำตามนั้น มีกระบวนการแล้ว มีองค์กรแล้ว มี ป.ป.ช. แล้ว ป.ป.ช. เขาบอกว่า ทักษิณผิด 8 ต่อ 1 แต่ศาลรัฐธรรมนูญบอกว่า ถูก 8 ต่อ 7

เพราะฉะนั้นไม่ใช่อยู่ที่ตัวโครงสร้างองค์กร ตัวปรัชญาของรัฐธรรมนูญ ตัวเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ มันอยู่ที่อื่น แล้วจะมาโยงว่านี่เป็นตัวปัญหานั้น ผมว่าไม่ถูก จะมาโยงว่านี่คือตัวปัญหา เพราะฉะนั้นนายกฯ ไม่ต้องมาจากการเลือกตั้ง เพราะฉะนั้นวุฒิฯ แต่งตั้ง อันนี้ไม่ถูก เพราะนั้นไม่ใช่ตัวปัญหา

ที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดก็คือว่าทั้งหมดนี้ ทหารหลังรัฐประหาร แล้วก็กระบวนการใน 1 ปีข้างหน้านี้ ผมรู้สึกว่าเป็นโศกนาฏกรรมที่คล้ายๆ ว่าเราหยุดยั้งไม่ได้ เราก็ค่อยๆ เห็น เขาก็ทำ คือผมคิดว่าทหารเขาไม่ได้ชั่วร้ายนะ วันที่ 19 กันยายน (2549) เขาคงไม่ได้คิดว่าเดี๋ยวพวกเราจะปฏิวัติแล้วเราจะไปยึดบอร์ดรัฐวิสาหกิจ แล้วเราจะไปขยาย กอ.รมน. แล้วเราจะไปคุยกับนักการเมือง แล้วก็จะไปเพิ่มงบกลาง เขาก็คงไม่ได้คิดอย่างนั้นในวันที่ 19 นะ

แต่ว่าสถานการณ์นี่บางครั้งนะ หลายๆ ท่านคงจะเข้าใจที่ผมพูด เราก็เหมือนตกกระไดพลอยโจน คือเราเข้าไปแล้ว เราก็ค่อยๆ ถลำเข้าไป ถลำเข้าไปๆ สักพักหนึ่ง เราถอนตัวไม่ออกแล้ว

ที่ผมกลัวคืออย่างนี้ คือเขาต้องคุมสถานการณ์ เขายิ่งคุม เขาก็ต้องยิ่งคุม พอมาถึงตรงนี้แล้ว เขาก็ต้องยิ่งคุมการร่างรัฐธรรมนูญนะ คุมร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว เขาก็ต้องคุมการเลือกตั้ง มิฉะนั้นก็จะได้หน้าตา

เดิมๆ เข้ามา ก็เป็นปัญหาเดิมๆ อีก

คุมการเลือกตั้งก็คือต้องคุมหมดนั่นแหละ ค่อยๆ คุมทีละนิด แล้วขั้นต่างๆ ที่ต้องคุมก็จะค่อยๆ เสนอตัวขึ้นมาทีละฉากๆ สักพักหนึ่งก็เป็นระบอบที่คุมมากไปแล้ว คุมหมด

อันนี้เป็นสิ่งที่อันตรายที่ผมคิดว่าไม่รู้จะบอกเขาได้อย่างไร ถ้าใครรู้จักเขาก็ช่วยเตือน แต่ว่าลักษณะหนึ่งของโศกนาฏกรรมแบบนี้ก็คือว่า ถึงเตือนก็ไม่ get นะ คือว่าเขาก็ไม่เข้าใจอีก

เขาจะมองอะไรไว้แล้ว ไปพูดอะไรจากข้างนอก จะไม่เข้าหัวแล้ว ผมก็หวังว่าคงไม่เป็นอย่างนั้น หวังว่าคงเป็นการวิเคราะห์ที่ผิดนะครับ ถ้าอย่างนั้น ผมเลยเวลามานิดหนึ่ง ขออภัยด้วยนะอาจารย์

ขอบคุณครับ

ดร. พิภพ:

ขอบคุณ ดร. ฐิตินันท์ที่ได้วิเคราะห์ให้เราเห็นถึงการเชื่อมโยงตลอดจนกระบวนการ ไล่มาจากคุณทักษิณ ทหาร การเมือง การตรวจสอบ ตุลาการ จนมาถึงกระบวนการยุติธรรมและรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็น่าจะส่งลูกต่อให้กับอาจารย์วรเจตน์ได้เป็นอย่างดี

อันที่จริงเนื่องจากเป็นอาจารย์เด็กกว่าเรา เราก็จะบีบคอให้เอาสัก 20 นาทีได้ไหมอาจารย์ (หัวเราะ) เดี๋ยวจะไปบีบคออาจารย์กนกรัตน์ต่ออีกทีหนึ่ง

เชิญท่านอาจารย์วรเจตน์

รัฐธรรมนูญกับ "ความเป็นไทย"

ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์

นมัสการพระคุณเจ้า ท่านอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ท่านอาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และก็ท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ความจริงหัวข้อที่ให้ผมพูดในวันนี้ก็คือเรื่อง "แลไปข้างหน้า" ซึ่งคงจะหมายความว่า ต้องการการพยากรณ์อะไรบางอย่างเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาอันใกล้

ความจริง ก่อนที่ผมจะไปพูดในเรื่องที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาถัดไป ผมอยากจะย้อนกลับไปถึงเมื่อสัก 60 ปีก่อน

ความจริงในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2489 กับปี พ.ศ. 2490 ผมคิดว่ามันเป็นจุดตัดหรือจุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญครั้งหนึ่งของประเทศไทยนะ

ปี พ.ศ. 2489 เกิดเหตุการณ์สำคัญอยู่ 2-3 เหตุการณ์ในทางการเมือง เกิดคดีอาชญากรสงคราม แล้วก็ศาลคดีอาชญากรสงครามนั้น... ก็คือศาลฎีกา วินิจฉัยว่า "พระราชบัญญัติอาชญากรสงคราม" เฉพาะที่ย้อนหลังไปที่ใช้บังคับลงโทษทางอาญาย้อนหลังนั้น ใช้บังคับไม่ได้

กลางปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต

ปี พ.ศ. 2489 นั่นเอง เราได้รัฐธรรมนูญในช่วงก่อนที่ในหลวงอานันทมหิดลจะเสด็จสวรรคตในช่วงเดือนพฤษภาคม เราได้รัฐธรรมนูญที่ดีที่สุดฉบับหนึ่ง แล้วก็เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยวิถีทางในระบอบประชาธิปไตยด้วยนะ ก็คือว่าได้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเนื่องจากว่ารัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2475 นั้นได้ใช้มานาน ก็มีการบรรจุอุดมการณ์ประชาธิปไตยเอาไว้หลายเรื่อง

รัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. 2489 มีอายุประมาณปีเศษๆ ปี พ.ศ. 2490 ในปลายปีเกิดการทำรัฐประหาร และหลังจากนั้นประเทศไทยก็เข้าสู่ "วังวน" ของการทำรัฐประหารมาโดยตลอด

ปี พ.ศ. 2517 เราได้รัฐธรรมนูญที่เป็นผลพวงของการต่อสู้ในปี พ.ศ. 2516 ซึ่งก็ถือเป็นรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุดอีกฉบับหนึ่ง รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีอายุประมาณ 2 ปี ถูกฉีกไปในปี พ.ศ. 2519

ปี พ.ศ. 2540 เราได้รัฐธรรมนูญที่แม้จะมีปัญหาในเชิงโครงสร้างอยู่บ้าง จริงๆ ก็หลายประการอยู่ แต่ก็เป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมค่อนข้างมาก รัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้บังคับอยู่นานพอสมควร อย่างน้อยก็นานกว่าฉบับของปี พ.ศ. 2489 และ พ.ศ. 2517 แต่ก็ถูกฉีกทิ้งไปในปีนี้

ปีหน้าคือปี พ.ศ. 2550 จะเป็นปีที่ครบรอบ 60 ปีอีกเหมือนกันของการทำรัฐประหารในปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นจุดตัดหรือจุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศไทย เป็นปีที่เราจะทำรัฐธรรมนูญกันอย่างเต็มรูป เป็นปีที่เรายังคาดหมายไม่ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น

แต่ถ้าเกิดจะดูเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อดีต มันก็อาจจะเป็นเครื่องช่วยบอกอนาคตได้พอสมควร อดีตอันใกล้ ยิ่งอาจจะบอกอนาคตอันใกล้ได้มาก

ผมพยายามประมวลดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2549 ทั้งปีแล้วก็พยายามดูข้ออภิปรายถกเถียงกันที่จะนำไปสู่การทำรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 ถ้าทำสำเร็จก็จะเป็น

รัฐธรรมนูญที่มีปัญหา ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ผมคิดว่าอาจจะเกิดขึ้นจากเหตุผลสำคัญอยู่สัก 2-3 ประการ

ผมคิดว่าเรามีความเชื่อบางอย่าง แล้วผมอยากจะลองเสนอดู ซึ่งอันนี้อาจจะเป็นประเด็นที่เราอาจจะถกเถียงกันได้ ความเชื่อที่ผมคิดว่าเป็นสิ่งลวงเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการจัดทำรัฐธรรมนูญ

ความเชื่ออันแรกซึ่งวันนี้ปรากฏอยู่ชัดเจน ปรากฏตามคำให้สัมภาษณ์ของบุคคลที่มีชื่อเสียงมากๆ ในสังคม เป็นชนชั้นนำของสังคมไทย คือความเชื่อที่ว่าความล้มเหลวของรัฐธรรมนูญไทยนั้นเป็นเพราะว่า "ลอก" จากต่างประเทศ ไม่มี "ความเป็นไทย" เพราะฉะนั้น เมื่อจะเกิดการทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็คือที่เป็นรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 นั้น รัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะต้องถูกออกแบบให้มีความเป็นไทย

ไม่มีการอธิบายชัดเจนว่า "ความเป็นไทย" นั้นหมายความว่าอย่างไร แต่ว่าความเชื่ออันนี้ดูเหมือนว่าเราจะยอมรับกันโดยดุษฎีแล้ว ผมคิดว่าเราน่าจะมีการตรวจสอบความคิดและความเชื่ออันนี้ว่ามันจริงหรือไม่เพียงใด

ความจริง เราต้องรับนะครับว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นก็เป็นการรับเอาระบบ หรือวิธีคิดของตะวันตกเข้ามานั่นแหละ สถาบันทางการเมืองต่างๆ เราก็ลอกเลียนแบบความคิดของทางตะวันตก อันนี้เราคงปฏิเสธไม่ได้ แต่การบอกว่าความล้มเหลวของรัฐธรรมนูญไทย หรือการเมืองการปกครองของไทยนั้นเป็นเพราะ "การลอก" จากต่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึง "ความเป็นไทย" นั้น ผมคิดว่าทฤษฎีนี้อาจจะมีปัญหา

เราอาจจะยังไม่ได้อธิบายว่า การลอกเลียนรัฐธรรมนูญต่างประเทศคืออะไร

ในความเข้าใจของผมเองนั้น ผมคิดว่าทุกอย่างทุกฉบับที่เรามีการลอกเลียนมานั้นได้มีการดัดแปลงให้เป็นไทยแล้วเกือบจะทั้งสิ้น มากบ้างน้อยบ้างในแต่ละกรณี การดัดแปลงรัฐธรรมนูญของต่างประเทศให้เป็นแบบไทยในบางเรื่องนั้น ถ้าเกิดดูในทางวิชาการแล้ว หลายเรื่องไม่สามารถอธิบายให้เหตุผลได้ แต่ปรากฏชัดเจนอย่างมากเลย ในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ซึ่งต้องถูกฉีกทิ้งไป

ผมอยากจะยกตัวอย่างสัก 2-3 ตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงกลไกของรัฐธรรมนูญที่มีปัญหา และผมเชื่อว่าไม่ว่าจะมีการทำรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน (2549) หรือไม่ เสียงเรียกร้องให้มีการปรับเปลี่ยนกลไกรัฐธรรมนูญนั้นมันดังและมันจะต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างแน่นอน

ปี พ.ศ. 2550 ไม่ว่าจะมีการทำรัฐประหารหรือไม่ จะเป็นปีที่เราพูดเรื่องการเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขรัฐธรรมนูญกัน แต่บริบทมันต่างกัน

ถ้ารัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ยังอยู่ก็จะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเป็นไปในระบบ แต่วันนี้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ไม่อยู่แล้ว การปรับเปลี่ยนโครงสร้างนั้นเกิดขึ้นจากอำนาจนอกระบบ แล้วก็ย้อนกลับไปสู่วงจรเดิมๆ ที่เราผ่านมาจนนับครั้งไม่ถ้วนในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย

ผมยกตัวอย่างว่า รัฐธรรมนูญที่เราบอกว่าเอามาจากต่างประเทศนั้น แท้ที่จริงแล้วถูกทำให้เป็นไทยไปอยู่หลายประการ เช่นการสร้างองค์กรอิสระในระดับรัฐธรรมนูญจำนวนมาก ซึ่งไม่มีประเทศที่ไหนในโลกนี้ที่มีองค์กรอิสระในระดับรัฐธรรมนูญมากแบบเดียวกับประเทศไทย

การมีองค์กรอิสระในระดับรัฐธรรมนูญมากนั้นสร้างความเทอะทะและอุ้ยอ้ายกับการใช้รัฐธรรมนูญ และก่อให้เกิดเป็นวิกฤตในทางรัฐธรรมนูญค่อนข้างง่าย เมื่อสร้างองค์กรอิสระขึ้นก็เกิดการสร้างอาณาจักร เพราะว่านิสัยของคนไทยนั้นเป็นคนที่ชอบสร้างอาณาจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงของอำนาจ ในทุกๆ หน่วยเกิดการขัดกันซึ่งอำนาจหน้าที่ ซึ่งเห็นได้ว่าจะมีตลอด มีปัญหาการตีความกฎหมายรายวัน

ที่ผมกังวลก็คือว่า เมื่อสร้างขึ้นมาแล้ว ถ้าท่านจะยุบหรือท่านจะปรับหรือท่านจะเปลี่ยน นี่แหละทำยาก

ผมคาดหมายว่ารัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 นั้น องค์กรอิสระในรัฐธรรมนูญที่เรามีอยู่แล้วนั้นยังจะมีอยู่อย่างครบถ้วนและอาจจะมีมากขึ้น ผมหวังว่าความคาดหมายของผมจะผิด แต่ถ้าเกิดว่าความคาดหมายของผมถูก แปลว่าปัญหาซึ่งรัฐธรรมนูญที่เราบอกว่ามาจากต่างประเทศนั้น อันที่จริงมันเป็นแบบไทย องค์กรที่เรามีอยู่นั้นน้อยประเทศมากที่จะสร้างขึ้นเป็นองค์กรในระดับรัฐธรรมนูญ

ผมรวมถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติด้วยนะ ที่ในเกือบทุกประเทศในโลกนี้เป็นองค์กรในทางกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติในทางกฎหมายปกครอง

อันที่สองที่ผมว่านี่เป็นแบบไทย และนี่คือการแก้ปัญหาแบบของไทย ก็คือความเข้าใจว่าองค์กรตามรัฐธรรมนูญบางองค์กรนั้นจะต้องใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดและตรวจสอบไม่ได้ อย่างเช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผมจำได้ว่าตอนที่ผมกลับมาจากต่างประเทศใหม่ๆ เมื่อหลายปีก่อน ตอนที่ กกต. (คณะกรรมการการเลือกตั้ง) เป็น กกต. ชุดแรกที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงจากสังคมนั้น

ผมเคยบอกว่าระบบของ กกต. ที่ให้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดนั้น สักวันหนึ่งจะเกิดเป็นปัญหาขึ้น เพราะเราไว้วางใจกับตัวบุคคลซึ่งใช้อำนาจมากเกินไป ไม่ได้สร้างระบบที่มันมีการดุลและการคานอำนาจกันอย่างสมดุล

ศาลรัฐธรรมนูญเอง ในช่วงแรกก็ไม่ยอมตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่บทศาลรัฐธรรมนูญจะตรวจสอบการใช้อำนาจของกรรมการการเลือกตั้ง อย่างเช่นการเลือกตั้งที่เป็นโมฆะเมื่อวันที่ 2 เมษายน ศาลรัฐธรรมนูญก็เข้าไปตรวจสอบเลยนะ โดยที่ไม่ได้มีการให้เหตุผลเลยว่าสิ่งที่ศาลเคยตัดสินมาแล้วก่อนหน้านี้... แล้ววันนี้ตัดสินเปลี่ยนไปจากเดิมนั้นมีเหตุผลอย่างไรจึงเปลี่ยนแปลงไป ทำไมจึงกลับสิ่งที่ตนเองเคยวินิจฉัยเอาไว้ นี่คือการตรวจสอบไม่ได้ของการทำหน้าที่ของศาล

การกำหนดกลไกบางเรื่องในรัฐธรรมนูญนั้นอธิบายไม่ได้ เช่นการกำหนดให้การในศาลรัฐธรรมนูญนั้นต้องผ่านประธานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งแม้ในประเทศที่มีกลไกแบบเดียวกับของเรานั้นก็ไม่ได้สร้างกลไกแบบนี้ขึ้น

เราจะบอกได้อย่างไรว่าเราเอามาจากต่างประเทศ นี่เป็นการปรับให้เป็นไทยต่างหากของกลไกตามรัฐธรรมนูญ

เราว่างเว้นการมีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไปเป็นปี โดยที่รัฐธรรมนูญไม่มีกลไกที่จะมาทำหน้าที่แทน ป.ป.ช. ได้เลย ไม่ได้มีการวางระบบขึ้นมาเลยว่า ถ้าเกิด ป.ป.ช. เกิดพ้นจากตำแหน่งไปหมดแล้ว ใครจะทำหน้าที่แทน นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้นจากกลไกรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น

แต่กลไกเหล่านี้ที่เป็นปัญหานั้น ผมขออภัยนะที่ผมจะต้องบอก

ท่านว่า เป็นกลไกแบบไทยทั้งสิ้น (เสียงปรบมือ)

ผมคิดว่าข้างหน้าถ้าเราจะทำรัฐธรรมนูญ อย่างน้อยโดยยังไม่ต้องพูดถึงประชาธิปไตย อย่างน้อยก็พูดในเชิงของโครงสร้างและกลไกนี่นะ ผมว่าเราต้องข้ามพ้นมายาคติแบบนี้เสียก่อน

เราต้องดูเสียก่อนว่าตกลงแล้วในรัฐธรรมนูญต่างประเทศนั้นเป็นอย่างไรกันแน่ ที่เราเอามานั้น เราเอามาแต่เพียงเปลือกเท่านั้น? หรือว่าเราเอาแก่นมา? เราได้มีความเข้าใจในองค์กรแบบนั้นมากน้อยแค่ไหน? แล้วมันเหมาะสมกับสภาพของระบบกฎหมายของเราอย่างไร? แล้วถ้าเกิดจะปรับเปลี่ยนนั้นต้องคิดให้ตลอดสายนะ ว่าถ้าปรับไปแล้วจะไม่เกิดเป็นปัญหาขึ้นในแง่ของการใช้กลไกของรัฐธรรมนูญ

อันที่สองที่ผมคิดว่ามันเป็นความเชื่อในสิ่งลวง และอาจจะเป็นปัญหาอย่างยิ่งในการทำรัฐธรรมนูญในปีหน้า ผมคิดว่าวันนี้นั้นเกิดความไม่เชื่อมั่นในการพัฒนาตามวิถีทางในระบอบประชาธิปไตย อันนี้คือปัญหาใหญ่นะ

แน่นอน กลุ่มบุคคลที่อาจจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในเรื่องของความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่ารัฐบาลของคุณทักษิณนั้นเป็นสาเหตุสำคัญ การทำรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายนนั้นจึงแทบจะไม่มีคนที่ออกมาคัดค้าน อันนี้รวมทั้งชนชั้นนำในสังคมไทยจำนวนมากก็เห็นดีเห็นงามไปด้วยกับการทำรัฐประหาร

แต่ผมว่าปัญหามันลึกลงไปกว่านั้น ปัญหาคือว่าถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วเราจะพัฒนาระบอบประชาธิปไตยต่อไปได้อย่างไร นี่คือปัญหาใหญ่ที่จะเกิดขึ้นในการทำรัฐธรรมนูญในปีหน้า

ผมค่อนข้างเห็นพ้องกับอาจารย์รังสรรค์ในประเด็นนี้ว่า รัฐธรรมนูญที่จะถูกจัดทำขึ้นในปีหน้านั้นจะหวนกลับไปเป็นระบอบอมาตยาธิปไตย เพราะว่าความเชื่อในวิถีทางในระบอบประชาธิปไตยนั้น อาจจะจบลงไปพร้อมๆ กับการยอมรับการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน (2549)

ประเด็นสำคัญที่ผมอยากจะเน้นก็คือว่า รัฐธรรมนูญที่จะทำขึ้นในปีหน้า ผมยังเชื่อว่าจะใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 เป็นฐาน ผมไม่เชื่อว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญชุดใหม่จะทำรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่หมดเลย อย่างน้อย

หน้าตาของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 หลักๆ ยังจะเอามาจากรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 อย่างน้อยก็เพื่อสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นมากที่สุดสำหรับการทำรัฐธรรมนูญนะ แต่ว่ามันจะไม่เหมือนกับปี พ.ศ. 2540

ถามว่าทำไมล่ะ? ผมคิดว่าอาจจะมีประเด็นที่เราต้องลองวิเคราะห์กันในเชิงของตัวเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ จริงๆ แล้วรัฐธรรมนูญนั้นจะมีเนื้อหาหลักๆ อยู่ 2 ส่วน

อันหนึ่งก็คือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎร บทบัญญัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ผมอยากจะฟันธงได้เลยนะครับว่า รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 นั้น เฉพาะบทบัญญัติในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น หน้าตาจะไม่ต่างไปจากรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 และนี่คือการสร้างฐานความชอบธรรมให้ เพราะต้องลอกเอาบทบัญญัติการประกันสิทธิและเสรีภาพปี พ.ศ. 2540 นั้นเอามาใส่ในปี พ.ศ. 2550

แต่ว่าความจริงนั้น เรายังไม่มีการประเมินกันว่าสิทธิและเสรีภาพที่อยู่ในปี พ.ศ. 2540 นั้นจะปรากฏเป็นจริงในทางปฏิบัติได้มากน้อยแค่ไหน ปัญหาของการมีรัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้มีแต่เพียงตัวหนังสือ แต่นั่นคือการบังคับใช้ตัวรัฐธรรมนูญให้มันเกิดผลในทางความเป็นจริง

ซึ่งอันนี้ผ่านมา 9 ปี ผมคิดว่าบทบัญญัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพก็ยังเป็นบทบัญญัติที่การบังคับใช้นั้นยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

เพราะฉะนั้นบทบัญญัติในส่วนนี้จะถูกยกมาในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 แน่ๆ ส่วนแรกอันนี้ไม่มีปัญหานะ ลอกมา

ปัญหาใหญ่นั้นมันจะเกิดในส่วนที่สอง รัฐธรรมนูญในส่วนที่สองคือรัฐธรรมนูญที่กำหนดองค์กรของรัฐและการใช้อำนาจรัฐ ตลอดจนการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ

ในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 นั้น ผมคิดว่าในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ซึ่งรับมาจากรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2534 แต่รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2534 ได้มีการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์เอาไว้ 2 ประการใหญ่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และไม่เคยมีการทำในลักษณะ

ดังกล่าวมาก่อน

ปี พ.ศ. 2534 นั้น เราให้การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์เป็นพระราชอำนาจโดยเฉพาะของพระมหากษัตริย์ก่อนหน้านั้นในรัฐธรรมนูญทุกฉบับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์นั้นเป็นอำนาจของรัฐสภา ซึ่งจะทำโดยวิธีการเช่นเดียวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ปัญหาอันหนึ่งที่ตกค้างในระบบกฎหมายก็คือว่า ในระบบกฎหมายนั้น เราถือว่าพระมหากษัตริย์นั้นไม่ทรงทำอะไรผิดตามหลัก **The king can do no wrong**

เหตุที่พระองค์ไม่ทรงทำอะไรผิด เนื่องจากว่าการกระทำขององค์พระมหากษัตริย์นั้นจะต้องมีคนลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และพระองค์จะไม่ริเริ่มกระทำการนั้นเอง มีคนเสนอขึ้นไปแล้วก็ลงนามรับสนอง มีการลงพระปรมาภิไธย และเมื่อพระองค์มีการลงพระปรมาภิไธยแล้ว ความรับผิดชอบทั้งหลายทั้งปวงจะไปตกอยู่กับผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เราต้องการให้สถาบันพระมหากษัตริย์นั้นมีแต่คนรัก ไม่มีคนชัง ก็ให้อยู่เหนือพ้นไปในทางการเมือง

ในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2534 ให้พระราชอำนาจแก่พระมหากษัตริย์โดยตรงในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาล ในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ก็มีการรับเอารัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2534 มา ไม่มีการอภิปรายในประเด็นนี้ และผมเชื่อว่าประเด็นนี้จะถูกรับต่อไปในรัฐธรรมนูญปีหน้า

ประเด็นที่สองก็คือเรื่องของการสืบราชสันตติวงศ์หรือการเสด็จขึ้นครองราชสมบัติของพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่

ปี พ.ศ. 2534 มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ หลักการเปลี่ยนไปจากเดิมก็คือว่าการขึ้นสืบราชสมบัตินั้น เดิมทีต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ในปี พ.ศ. 2534 รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2534 บัญญัติเอาไว้ว่า การสืบราชสมบัตินั้นให้เป็นไปโดยอัตโนมัติ หมายถึงว่าให้องค์รัชทายาทเสด็จขึ้นสืบราชสมบัติโดยให้รัฐสภารับทราบ ไม่ใช่ให้ความเห็นชอบ กฎเกณฑ์ในส่วนนี้จะถูกส่งทอดต่อไปในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550

อันที่สองก็คือ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับคณะองคมนตรี กฎเกณฑ์ส่วนนี้

ผมก็เชื่อว่าจะไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าในช่วงระยะเวลาหลังนี้มีการพูดถึงบทบาทขององคมนตรีอย่างมากในระบอบประชาธิปไตย ว่าบทบาทขององคมนตรีของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะมีมากน้อยเพียงใด กฎเกณฑ์ในส่วนนี้ก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง

กฎเกณฑ์ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงก็คือเรื่องราวของสถาบันทางการเมืองและองค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. 2550 นั้นคาดหมายได้ว่า จะทำให้ความสำคัญหรืออำนาจในทางการเมืองของฝ่ายการเมืองนั้นลดน้อยลงโดยการถูกคุมเข้มมากยิ่งขึ้น โดยองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรในทางการเมือง จะมีปัญหาถกเถียงกันอย่างมากในเรื่องของระบบการเลือกตั้ง **Party List** จะมีอยู่หรือไม่ ผมคิดว่าจะเป็นปัญหาใหญ่ที่จะพูดกันในคราวหน้า

เพราะว่าอันหนึ่งก็คือว่าระบบ **Party List** นั้นถึงแม้จะมีเพียง 100 ที่นั่งก็อาจจะส่งผลให้เกิดการกล่าวอ้างได้ว่า ผู้ที่ได้คะแนนจาก **Party List** ได้คะแนนจากทั้งประเทศกี่คะแนนเสียง เช่น 15 ล้านเสียงหรือ 16 ล้านเสียง

เป็นไปได้เหมือนกันว่า ผู้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นอาจจะเห็นว่าการเลือกตั้งในระบบเดิมที่ทำอยู่ในปี พ.ศ. 2521 ในปี พ.ศ. 2534 นั้นดีกว่า

เพราะฉะนั้นเรื่องของการมี **Party List** หรือไม่นั้นอาจจะเป็นประเด็นปัญหาอันหนึ่งที่จะมีการพูดกันในปีหน้า รวมทั้งระบบการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียวนั้น ซึ่งพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งในระบบเขตสูงมาก ก็จะมีการพูดกันว่า จากการเลือกตั้งนั้นจะกลับไปใช้ระบบที่ใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แล้วเป็นห่วงหรือไม่

ประเด็นที่สองคือเรื่องราวของวุฒิสภา ผมคิดว่าวุฒิสภาในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 นั้นน่าจะไม่ได้มาจากการเลือกตั้งอีก แต่รูปแบบของวุฒิสภาจะเป็นอย่างไรนั้นคงจะเป็นประเด็นที่ถกเถียงกัน ถ้ายังมีวุฒิสภาอยู่

ประเด็นที่สามก็คือการเพิ่มบทบาทเป็นอย่างมากขององค์กรตุลาการหรือของศาล คาดหมายได้ว่ารัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 จะคงองค์กรอิสระต่างๆ เอาไว้อย่างเดิม แต่การเข้าสู่ตำแหน่งขององค์กรอิสระนั้นคาดหมายได้ว่าองค์กรตุลาการจะมีอำนาจมากขึ้น ในแง่ของการที่จะเสนอ

ตัวบุคคลหรือมีบทบาทในการส่งบุคคลต่างๆ เข้าไปอยู่ในองค์กรเหล่านี้ นี่คือหน้าตาที่ผมคาดหมายที่จะเกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550

สรุปก็คือบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพนั้นอาจจะไม่เปลี่ยนมากนัก สถาบันพระมหากษัตริย์ องคมนตรีจะอยู่อย่างเดิม จะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรทางการเมืองอยู่หลายประเด็น วัตถุประสงค์อาจจะลดความเข้มแข็งของฝ่ายการเมืองลงหรือให้มีการตรวจสอบได้มากขึ้น

ทีนี้จะเกิดปัญหาอะไรขึ้น?

ปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการทำรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 ถ้าจะคาดหมายก็คือว่าการสร้างระบบการตรวจสอบฝ่ายการเมืองที่อาจจะมีมากขึ้นในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 นั้นจะนำไปสู่ปัญหาใหม่ ก็คือปัญหาการตรวจสอบผู้ตรวจสอบ หมายความว่าเมื่อมีการตรวจสอบในทางการเมืองแล้ว คนก็จะตั้งคำถามว่า แล้วใครจะตรวจสอบผู้ตรวจสอบ หรือผู้ตรวจสอบนั้น เมื่อสามารถตรวจสอบฝ่ายการเมืองได้จะต้องรับผิดชอบกับใครแล้วนี่คือโจทย์ใหญ่ที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจะต้องแก้ ถ้าหากจะเดินไปในทิศทางแบบนี้

ถ้าองค์กรตุลาการเข้ามามีบทบาทสูงในการวินิจฉัยเรื่องราวในทางการเมือง ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาก็คือการตั้งคำถามว่า การวินิจฉัยข้อพิพาทต่างๆ ในทางการเมืองนั้นจะมีการได้เสียในทางการเมือง? คำถามเหล่านี้จะเกิดขึ้นตามมา

แน่นอนจะต้องมีการพูดถึงการกลับมาของกลุ่มพลังข้าราชการหรือระบบอมาตยาธิปไตยขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะสะท้อนผ่านในเรื่องของชนชั้นนำในทางการเมือง นั่นคือภาพที่ผมคิดว่าอาจจะมองเห็นอยู่ในปี พ.ศ. 2550 และถ้าเกิดความไม่พอใจรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถึงระดับหนึ่ง ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็จะมีปัญหาตั้งแต่การลงประชามติ จะมีปัญหาเริ่มตั้งแต่การลงประชามติ ถ้าผ่านการลงประชามติไปได้? แล้วก็มีการบังคับใช้ไปได้?

ถ้าเป็นไปในลักษณะทิศทางแบบนี้ ผมเชื่อว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะมีผลบังคับใช้ได้ในระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เพราะว่าจะมีการถามถึงเรื่องการตรวจสอบผู้ตรวจสอบ หรือการถามความรับผิดชอบขององค์กรที่ตรวจสอบ

นั่นเอง ก็คือบรรดาองค์กรอิสระต่างๆ ว่าจะต้องรับผิดชอบกับใคร อย่างไร

อันนี้ก็คือการออกแบบรัฐธรรมนูญที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญอาจจะต้องระวังเอาไว้ให้มากในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 ถ้าไม่ระวังก็อาจจะกลายเป็นวิกฤตอันใหม่

แต่แน่นอนว่าความสำคัญของประชาชนในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 อาจจะถูกทอนลงในบางส่วน อาจจะมีการให้ความสำคัญในเชิงการริเริ่มมากขึ้น การเข้าชื่อเสนอกฎหมายอาจจะมีมากขึ้น รวมทั้งอาจจะมีการให้ประชาชนมีโอกาสเข้าชื่อในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ด้วย เพื่อจะลดทอนแรงกดดันในเรื่องอื่นๆ ลง เพื่อจะจูงใจให้คนนั้นไปออกเสียงประชามติให้ผ่านรัฐธรรมนูญฉบับนี้

ก่อนจะจบ ผมขอย้อนกลับไปยังเหตุการณ์วันที่ 19 กันยายน (2549) เพราะว่าเหตุการณ์ 19 กันยายนเป็นประเด็นที่ทำให้ผมต้องมานั่งอยู่บนนี้ และก็ต้องพูดเรื่องนี้ รวมทั้งทำให้ผมต้องออกแถลงการณ์ คัดค้านและประณามการทำรัฐประหารด้วย

ผมคิดว่าการทำรัฐประหารเที่ยวนี้มีปรากฏการณ์ใหม่ๆ เกิดขึ้นหลายประการ ปรากฏการณ์บางอย่างนั้น นี่เป็นปรากฏการณ์เทคนิคทางกฎหมาย ซึ่งถ้าไม่สังเกตก็จะไม่เห็น

ตัวอย่างที่ผมอยากจะยกก็คือว่า ทุกคราวที่ทำรัฐประหารนั้น การนิรโทษกรรมให้กับการทำรัฐประหารจะกระทำโดยการทำเป็นพระราชบัญญัติ แล้วงานแรกของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คือการออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมให้แก่คณะผู้ทำรัฐประหาร

รัฐประหารเมื่อ 19 กันยายนนั้นก่อให้เกิดรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2549 ขึ้น และเป็นครั้งแรกที่การนิรโทษกรรมให้กับผู้ที่ทำรัฐประหารนั้นทำลงไว้ในรัฐธรรมนูญ

เท่านั้นไม่พอ ที่หนักไปกว่านั้นก็คือว่าแรกเริ่มเดิมทีนั้นการประกาศหรือคำสั่งใดๆ ของคณะรัฐประหาร ถ้าจะมีการรับรองก็จะรับรองเพียงแค่ว่าประกาศหรือคำสั่งของคณะรัฐประหารนั้นชอบด้วยกฎหมาย รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2549 (ฉบับชั่วคราว) เป็นครั้งแรกอีกเหมือนกัน เท่าที่ผมสำรวจตรวจสอบได้ ที่รับรองให้การใช้อำนาจของคณะรัฐประหารนั้นชอบด้วย

กฎหมายและชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

นี่เป็นครั้งแรกเลย ซึ่งในทางกฎหมายมีความสำคัญเป็นอย่างมาก นั่นหมายถึงการปิดทางการตรวจสอบ การกระทำต่างๆ ทั้งหลายทั้งปวงของคณะรัฐประหาร ไม่แน่ใจด้วยว่าถ้ามีการสืบต่อไปในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี่น่ะ นั่นก็หมายความว่าการกระทำต่างๆ ก็จะไม่มีการตรวจสอบในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

ในทัศนะของผม นี่ก็คือจุดสูงสุดของเทคนิคในการเขียนกฎหมายเพื่อรับใช้การทำรัฐประหาร ซึ่งถึงจุดสูงสุดเมื่อวันที่ 19 กันยายน (2549) หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเมื่อได้มีการทำรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวเสร็จ เพราะก่อนหน้านี้เทคนิคในการเขียนกฎหมายเพื่อรองรับการกระทำรัฐประหารยังจำกัดอยู่เฉพาะของการรับรองให้ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

แต่รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2549 ได้พัฒนาเทคนิคในเชิงกลไกในทางนิติศาสตร์ถึงระดับสูงสุด ทำให้สิ่งซึ่งตายไปแล้วให้กลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาในอีกรูปลักษณ์หนึ่ง

ก็คือ ***ศาลรัฐธรรมนูญกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาในรูปของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พร้อมๆ กับการรับรองการกระทำของคณะรัฐประหารว่าการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จะไม่มีการเขียนกฎหมายในลักษณะเช่นใดที่บรรลุถึงจุดสูงสุดได้อีกแล้ว นี่ก็อาจจะเป็นแบบแผนของการเขียนรัฐธรรมนูญคราวหน้าต่อไป แต่สำหรับผมนี่คือสิ่งที่น่าเศร้าที่สุดสำหรับวิชานิติศาสตร์*** (เสียงปรบมือ)

ก็คงจบในส่วนที่เป็นการพูดถึงสภาพของเหตุการณ์ทางการเมืองที่จะเกิดขึ้นในข้างหน้า ผมคิดว่าผมใช้เวลา 20 นาทีตามที่ท่านพิธีกรได้บอกไว้

ขอบคุณมาก

ดร. พิภพ:

ขอบคุณท่านอาจารย์วรเจตน์ อาจารย์ทำให้เราเข้าใจเรื่องโครงสร้างของรัฐธรรมนูญ เห็นปัญหาแล้วก็ที่มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่จะเกิด

ขึ้นจากมายาคติในเรื่องของประชาธิปไตยแบบไทย เห็นภาพรางๆ ของโครงสร้างรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 แนวโน้มปัญหาและการนำไปใช้

อันดับต่อไป เราจะฟังจากขิงอ่อน และน่าจะเป็น "ขิงอ่อน" ที่สุดใน panel นี้นะ ว่าจะมีความคิดความอ่านสดใหม่อย่างไรบ้าง

เรียนเชิญอาจารย์กนกรัตน์

แลไปข้างหน้า ให้พ้นฝันร้าย

อ. กนกรัตน์ เลิศชูสกุล

นมัสการพระคุณเจ้า และสวัสดีท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ตอนที่อาจารย์ชาญวิทย์ชวนว่า อยากให้มาพูดเรื่องแลไปข้างหน้า ดิฉันคิดว่าคำถามแรกที่เข้ามาในสมองเลยคือ *"คิดว่าปัญหาที่เรากำลังเผชิญอยู่ คือเรากำลังแลไปข้างหน้า และข้างหน้านั้นเป็นของใคร"*

เพราะฉะนั้น หลังจากที่วิทยากรท่านอื่นๆ ได้ให้ภาพการแลไปข้างหน้า หลังการรัฐประหารผ่านมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรัฐธรรมนูญ เรื่องการเมือง รัฐสภา ในเรื่องของกฎหมายและเงื่อนไขทางการเมืองอื่นๆ ดิฉันคิดว่าจะปิดท้ายการเสวนาครั้งนี้ผ่านการนำเสนอมุมมองจากคำถามเล็กๆ แต่มีนัยสำคัญทางการเมืองมาก เพื่อชี้ชวนให้เกิดการถกเถียงในวงกว้าง และสะท้อนต่อข้อเสนอและการวิเคราะห์ของวิทยากรท่านอื่นๆ ที่ผ่านมา

ดิฉันจะตั้งคำถามเบื้องต้นว่า *"ข้างหน้าที่เรากำลังแลไปเป็นข้างหน้าของใคร คำถามนี้มันมีความสำคัญอย่างไร?"*

นั่นมีความสำคัญในเงื่อนไขที่ว่า ข้างหน้าที่กำลังมองไปนั้นผ่านการมองไปข้างหน้าของทิศทางที่สังคมพยายามที่จะให้สังคมไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งไม่สามารถเป็นไปได้จริง หรือสังคมกำลังมองแลไปข้างหน้า

ผ่านกระบวนการการสร้างขั้ว แบ่งขั้ว และเผชิญหน้าทางการเมือง ซึ่งทำให้เราต้องเข้าใจตั้งแต่ช่วงต้น ก่อนที่เรากำลังจะก้าวไปสู่เงื่อนไขทางการเมืองต่อไป

ดิฉัน *ขอแบ่งการพูดออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ:*

ส่วนแรก จะเป็นการพูดถึงปัญหาการมองไปข้างหน้าของสังคมไทย "หลังรัฐประหาร" คือปัญหาที่ผ่านมาในการมองไปข้างหน้า

ส่วนที่สอง คือการทำความเข้าใจความหลากหลายทางการเมือง "หลังรัฐประหาร" รวมทั้งจะได้พูดถึงก่อนรัฐประหารด้วย

ประเด็นสุดท้าย จะมองว่า เราจะก้าวไปข้างหน้าอย่างไรให้ "พ้นฝันร้าย" หลัง 19 กันยายน

ในส่วนแรกในเรื่องของปัญหาการมองไปข้างหน้าของการเมืองหลังรัฐประหารนั้น ดิฉันคิดว่าการพูดถึงอนาคตของรัฐประหาร เรากำลังถูกครอบภายใต้ตรรกะและเสียงของกลุ่มทางการเมืองที่สำคัญ 2 กลุ่มคือ

(1) กลุ่มชนชั้นนำที่ก่อนหน้านี้ขัดแย้งกับรัฐบาลทักษิณและก้าวเข้ามามีบทบาท

(2) กรอบคิดที่สองที่กำลังครอบโครงสร้างการเข้าใจเรื่องการรัฐประหารของสังคมไทย คือแนวทางการเมืองแบบพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

เนื่องจากกรอบคิดของทั้งสองกระบวนการทางการเมืองนี้ทำให้เรามองการเมืองในปัจจุบันว่าทิศทางการไปสู่อนาคตทางการเมืองไทย เราต้องไปแบบแรก นั่นคือเราจะต้องไปอย่างสมานฉันท์และชาตินิยม ซึ่งดิฉันมองว่าไม่เป็นจริงและอันตราย

ส่วนที่สอง คือการผลักดันการปฏิรูปทางการเมืองแบบชี้นำ โดยสายการเมืองสายอนุรักษนิยม

ส่วนที่สาม คือการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยขาดความเข้าใจความซับซ้อนของปัญหาเหล่านี้ซึ่งมีมาก่อนหน้ารัฐบาลทักษิณแล้ว

ซึ่งทั้งหมดนี้เราเห็นผ่านกระบวนการทางการเมืองและทิศทางหลังรัฐประหาร ไม่ว่าจะเป็นการชูประเด็นเรื่องสมานฉันท์ เรื่องความเป็นชาติความเป็นหนึ่งเดียว ในขณะเดียวกันก็กดทับความหลากหลายและเสียงอื้ออึงในสังคม

หรือแม้แต่การก้าวเข้ามามีบทบาททางการเมืองของนักการเมือง ไม่ว่าจะเป็น คมช. คณะรัฐบาล รวมทั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติด้วย ซึ่งวิทยากรท่านอื่นๆ ก็ได้พูดไปในรายละเอียดแล้ว ดิฉันคงจะไม่ลงไปในรายละเอียด

ในส่วนแรกที่ดิฉันจะพูดถึงนี้ได้ชี้ชวนให้เราเห็นว่า เราคงจะตั้งคำถามกันว่า วันนี้สังคมไทยถูกครอบโดยความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับอนาคตหลังรัฐประหารอย่างไร? เรากำลังถูกครอบโดยกรอบคิดแบบไหน? ซึ่งทำให้เราไม่สามารถจะเข้าใจความซับซ้อนอื่นๆ ในสังคมได้

ซึ่งส่วนที่สองที่ดิฉันจะพูดเป็นส่วนที่ดิฉันคิดว่า เราคงต้องกลับมาพิจารณาถึงความหลากหลายของการเมืองหลังรัฐประหาร ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เนื่องจากกระแสการลุกขึ้นต่อต้านรัฐบาลทักษิณ หรือแม้แต่กระแสที่ลุกขึ้นมาต่อต้านคณะรัฐประหาร 19 กันยายนนั้น

การที่สังคมไม่เข้าใจความซับซ้อนของกระแสเหล่านี้ทำให้เกิดการมองข้าม การปิดประตูความเข้าใจ กระแสทั้งหมดที่ลุกขึ้นมาพยายามมามีบทบาททางการเมือง กระแสต่างๆ ที่พยายามลุกขึ้นมาสะท้อนเสียงและความคิดเห็นที่แตกต่างกลับถูกผลักออกไป ให้ไปกลายเป็นกระแสที่ถูกมองว่าเป็น “กระแสคลื่นใต้น้ำ” กระแสเหล่านี้ถูกมองอย่างเหมารวม

เพราะฉะนั้นก่อนที่เราจะไปถึงอนาคต ดิฉันจะลองวิเคราะห์แบบหยาบๆ ให้เห็นว่ากระแสที่เกิดขึ้นในขณะนี้ เราจะเข้าใจคนที่มีเสียงคิดที่แตกต่างจากกระแสหลักได้อย่างไรบ้าง

ดิฉันจะลองแบ่งเป็น 2 กระแสหลัก เอาแบบหยาบๆ ซึ่งคงมีหลายคนที่ทักท้วง แล้วมองว่าจริงๆ แล้วเรายังเข้าใจกระแสที่คิดต่างเหล่านี้ได้อีกหลากหลายมากมาย

กระแสแรกที่ดิฉันคิดว่ามีความสำคัญมากคือ “กระแสเอาทักษิณ” หรือกระแสที่ถูกมองโดยรัฐบาลว่ายังมองรัฐบาลทักษิณในแง่ดี และมองการรัฐประหารในครั้งนี้ว่าเป็นปัญหาทางการเมือง

เพราะที่ผ่านมาการอธิบายการเติบโตของกระแสเหล่านี้ถูกผลักให้มองกระแสเหล่านี้ผ่านกรอบการเมืองแบบ **money politics** หรือการมองกระแสการเคลื่อนเหล่านี้ว่า... มองผ่านกรอบว่าสิ่งที่ยึดโยงกระแสเหล่านี้ว่าคือกระบวนการการซื้อเสียงเหมือนกับการเมืองทั่วๆ ไป ยังมองการยึดโยงกระแสคลื่นใต้น้ำ กระแสที่ลุกขึ้นมาสนับสนุนทักษิณ ผ่านการเชื่อมโยงกับการเมืองแบบผลประโยชน์เฉพาะหน้า ซึ่งมองข้ามความจริงหลัก 2 ประการ

ประการแรกคือ ความสัมพันธ์ที่แท้จริงของพวกเขา ของกลุ่มกระแสเหล่านี้กับ "รัฐบาลไทยรักไทย"

อย่างที่ท่านอาจารย์เสน่ห์ได้พูดไปแล้วในช่วงต้นว่า จริงๆ แล้วนี่มันก้าวผ่านหรือจริงๆ แล้วมีความซับซ้อนและมีความเชื่อมโยงกับ "รัฐบาลไทยรักไทย" และ "นโยบายประชานิยม" มากไปกว่าเพียงแค่การพูดถึงการใช้เงินซื้อเสียง

หรือการพูดถึงผลประโยชน์เฉพาะหน้าที่เกาะเกี่ยวคนเหล่านี้กับการเมืองกับการสนับสนุนรัฐบาลทักษิณ และการที่ยังมีสายสัมพันธ์อันดีและพร้อมที่จะสนับสนุนรัฐบาลทักษิณในการกลับมา หรือยังเชื่อว่านโยบายแบบประชานิยมนี่เป็นนโยบายที่ได้ผล

เนื่องจากมันเป็นภาพสะท้อนปัญหาของสังคมไทยที่มันหมักหมมอยู่มานาน เพราะถ้าเราลองปิดตาข้างหนึ่ง ถ้าเรามองไม่เห็นปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาภาวะผู้นำ และปัญหามากมาย ที่เป็นผลที่ตามมาของรัฐบาลทักษิณนี้ เราต้องยอมรับว่าอย่างที่หลายท่านก็พูดไปแล้วว่า นโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณไปสะกิดแผลของสังคมไทย ไปสะกิดแผลของคนที่อยู่ในระดับล่างที่ถูกมองข้ามโดยรัฐบาลชุดก่อนๆ หน้านี้มา

เพราะฉะนั้นบทบาทของคนเหล่านี้ที่ลุกขึ้นมา เราคงปฏิเสธไม่ได้ถึงความเชื่อมโยงของเขากับฐานคิดเรื่อง "นโยบายประชานิยม" ฐานคิดที่ไปไกลกว่าการมองผลประโยชน์ของเขาเชื่อมโยงกับผลประโยชน์เฉพาะหน้าที่ได้กับ "ไทยรักไทย"

เพราะที่ผ่านมา กลุ่มที่ลุกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์ กระแสที่ลุกขึ้นมาไม่ว่าจะเป็น "คาราวานคนจน" หรืออื่นๆ โดยเฉพาะกระแสที่เติบโตมาจาก

การทำ **campaign** ทางการเมืองของ "พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย" มองกลุ่มเหล่านี้ว่าถูกครอบทางความคิดด้วยกระแสเงินของรัฐบาลทักษิณด้วย "นโยบายประชานิยม" ที่มอมเมากลุ่มคนเหล่านี้

แต่ปัญหาคือการมองกลุ่มคนเหล่านี้ผ่านกรอบทางการเมืองในลักษณะอย่างนี้เป็นการมองว่าตัวเรา "ก้าวหน้า" กว่า หรือหมายถึง "กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย" หรือกระแสที่คัดค้านทักษิณที่มองกลุ่มคนเหล่านี้ มองจากฐานคิดว่าตัวเองมีความก้าวหน้ากว่าและรู้เท่าทันการเมืองภายใต้ระบอบทักษิณ ในขณะที่กลุ่มที่สนับสนุนทักษิณคือกลุ่ม "คนรากหญ้า" กลุ่มคนยากจนที่เห็นแก่ตัว ไม่รู้เท่าทันทักษิณ แล้วก็รับเงินมาประท้วง

ซึ่งดิฉันเห็นว่านี่เป็นความสำคัญประการแรกที่เราจะต้องเข้าใจว่าการยึดโยงเกาะเกี่ยวกับคนที่ยังให้การสนับสนุนและเห็นด้วยกับ "นโยบายประชานิยม" มันได้ก้าวพ้นแล้ว มันมีความยึดโยงผูกพันกับนโยบายในฐานะกรอบคิดและความเข้าใจทางสังคม มากไปกว่าการพูดถึงการเมืองแบบเรื่องการสูญเสีย

ส่วนประการที่สองที่สำคัญในการเข้าใจสายสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลุ่มที่สนับสนุน "ไทยรักไทย" ไปไกลกว่าตัวคุณทักษิณเท่านั้น เพราะที่ผ่านมา เวลาเราเข้าใจการเมืองภายใต้ "ระบอบทักษิณ" เรามักมองการยึดโยงกลุ่มที่สนับสนุนทักษิณกับตัวคุณทักษิณเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น การเมืองภายใต้ระบอบทักษิณ เราต้องให้ความสำคัญกับฐานทางการเมืองของนักการเมืองอื่นๆ ซึ่งเป็นนักการเมืองที่คร่ำหวอดในเวทีทางการเมืองมาก่อนรัฐบาลทักษิณ

ก่อนหน้านี้คือคุณจาตุรนต์ (กลับไปแล้ว) เมื่อสักสัปดาห์ที่แล้ว ดิฉันไปที่ผาจิก จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ของไทยรักไทยเดิม ไปดูงานคืออย่างที่บอกแล้วว่ากำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่องอดีต "ฝ่ายซ้ายกับการเมืองปัจจุบัน" ก็ลงไปในพื้นที่ ได้เห็นภาพที่น่าสนใจมากว่า อย่างตัวคุณจาตุรนต์เองหลังจากที่ออกจากป่าแล้ว คุณจาตุรนต์ก็เข้าไปในพื้นที่นั้นนับตั้งแต่ 2 ปีแรกที่เป็นนักการเมือง

โครงการต่างๆ ที่ลงไปสนับสนุนในพื้นที่นั้น ไม่ว่าจะเป็นโครงการ

การสร้างถนน กระแสไฟฟ้าพลังน้ำ โครงการเหล่านี้มันยึดโยงตัว อย่างตัวคุณจาตุรนต์กับพื้นที่ที่ไม่เคยได้รับความสนใจจากรัฐบาลชุดไหนเลยมาเป็นระยะเวลายาวนาน

เพราะฉะนั้นดิฉันคิดว่าความเข้าใจ การยึดโยงของมวลชน ภายใต้ที่เรามองว่าเป็นมวลชนที่สนับสนุนไทยรักไทยนั้น ดิฉันคิดว่าต้องมองไปให้ไกลกว่าการยึดโยงตัวคุณทักษิณเท่านั้น

และการลงหรือการหมดอำนาจของคุณทักษิณนั้นไม่ได้หมายความว่ากระแสคนที่สนับสนุนนโยบายไทยรักไทยหรือคนที่ยังผูกพันอยู่กับนักการเมืองที่อยู่ในไทยรักไทยจะขาดสะบั้นหรือหมดลงไปเพียงเพราะ source ซึ่งหมายถึงเงินของคุณทักษิณ ไม่ได้เข้ามาในระบบอีก

ดิฉันอยากจะให้เข้าใจกลุ่มคนที่เป็นฐานมวลชนเหล่านี้ ความยึดโยงระหว่างเขากับตัวนักการเมืองในระบบมันยังมีอยู่และยังมีความ loyalty หรือยังมีความจงรักภักดีต่อตัวนักการเมืองอย่างสูงมาก

เพราะฉะนั้นดิฉันคิดว่าในส่วนแรกที่เป็นกระแสของคนที่ยังสนับสนุนคุณทักษิณอยู่ เราต้องมองเขาอย่างเข้าใจโดยไม่ผลักให้เขาไปอยู่ในมุมพื้นที่ที่ถูกมองว่าเป็นคนโง่ เป็นคนที่รับเงินถึงมาสนับสนุนรัฐบาลทักษิณเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจพวกเขาถึงความยึดโยงตัวเขากับนโยบายภายใต้รัฐบาลไทยรักไทยด้วย ซึ่งถ้าเรามองไม่เห็นความสำคัญเหล่านี้ ดิฉันคิดว่าเราจะไม่เข้าใจว่าอนาคตที่จะเป็นไปของคนซึ่งเป็นฐานมวลชนส่วนใหญ่ของไทยรักไทยในอดีต เราจะพาเขาไปอย่างไรในอนาคตทางการเมือง

ส่วนกระแสที่สองที่ดิฉันคิดว่ามีความสำคัญไม่แพ้กัน คือกระแสที่ถ้าใครได้เห็นการรณรงค์ของเยาวชนคนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน แล้วก็มีนักวิชาการหลายๆ คนเข้าไปสนับสนุนด้วย คือกลุ่มที่เรียกว่า Two NOs คือ "ไม่เอาทั้งทักษิณ และไม่เอาการรัฐประหาร" ครั้งนี้

ซึ่งดิฉันคิดว่ากระแสนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นกระแสรองในสังคม แต่ต้องถือว่าเป็นกระแสที่มีความสำคัญมาก เพราะเราปฏิเสธไม่ได้ว่ากระแสความขัดแย้งภายใต้การขับเคลื่อนการต่อต้านรัฐบาลทักษิณมีมาตลอด

ภายใต้การเติบโตของกระแส "ไม่เอาไทยรักไทย" กระแสค้านทักษิณ กระแสต้านทักษิณไม่ได้เกิดขึ้นภายใต้ลักษณะก้อนเดียว ไม่ได้มีลักษณะ

เหมือนกันทั้งหมด มันมี debate มีข้อถกเถียง มีความขัดแย้งร่วมกันมาโดยตลอด

เพราะฉะนั้น ดิฉันคิดว่าถ้าเรามองให้เข้าใจว่านับตั้งแต่การเติบโตของพันธมิตรและการชูประเด็นมาตรา 7 การให้ความสำคัญกับการดึงทหารและองคมนตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการผลักทางการเมืองเพื่อกดดันรัฐบาลทักษิณนั้น ดิฉันคิดว่าเราเริ่มเห็นเสียงที่แตกต่าง และเสียงที่หลากหลายของกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยกับการชูมาตรา 7 กลุ่มคนที่ไม่สนับสนุนในการที่จะให้ทหารเข้ามาแทรกแซงตั้งแต่ช่วงแรก

เพราะฉะนั้น การเติบโตของกระแสที่ไม่เอารัฐประหารนั้น ดิฉันอยากจะให้สังคมไทยเข้าใจว่าไม่ใช่สิ่งที่เพิ่งเริ่มต้นและมันไม่ใช่กระแสที่ลุกขึ้นมาต้านรัฐบาลและสนับสนุนคุณทักษิณ ซึ่งกลุ่มนี้ดิฉันคิดว่ามีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แล้วก็มีกลุ่มเยาวชนเข้าไปสนับสนุน ซึ่งดิฉันคิดว่าอยากให้เรามองคนรุ่นใหม่ อยากให้มองนักวิชาการสายต่างๆ หรือว่ากลุ่มคนที่สนับสนุนแนวทางนี้อย่างเข้าใจเขาด้วยว่าเขาไม่ได้ลุกขึ้นมาเพื่อที่จะลดทอนพลังการต่อต้านไทยรักไทยอย่างที่หลายๆ คนใช้กรอบคิดอย่างนี้ในการอธิบายเสียงเหล่านี้ แล้วผลักให้กระแสรองเหล่านี้ไม่มีพื้นที่ยืนในสังคม

เพราะฉะนั้น ดิฉันคิดว่าจากการพยายามมองหรือว่าวิเคราะห์ให้เห็นถึงสายและความหลากหลายของกลุ่มต่างๆ ซึ่งดิฉันคิดว่ายังมีอีกหลายกลุ่ม ทั้งที่มีพลังจริงๆ และไม่มีพลังในการขับเคลื่อนเพื่อคัดค้านต่อต้านการรัฐประหาร

ดิฉันคิดว่าถ้าเราเข้าใจความซับซ้อนเหล่านี้ การมองไปในอนาคตจะเป็นจริงและจะเกิดขึ้นได้จริง

หลังจากที่อาจารย์ชาญวิทย์ชวนว่าให้มาพูดงานนี้ ดิฉันก็โทร.ไปคุยกับเพื่อนที่อยู่สภาความมั่นคงฯ ที่ยังเป็นรุ่นราวคราวเดียวกันก็คือยังเด็กๆ อยู่

ดิฉันก็ถามว่าในความเป็นจริงแล้วนี่อยากรู้ว่า คมช. หรือรัฐบาลชุดนี้ เข้าใจความซับซ้อนของความหลากหลายทางการเมืองที่ไม่เอาคณะรัฐประหาร หรือที่ไม่เชื่อว่ารัฐประหารเป็นวิธีการที่ถูกต้องในการแก้ไข

ปัญหาวิกฤตของไทยรักไทยหรือเปล่า?

เขาบอกดิฉันว่า รู้ รู้หมดทุกกลุ่ม รู้ว่ากลุ่มไหนเป็นอย่างไร แต่เมื่อมองทัศนคติทางการเมืองที่ผ่านมาของรัฐบาล ดิฉันไม่แน่ใจว่าเราควรจะตั้งคำถามว่าเขาไม่รู้จริงๆ หรือกระบวนการในการผลักให้เสียงที่หลากหลายเหล่านี้ไปอยู่ชายขอบและขาดพื้นที่อยู่ในสังคม เป็นยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธีในทางการเมืองที่ใช้ในการดำรงอยู่ต่อไปของทหารในการที่ลุกขึ้นมาดำรงอยู่ต่อไปได้ของรัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งชุดนี้

ส่วนสุดท้ายก่อนที่จะจบ ดิฉันอยากจะลองชี้ชวนว่าการที่จะแลไปข้างหน้าของการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญหลังการรัฐประหาร เราคงพูดไม่ได้ว่าเราจะมองเพียงแค่การยกเลิกกฎอัยการศึก หรือการตั้งสภาฯ กระบวนการการร่างรัฐธรรมนูญ แต่ดิฉันลองเสนอว่าต้องอยู่บนฐานที่สำคัญ 2 ประการ

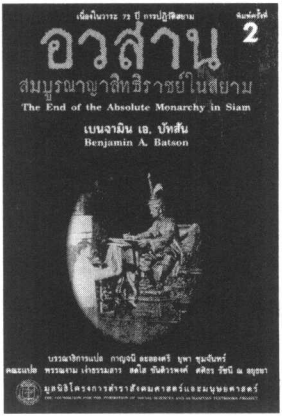
ประการแรกคือ (หนึ่ง) เราต้องยกระดับความเข้าใจของคณะปฏิรูป รัฐบาล สื่อมวลชน และสังคมโดยรวม ให้เข้าใจถึงการดำรงอยู่ของกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่แตกต่างอย่างเข้าใจ และให้พื้นที่ยืนกับเขา และเปิดพื้นที่ให้กับคนเหล่านี้ในการมีส่วนร่วมในการเรียกร้อง กดดัน และผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ประการที่สองก็คือ การกลับมารับ การกลับมาสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มีความเป็นสถาบันทางการเมือง

ที่อาจารย์วรเจตน์บอกแล้วว่าการสร้างระบอบประชาธิปไตยต้องเกิดขึ้นจากฐานการสร้างความเป็นสถาบัน ไม่ใช่การเชิดชู การแทรกแซงทางการเมืองของคณะบุคคล ในการมาแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งแนวคิดทางการเมือง

เพราะฉะนั้น ดิฉันคิดว่าสุดท้ายแล้ว เราต้องสรุปบทเรียนกันจริงๆ ว่าการที่เราจะไปข้างหน้าอย่างไร การที่เราจะถกคิด ถกเถียงว่ากระแสทางการเมืองที่เป็นอยู่จริงที่เราจะต้องพาทั้งองคาพยพของสังคมไทยไปพร้อมๆ กันนี่ค่ะ

ขอบคุณค่ะ

อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม

ผู้เขียน : *เบนจามิน เอ. บัทสัน*

บรรณาธิการแปล : *กาญจนี ละอองศรี*
ยุพา ชุมจันทร์

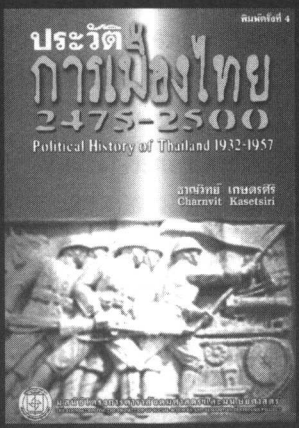
ราคา : *290.- บาท*

ปฏิวัติ 2475

ผู้เขียน : *ชาญวิทย์ เกษตรศิริ*
ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

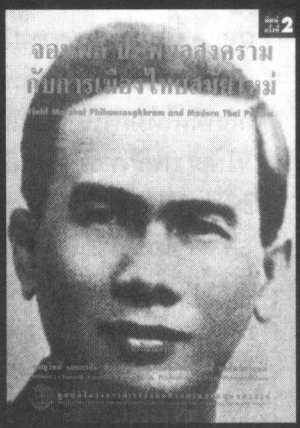
ราคา : *290.-บาท*

ประวัติการเมืองไทย : 2475-2500

ผู้เขียน : *ชาญวิทย์ เกษตรศิริ*

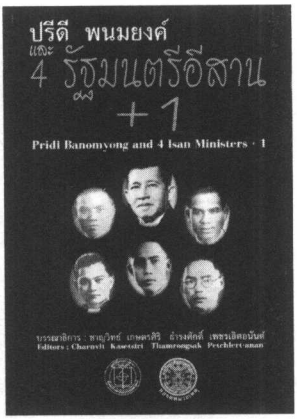
ราคา : *290.-บาท*

จอมพล ป. พิบูลสงคราม
กับการเมืองไทยสมัยใหม่

บรรณาธิการ : *ชาญวิทย์ เกษตรศิริ*
ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
วิกิลย์ พงศ์พนิตานนท์

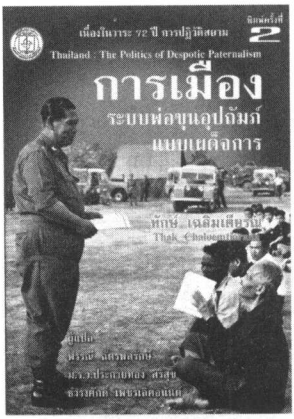
ราคา : *250.- บาท*

ปรีดี พนมยงค์ และ 4 รัฐมนตรีอีสาน + 1

บรรณาธิการ : ***ชาญวิทย์ เกษตรศิริ***
ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

ราคา : ***190.- บาท***

การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ

ผู้เขียน : ***ทักษ์ เฉลิมเตียรณ***
ผู้แปล : ***พรรณี ฉัตรพลรักษ์***
ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข
ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

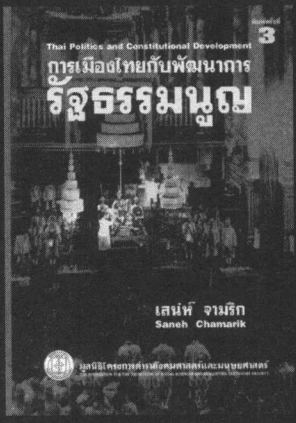
ราคา : ***290.- บาท***

จาก 14 ถึง 6 ตุลา

บรรณาธิการ : ***ชาญวิทย์ เกษตรศิริ***
ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

ราคา ***250.- บาท***

การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ

ผู้เขียน : ***เสน่ห์ จามริก***

ราคา ***270.- บาท***

แนะนำเอกสารวิชาการ
โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน
เอกสารวิชาการหมายเลข 5/2549/2006

เอกสารการสัมมนา "แลไปข้างหน้า: ปฏิวัติ รัฐประหาร 'ปฏิรูป' การเมืองและรัฐธรรมนูญไทย" นี้ เป็นการถอดเทปการเสวนาวิชาการ ซึ่งจัดขึ้นโดยโครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน ของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ

1. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
2. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเหตุการณ์และพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน
3. ส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบของ "ตลาดวิชา" เพื่อให้ประชาชน/ชาวบ้านทั่วไปมีโอกาสแสวงหาความรู้ความเข้าใจในวิชาการ การจัดทำสิ่งพิมพ์ในราคาย่อมเยา และสื่อบันเทิงเชิงวัฒนธรรมประเพณีที่ง่ายต่อความเข้าใจ

ในการเสวนาครั้งนี้ ได้รับความอนุเคราะห์เข้าร่วมโดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิดังต่อไปนี้

1. ศ. เสน่ห์ จามริก ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
2. อ. สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ และคณะกรรมการบริหารมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
3. ศ. รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะกรรมการบริหารมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
4. ฯพณฯ จาตุรนต์ ฉายแสง รักษาการหัวหน้า "พรรคไทยรักไทย"
5. ผศ. ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์การเมืองไทย ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
6. รศ. ดร. พิภพ อุดร อาจารย์ประจำ และประธานโครงการหลักสูตรควบตรี/โท ด้านการบัญชีและบริหารธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. ดร. ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. รศ. ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9. อ. กนกรัตน์ เลิศชูสกุล คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10. อ. ทรงยศ แววหงษ์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
11. อ. อัครพงษ์ ค่ำคูณ อาจารย์โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หมายเหตุ

"มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์" (โครงการตลาดวิชา/มหาวิทยาลัยชาวบ้าน)
ร่วมกับ "โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา" มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
"หลักสูตรควบตรี/โท ด้านการบัญชีและบริหารธุรกิจ" คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

190.-
ISBN 978-974-7713-87-9